

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
1. Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΩΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ	16
1.1. ΟΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	17
1.1.1. Οι λόγοι θεσμοθέτησης και η αποστολή των Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών.....	17
1.1.2. Η συνταγματική κατοχύρωση των Ανεξάρτητων Αρχών στο Σύνταγμα του 2001	19
1.2. ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ.....	23
1.2.1. Οι λόγοι θεσμοθέτησης του Συνηγόρου του Πολίτη	23
1.2.2. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως μηχανισμός περιβαλλοντικού ελέγχου.....	24
1.2.3. Οι αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη	27
α. Γενικές αρμοδιότητες	27
β. Οι αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη στην προστασία του περιβάλλοντος	30
1.2.4. Λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία του Συνηγόρου του Πολίτη	34
1.2.5. Οργάνωση και Λειτουργία του Συνηγόρου του πολίτη.....	38
α. Η λειτουργία της Ανεξάρτητης Αρχής	38
β. Η δομή της Ανεξάρτητης Αρχής.....	43
2. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ.....	45
2.1. Ο ΚΥΚΛΟΣ: ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ	47
2.1.1. Οι αρμοδιότητες του Κύκλου Ποιότητας Ζωής.....	47
2.1.2. Η θεματική των αναφορών και των πορισμάτων του Κύκλου Ποιότητα Ζωής.....	50
2.2. ΤΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ. 53	
• Υπόθεση: 20671/21-11-2003 - Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη με θέμα 1. την προστασία των βιοτόπων της περιοχής Αγίου Ιωάννη Πόρτο στην Τήνο. 2. Συμμόρφωση με τις υπ' αριθμ. 3955/95 και 3956/95αποφάσεις του ΣτΕ και την απόφαση της 22 ^{ας} Μαΐου 2003 (υπόθεση Κυρτάτος εναντίον Ελλάδας) του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.	54
• Υπόθεση 20392/2001 - Πόρισμα με θέμα: Παράνομες εκσκαφές και παράνομη κατασκευή προβλήτας στην περιοχή της προστατευόμενης λίμνης της Καστοριάς.....	57
• Υπόθεση 9265/7.6.2005 – Πόρισμα με θέμα: Πράξεις κακοδιοίκησης και παραλείψεις του Δήμου Κερκίνης στην προστατευόμενη περιοχή της λίμνης Κερκίνης	60

• Υπόθεση 5207/2005 – Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη με θέμα: Περιβαλλοντικά προβλήματα από τη λειτουργία του Κρατικού Αερολιμένα Ηρακλείου Κρήτης.	62
• Υπόθεση 1052/1998 – Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) Καρδίτσας.....	65
• Υποθέσεις 6536 και 6537/2004 – Πόρισμα με θέμα: Καθεστώς αδειοδότησης των ατμοηλεκτρικών σταθμών (ΑΗΣ) της ΔΕΗ στην Καρδιά, στον άγιο Δημήτριο και στην Πτολεμαΐδα του Νομού Κοζάνης.....	69
2.3. ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ	72
2.4. ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	76
2.5. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ...	81
3. Ο ΕΥΡΩΠΑΙΟΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....	86
3.1. ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ	86
3.2. ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΟΥ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗ ΣΕ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	89
3.3. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΟΥ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗ ΜΕ ΤΟΝ ΣΥΝΗΓΟΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	92
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	94
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	96
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	112

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΔΑ	Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές
ΑνΑ	Ανεξάρτητη Αρχή
ΔιΔικ	Διοικητική Δίκη
ΕΔΔΔΔ	Επιθεώρηση Δημοσίου Δικαίου και Διοικητικού Δικαίου
ΘΠΔΔ	Θεωρία και Πράξη Διοικητικού Δικαίου
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Παρ.	Παράγραφος
ΠερΔικ	Περιβάλλον και Δίκαιο
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
RDP	Revue de Droit Public (Επιθεώρηση Δημοσίου Δικαίου)
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣυνθΕΚ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΤοΣ	Το Σύνταγμα (Νομικό περιοδικό)
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι ένας πρόσφατος θεσμός στην Ελλάδα, πρόκειται για μια Ανεξάρτητη Αρχή και αποτελεί έναν ελεγκτικό μηχανισμό της ελληνικής διοίκησης. Καλείται να παίζει έναν διαμεσολαβητικό ρόλο ανάμεσα στον πολίτη και τη δημόσια διοίκηση με διαφανείς τρόπους προκειμένου να προασπίσει τα δικαιώματα των πολιτών και να πατάξει φαινόμενα κακής διοίκησης. Στο πεδίο αρμοδιότητας του Συνηγόρου και συγκεκριμένα στον κύκλο δραστηριοτήτων της Ανεξάρτητης Αρχής: «Ποιότητα Ζωής» εμπίπτει και η προστασία του φυσικού, οικιστικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Το δικαίωμα στο περιβάλλον προστατεύεται στο άρθρο 24 του Συντάγματος και επιτάσσει το Κράτος να λαμβάνει προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος στα πλαίσια της αρχής της αειφορίας.

Παράλληλα, η Ελλάδα ως κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης οφείλει να εφαρμόζει και το ευρωπαϊκό δίκαιο περιβάλλοντος. Υπό αυτό το πρίσμα ο Συνήγορος του Πολίτη καθίσταται μηχανισμός περιβαλλοντικού ελέγχου και στις υποθέσεις που ερευνά επιδιώκει να εξασφαλίσει την τήρηση των εθνικών και κοινοτικών κανόνων για την προστασία του περιβάλλοντος από τη Διοίκηση. Από τη μελέτη της δράσης της Αρχής κρίνεται ότι επιτυγχάνει σε μεγάλο βαθμό την ειδικότερη αποστολή της να συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος. Αντίστοιχος θεσμός λειτουργεί και στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την ονομασία Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής που είναι επίσης επιφορτισμένος να ελέγχει την ορθή εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος από τα κοινοτικά όργανα και η δράση του θα εξετασθεί συγκριτικά με εκείνη του Συνηγόρου του Πολίτη.

Λέξεις κλειδιά: Συνήγορος του Πολίτη, Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής, προστασία περιβάλλοντος

ABSTRACT

The “Defender of the people” or Greek Ombudsman, is a recent institution in Greece. It is an independent administrative authority and constitutes a mechanism of control and accountability of the administration. The Ombudsman’s activity is limited by law to acts or omissions of the public administration bodies. His role is to act as intermediary between the administration and the people with transparency in order to protect human’s rights and to crack down the maladministration. The Ombudsman and especially the department named: “Quality of life” is charged to protect natural, urban and cultural environment. The protection of the environment is a human right protected by the Constitution at the article number 24. Due to this article the state is obligated to take preventive and suppressive measures to protect the environment within the bounds of the sustainable development.

In addition, Greece as a member of the European Unit is obliged to enforce the European environmental law. In this light, Ombudsman becomes a mechanism of control of the environmental protection and his aims to ensure the observance of the law (national and european) that concerns the protection of the environment. His action is successful and he fulfills his role in protecting the Environment. In the European Unit there is an equivalent institution, the European Ombudsman who is also in charge of protecting the environment from the maladministration of the institutions and bodies of the European Unit. His action will be examined in combination with the action of the Greek Ombudsman.

Key words: Greek Ombudsman, European Ombudsman, protection of the environment

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο στόχος που τίθεται στην παρούσα εργασία είναι η συμβολή της Ανεξάρτητης Διοικητικής Αρχής με την ονομασία «Συνήγορος του Πολίτη» στην προστασία του Περιβάλλοντος στη χώρα μας. Η προβληματική είναι προσανατολισμένη στο βασικό ερώτημα αν μια αρχή όπως ο Συνήγορος του Πολίτη που διαθέτει ως όπλα την επιστημονικότητα, τη διαμεσολάβηση ανάμεσα στον πολίτη και τη δημόσια διοίκηση, την πειθώ καθώς και έναν τρόπο σκέψης και δράσης της Αρχής του επιδιώκουν την ισόρροπη ικανοποίηση διοίκησης και πολιτών¹, είναι σε θέση να συμβάλλει στην αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος και με ποιό τρόπο.

Ο «Συνήγορος του Πολίτη», συστήθηκε στην Ελλάδα με το Νόμο 2477/1997, που συμπληρώθηκε με τον Νόμο 2623/1998 που αφορά οργανωτικά ζητήματα της Αρχής και το Π.Δ. 273/1999 που αποτελεί τον Κανονισμό λειτουργίας της Αρχής. Κατοχυρώθηκε ως Ανεξάρτητη Αρχή κατά την πρόσφατη αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 με την διάταξη του άρθρου 103 παρ. 9 σύμφωνα με την οποία: « Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση και τις αρμοδιότητες του «Συνηγόρου του Πολίτη» που λειτουργεί ως Ανεξάρτητη Αρχή». Από το 1997, ο ιδρυτικός νόμος της Αρχής τροποποιήθηκε το 2002 με το Νόμο 3051/2002 και το 2003 με το Νόμο 3094/2003.

¹ Ο Συνήγορος του Πολίτη αποκαλεί αυτή την τακτική: «λογική του θετικού αθροίσματος». Πρόκειται για μία έννοια που χρησιμοποιείται από τους οικονομολόγους και σύμφωνα με την οποία είναι εφικτό να προσεγγίζει κανείς τις διενέξεις μέσα από την προσέγγιση ότι ο συμβιβασμός, η αναζήτηση συμβιβαστικών λύσεων οι οποίες μπορούν να ικανοποιούν και τις δύο πλευρές, σε βαθμό επαρκή, αποτελεί ουσιαστικά σκοπό ιδιαίτερα ευκαταίω. Η λογική του θετικού αθροίσματος έρχεται σε αντιπαράθεση με τη «λογική του μηδενικού αθροίσματος» όπου λογικά η μία πλευρά κερδίζει και η άλλη χάνει (Διαμαντούρος 2000, Πρόλογος στο: Ο Συνήγορος του Πολίτη: Η Δημοκρατία σε βάθος, Επιλογή και σχολιασμός υποθέσεων – Λειτουργία και ερμηνείες του νέου θεσμού).

Ο συνήγορος του Πολίτη, ενσάρκωσε την συνταγματική πρόβλεψη του άρθρου 10 παρ. 1 σύμφωνα με τον οποία: «καθένας ή πολλοί μαζί έχουν το δικαίωμα να αναφέρονται εγγράφως στις αρχές, οι οποίες είναι υποχρεωμένες να ενεργούν σύννομα κατά τις κείμενες διατάξεις και να απαντούν αιτιολογημένα σε εκείνον, που υπέβαλε την αναφορά, σύμφωνα με τον νόμο». Θεματοφύλακας της υποχρέωσης των δημοσίων υπηρεσιών κατά τα ανωτέρω σύμφωνα με το Σύνταγμα είναι ο Συνήγορος του Πολίτη. Η αρχή καλείται να παίζει έναν διαμεσολαβητικό ρόλο και παρεμβαίνει στη διοίκηση διερευνώντας υποθέσεις με διαφάνεια και επιστημονικότητα, με στόχο να προασπίσει την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών και να αποκαταστήσει φαινόμενα κακοδιοίκησης και μη τήρησης της νομιμότητας. Η αρχή ενεργοποιείται κατόπιν συνήθως ατομικής αναφοράς, μελετά αρχικά τη βασιμότητά της και επικοινωνεί στη συνέχεια με τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες ή φορείς έχοντας το δικαίωμα να ενημερώνεται με κάθε σχετικό στοιχείο και τέλος να υποβάλλει παρατηρήσεις, επισημάνσεις και προτάσεις για την αποφυγή της συγκεκριμένης κακοδιοίκησης και αποφυγής της στο μέλλον. Ο Συνήγορος του Πολίτη θεσμοθετήθηκε όχι για να ανταγωνιστεί την δικαιοσύνη αλλά για να παρέμβει προληπτικά, στα πλαίσια βέβαια της αρμοδιότητας που του δίνει ο νόμος, πριν η υπόθεση διευθετηθεί από τη δικαιοσύνη. Εν προκειμένω, θα μελετηθεί ειδικότερα ο ρόλος της Αρχής αυτής σε σχέση με την προάσπιση του δικαιώματος στο περιβάλλον και κατ' επέκταση την προστασία του περιβάλλοντος από τη δράση του Συνηγόρου.

Ουσιαστικά, ένας από τους ρόλους με τους οποίους εκ του νόμου είναι επιφορτισμένος ο Συνήγορος του Πολίτη, είναι η έρευνα για την ορθή εφαρμογή σε κάθε περίπτωση που επιλαμβάνεται, των κανόνων δικαίου που έχουν θεσπιστεί από την Πολιτεία και αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και η υπόδειξη της σύννομης δράσης όπου διαπιστώνεται παραβίαση των κανόνων αυτών με σκοπό να πείσει τη διοίκηση να σέβεται και να εφαρμόζει σωστά τους νόμους είτε αυτοί είναι εθνικοί είτε «υπερεθνικοί» που αφορούν το περιβάλλον.

Αν και στη διεθνή βιβλιογραφία δεν γίνεται συχνά αναφορά στην αρχαία ελληνική προέλευση του θεσμού του «διαμεσολαβητή» μετεξέλιξη του οποίου είναι ο θεσμός του Συνηγόρου του πολίτη, εντούτοις ο θεσμός έχει τις ρίζες του στην αρχαία Αθηναϊκή Δημοκρατία και ειδικότερα στα 453 π.Χ. όπου επελέγησαν με κλήρωση για πρώτη φορά οι «Ευθύνες». Οι «Ευθύνες» ήταν 10 άρχοντες επιφορτισμένοι με

την αρμοδιότητα να ερευνούν τις καταγγελίες που έκαναν οι πολίτες εναντίον των οργάνων της Πολιτείας που ασκούσαν την διοίκηση σε περίπτωση που αυτά δεν την ασκούσαν με νομότυπο τρόπο. Αναλόγως με το αποτέλεσμα της έρευνας που έκαναν οι 10 άρχοντες που αναφέρθηκαν ανωτέρω, το ζήτημα προωθούνταν είτε στη δικαστική είτε στη νομοθετική λειτουργία προς επίλυση (Λουκάκος 2004, Η πορισματική έκβαση αναφορά στον «Κύκλο Ποιότητας Ζωής» του Συνηγόρου του Πολίτη στο: Τα πορίσματα του Κύκλου Ποιότητας Ζωής του Συνηγόρου του Πολίτη). Έτσι λοιπόν, διαπιστώνεται ότι, παρότι στη διεθνή βιβλιογραφία αφετηρία του θεσμού της διαμεσολάβησης, για την οποία έχει επικρατήσει διεθνώς ο όρος «Ombudsman», θεωρείται η Σουηδία όπου καθιέρωσε αντίστοιχο θεσμό το 1809, θεσμός που προσιδιάζει σ' αυτόν της διαμεσολάβησης ανάμεσα στον πολίτη και τη πολιτεία υπήρχε και στην αρχαία Ελλάδα. Ωστόσο ο Σουηδός «Ombudsman», συνέβαλλε αποφασιστικά στη μεταφορά αντίστοιχου θεσμού και στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες αλλά και στην ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το 1995 καθιερώθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ο θεσμός του Ευρωπαίου Διαμεσολαβητή ο οποίος ζήτησε άμεση συνεργασία με αντίστοιχα εθνικά όργανα. Παρόμοιος θεσμός δεν υπήρχε ακόμα τότε στη χώρα μας και τέθηκε έντονα το ζήτημα προς θεσμοθέτηση ενός διαμεσολαβητικού θεσμού όπως ο Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής που θα λειτουργούσε αρχικά ως μηχανισμός ελέγχου, λογοδοσίας και διαφάνειας. Έτσι η κοινοτική επιταγή οδήγησε όπως αναφέρθηκε στην ψήφιση του ιδρυτικού Νόμου 2477/1997 με τον οποίο, συστήθηκε ο «Συνήγορος του Πολίτη».

Σε σχέση με το περιβάλλον, ο Συνήγορος είναι ένας ανεξάρτητος μηχανισμός ελέγχου που *ελέγχει την ορθή εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας από την πλευρά της διοίκησης και των δύο βασικών αρχών του περιβαλλοντικού δικαίου της βιώσιμης ανάπτυξης και της αειφορίας*. Με αυτή την έννοια, εγγυάται την περιβαλλοντική προστασία και θωρακίζει τον πολίτη έναντι των αυθαιρεσιών ή παραλείψεων της διοίκησης σε θέματα περιβάλλοντος. Στόχος της Αρχής είναι καταρχήν η ευαισθητοποίηση και ο συντονισμός της διοίκησης ώστε αυτή να αναπτύξει προληπτική και αποτελεσματική δράση για την προστασία του περιβάλλοντος και την εφαρμογή των περιβαλλοντικών αρχών. (Παπατόλιας 2010).

Η προστασία του περιβάλλοντος από τις συνέπειες που επέφερε η τεχνολογική πρόοδος, η οικονομική ανάπτυξη και ο καταναλωτικός τρόπος ζωής της σύγχρονης κοινωνίας, αποτελεί αντικείμενο μελέτης τόσο των θετικών όσο και των κοινωνικών επισημών που μελετούν τη σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον αλλά και το νομικό πλαίσιο των κανόνων αυτών σε εθνικό και διακρατικό πλαίσιο. Η αυξανόμενη χρήση και πολλές φορές σήμερα κατάχρηση των περιβαλλοντικών αγαθών, όπως ο αέρας, η θάλασσα, το έδαφος τα ύδατα και η ενεργειακή πόροι, οδήγησαν στο θλιβερό συμπέρασμα ότι πρόκειται για αγαθά που εξαντλούνται και δεν είναι επιτρεπτή η αλόγιστη χρήση τους από τον άνθρωπο προς ικανοποίηση των αναγκών του. Η συνεχής και άπληστη επέμβαση στο περιβάλλον από τον άνθρωπο οδηγεί στη διατάραξη της ισορροπίας ανάμεσα στους ζωντανούς οργανισμούς και το ζωτικό τους χώρο. Για την επιβίωση του ανθρώπου και τη διατήρηση της υγείας του προϋπόθεση είναι ο σεβασμός και η προστασία του περιβάλλοντος από τον άνθρωπο ο οποίος είναι τόσο υπεύθυνος όσο και αποδέκτης των σημαντικότερων προσβολών και υποβάθμισης του περιβάλλοντος (Καράκωστας 2000).

Την τελευταία περίπου τεσσαρακονταετία, τα οικολογικά προβλήματα συσσωρεύτηκαν εξαιτίας της διεθνούς οικονομικής ανάπτυξης γεγονός που οδήγησε στη συνειδητοποίηση της ανάγκης για προστασία του περιβάλλοντος και υπαγωγής των δραστηριοτήτων του ανθρώπου πάνω στη φύση στη σφαίρα του δικαίου. Απόρροια της έντονης ανάγκης του κοινωνικού συνόλου για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου θέματος, ήταν η δημιουργία ενός ειδικού σώματος κανόνων δικαίου που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος. Η ειδική νομική ρύθμιση για το περιβάλλον δικαιολογήθηκε στο πλαίσιο που σε οικονομικό επίπεδο η οικολογική βλάβη φάνηκε ότι αποτελούσε εμπόδιο για την περαιτέρω ανάπτυξη και σε επίπεδο δημόσιας υγείας η υγεία των ανθρώπων θεωρήθηκε ότι βρισκόταν σε κίνδυνο. Από τη συνειδητοποίηση της ανάγκης για νομική κάλυψη της προστασίας του περιβάλλοντος δημιουργήθηκε ο κλάδος του δικαίου του περιβάλλοντος που είναι το δίκαιο «για την αντιμετώπιση της οικολογικής βλάβης και για την προστασία του περιβάλλοντος» (Σιούτη 2003).

Σε επίπεδο νομικών κειμένων το δικαίωμα στο περιβάλλον πρωτοεμφανίστηκε τη δεκαετία του 1970. Το 1972 στη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον που πραγματοποιήθηκε στη Στοκχόλμη διατυπώθηκε το

δικαίωμα για ένα αξιοπρεπές περιβάλλον. Ειδικότερα, στη Διακήρυξη αναφέρεται ότι η προστασία του περιβάλλοντος αναγορεύεται σε καθήκον χάριν τόσο των παρόντων όσο και των μελλοντικών γενεών. Την ίδια χρονική περίοδο αναπτύσσεται η κοινοτική δράση για το περιβάλλον με τη χάραξη κοινών κατευθύνσεων και στόχων. Υιοθετούνται προγράμματα δράσης (Περιβαλλοντικά Προγράμματα Δράσης για το Περιβάλλον) που από το 1993 και μετά λαμβάνουν υπόψη όλους τους πιθανούς ρυπογόνους παράγοντες (βιομηχανία, ενέργεια, τουρισμός, μεταφορές, γεωργία) και αφορούν όλα τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ για πρώτη φορά ο όρος «περιβάλλον» αναφέρεται στα άρθρα 2 και 3 της ΣυνθΕΚ.² Την ουσιαστική σημασία του δικαιώματος στο περιβάλλον την υπογραμμίζει και η Συνθήκη του Aarhus (υπογράφηκε το 1998) που πρόκειται για τη Σύμβαση της Οικονομικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη και αφορά την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (Ψαλτάκη 2008).

Στο εγχώριο νομικό σύστημα, στο Σύνταγμα του 1975 θεσπίστηκε η προστασία του περιβάλλοντος, ως αυτοτελώς έννομο αγαθό, δημιουργώντας ο συντακτικός νομοθέτης μια σφαίρα υποχρεωτικής δράσης του Κράτους, στην οποία προέχει η προστασία του περιβάλλοντος. Με την πρόσφατη αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 ο συντακτικός νομοθέτης ανήγαγε το δικαίωμα στο περιβάλλον σε ατομικό δικαίωμα στο άρθρο 24 του Συντάγματος. Ειδικότερα στο άρθρο 24 ορίζεται ότι η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα του καθενός³. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της **αειφορίας**⁴. Η έννοια του «φυσικού περιβάλλοντος» παραπέμπει στα

² Στο άρθρο 2 ΣυνθΕΚ αναφέρεται ότι η Κοινότητα έχει ως αποστολή: «...αειφόρο...ανάπτυξη» και «υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος». Στο άρθρο 3 ΣυνθΕΚ αναφέρεται: « Για τους σκοπούς του άρθρου 2 η δράση της Κοινότητας περιλαμβάνει ...μια πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος».

³ Η φράση: «και δικαίωμα του καθενός» προστέθηκε στο άρθρο 24 Σ. στην αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001.

⁴ Η φράση: «στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας» προστέθηκε στο άρθρο 24 Σ. στην αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001.

φυσικά στοιχεία: ατμόσφαιρα, ύδατα, έδαφος, χλωρίδα και πανίδα ενώ η έννοια του «πολιτιστικού περιβάλλοντος» που εξειδικεύεται στην έκτη παράγραφο του άρθρου 6 αφορά το σύνολο των δημιουργημάτων του ανθρώπου: αρχαιότητες, μνημεία, διατηρητέα κτίρια, παραδοσιακές περιοχές και στοιχεία.

Με την προσθήκη της φράσης «και δικαίωμα του καθενός» ο νομοθέτης αναγνωρίζει ρητά για πρώτη φορά ότι η προστασία του περιβάλλοντος είναι και ατομικό δικαίωμα και όχι μόνο υποχρέωση του Κράτους και η προσθήκη του άρθρου 24 θα πρέπει να συνδυαστεί και με την παρ. 1 του άρθρου 25 Σ. σύμφωνα με το οποίο τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου «ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, στις οποίες προσιδιάζουν». Επομένως αφενός το Κράτος υποχρεούται να εξασφαλίζει το δικαίωμα των πολιτών στο περιβάλλον είτε με θετικές ενέργειες είτε με αποχή και αφετέρου ο κάθε πολίτης έχει δικαίωμα να αξιώνει είτε αποχή είτε θετικές ενέργειες από το Κράτος προς διευκόλυνση της άσκησης του ατομικού δικαιώματός του στο περιβάλλον. Επιπλέον, όλοι οι ιδιώτες έχουν υποχρέωση εκ του Συντάγματος να συμμορφώνονται με όσους περιοριστικούς όρους ορίζει το Κράτος εφόσον οι όροι αυτοί είναι κατάλληλοι να επιτελέσουν το σκοπό για τον οποίο επιβάλλονται, είναι αναγκαίοι και τέλος τελούν σε εύλογη σχέση προς το περιοριζόμενο δικαίωμα (Δαγτόγλου 1991).

Πέρα από την αναγωγή της προστασίας του περιβάλλοντος σε ατομικό δικαίωμα το αναθεωρημένο άρθρο 24 Σ. θέτει, με τη φράση: «στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας», την «αρχή της αειφορίας» ή αλλιώς την «*αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης*», που ήταν ήδη γνωστή σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Είναι από τις βασικές περιβαλλοντικές αρχές που πηγάζουν από το άρθρο 24 και η οποία αναφέρεται ρητά ενώ επίσης από το άρθρο 24 απορρέει και η αρχή της προφύλαξης, η αρχή της πρόληψης και η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Σε διεθνές επίπεδο η αρχή αυτή εισήχθη το 1987, στην έκθεση: «Το κοινό μας μέλλον» της Παγκόσμιας Επιτροπής για το περιβάλλον. Στην έκθεση αυτή η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης παρουσιάζεται ως μέτρο για την αντιμετώπιση και το

χειρισμό των περιβαλλοντικών ζητημάτων σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη⁵. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στο άρθρο 174 ΣυνθΕΚ, περιγράφεται σαφώς η εν λόγω αρχή αν και δεν αναφέρεται ρητώς καθόσον στην πρώτη παράγραφο του άρθρου αναφέρεται ότι επιβάλλεται ως στόχος της Κοινότητας η συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων, ενώ στο άρθρο 3 ορίζεται ότι η Κοινότητα λαμβάνει υπόψη της μεταξύ άλλων την ισόρροπη, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των περιοχών στα πλαίσια της πολιτικής της στον τομέα του περιβάλλοντος.

Για την αρχή της βιωσιμότητας που δεν εξαγγέλλεται ρητά στο Σύνταγμα αλλά συνάγεται ερμηνευτικά από το άρθρο 24, θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι πρόκειται για μια έννοια σύνθετη και δύσκολη στο να οριστεί. Από οικονομική σκοπιά, σύμφωνα με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, η οικονομική ανάπτυξη δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει κάποια όρια η υπέρβαση των οποίων δημιουργεί αβεβαιότητα ως προς τη δυνατότητα να συνεχιστεί και στο μέλλον η οικονομική πρόοδος. Επιπλέον οι οικονομικές δραστηριότητες δεν επιτρέπεται να έχουν ως συνέπεια την κατασπατάληση των φυσικών πόρων και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος σε τέτοιο βαθμό ώστε να διακυβεύεται η ισόρροπη ανάπτυξη και για την ικανοποίηση των δικών μας αναγκών αλλά και αυτών των μελλοντικών γενεών. Στόχος της αρχής είναι η συγχώνευση της οικονομικής ανάπτυξης με την προστασία του περιβάλλοντος, δύο εννοιών που ήταν αντιφατικές μεταξύ τους καθώς παραδοσιακά θεωρείται ότι η οικονομική ανάπτυξη μεταβάλλει αναπόφευκτα το περιβάλλον ενώ από την άλλη πλευρά η απόλυτη προστασία του περιβάλλοντος αναστέλλει αναπόφευκτα την οικονομική πρόοδο (Τάχος 2006).

Επιπροσθέτως έχει επικρατήσει και η έννοια «αιφόρος ανάπτυξη». Η αρχή της αιφόρου ανάπτυξης επιτάσσει ότι η διαχείριση των φυσικών πόρων θα πρέπει να βρίσκεται σε αρμονία με την περιβαλλοντική προστασία καθώς ο κυρίαρχος στόχος της είναι η λελογισμένη χρήση και αξιοποίησή τους ώστε να μην απειληθούν στο μέλλον με εξαφάνιση. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο συντακτικός νομοθέτης αναφέρεται ρητά μόνο στην αρχή της αειφορίας στο άρθρο 24, χωρίς να υπάρχει

⁵ Στην έκθεση της Παγκόσμιας Επιτροπής για το περιβάλλον η αιφόρος ανάπτυξη ορίστηκε ως εξής: Αειφόρος ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη εκείνη που ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενεάς χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες.»

δίπλα η λέξη «ανάπτυξη». Η αρχή της αειφορίας έχει αμιγώς περιβαλλοντικό περιεχόμενο καθώς προέρχεται από την επιστήμη της Δασοπονίας και συνίσταται στην διατήρηση των περιβαλλοντικών αγαθών έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ύπαρξή τους και στις επόμενες γενιές. Συνεπώς η παρούσα γενιά δεν μπορεί να εξαντλεί τους φυσικούς πόρους στερώντας τους από τις μελλοντικές γενιές, θέτοντας με αυτό τον τρόπο την απτή εκδήλωση της αλληλεγγύης ανάμεσα στην παρούσα και τις μελλοντικές γενιές (Παπακωνσταντίνου 2007).

Η έννοια της «αειφορίας» συχνά σχετίζεται με περιβαλλοντικές υποθέσεις που απασχολούν τον Συνήγορο του Πολίτη και στις οποίες θα γίνει ιδιαίτερη μνεία κατωτέρω και η υιοθέτησή της από την Αρχή δημιούργησε νέα δεδομένα στο χειρισμό των αναφορών που απευθύνονται στο Συνήγορο.

Πέρα από το Σύνταγμα, δεύτερος σταθμός για την προστασία του περιβάλλοντος στην Ελλάδα από νομική σκοπιά αποτελεί ο Νόμος – πλαίσιο 1650/1986 ο οποίος εισήγαγε μια σφαιρική προσέγγιση του περιβαλλοντικού θέματος και έβαλε τα θεμέλια της περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ελλάδα η οποία συμπληρώνεται και ωθείται από την κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική και την πληθώρα νομικών κειμένων της Κοινότητας αναφορικά με τον περιβάλλον που είναι δεσμευτικά για την Ελλάδα. Ο συγκεκριμένος νόμος ορίζει την προστασία του περιβάλλοντος ως απαραίτητη προϋπόθεση ώστε ο άνθρωπος ως άτομο και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου να ζεί σ' ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλον μέσα στο οποίο προστατεύεται η υγεία του και ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του (Ν. 1650/1986). Στο συγκεκριμένο νόμο πλαίσιο όπως αυτός τροποποιήθηκε από το νόμο 3010/2002 ως *περιβάλλον ορίζεται το σύνολο των φυσικών ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες.*

Παράλληλα προς την εγχώρια νομοθεσία περιβαλλοντικό δίκαιο παράγει και η Ευρωπαϊκή Ένωση, δικαιοδοσία η οποία προκύπτει από τα άρθρα 174-176 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ευρωπαϊκή περιβαλλοντική νομοθεσία αποτελεί ένα από τα πιο δυναμικά σύγχρονα συστήματα για την προστασία του περιβάλλοντος σε παγκόσμιο επίπεδο και αποτελείται από οδηγίες και κανονισμούς που αφορούν κρίσιμα ζητήματα όπως είναι το φυσικό περιβάλλον, η κλιματική

αλλαγή, η ατμοσφαιρική ρύπανση, οι υδάτινοι πόροι, τα απόβλητα, το δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφορία κ.α. Η Ελλάδα, ως κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει υποχρέωση να ενσωματώνει στο εθνικό δίκαιο τις Οδηγίες της Ένωσης και να συμμετέχει στις διαδικασίες για την ενίσχυση της προστασίας του περιβάλλοντος.

Σε αυτό το δαιδαλώδες πλαίσιο εθνικών και ευρωπαϊκών νομικών κανόνων τόσο ο Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής όσο και ο Συνήγορος του Πολίτη ασκούν παρέμβαση και ελέγχουν τα περιβαλλοντικά ζητήματα. Οι αναφορές που δέχονται και οι δύο από τους πολίτες έχουν ως αίτημα τον έλεγχο της ορθής ερμηνείας και εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας αλλά και τον έλεγχο των ενεργειών της διοίκησης και των υπηρεσιών που είναι επιφορτισμένες με την προστασία του περιβάλλοντος.

Οι προσβολές προς το περιβάλλον απαιτούν συχνά γρήγορη και ευέλικτη κινητοποίηση και ο θεσμός της διαμεσολάβησης φαίνεται ο καταλληλότερος σε τέτοιου είδους ζητήματα. Τόσο η ίδια η διαμεσολάβηση από τη φύση όσο και το επιστημονικά εξειδικευμένο σε θέματα περιβάλλοντος προσωπικό και η αποφυγή της προσφυγής στα χρονοβόρα γρανάζια της δικαιοσύνης καθιστούν το θεσμό του Συνηγόρου του Πολίτη ένα όργανο ικανό, αξιόπιστο και αποτελεσματικό που διαχειρίζεται με ευαισθησία και επιστημονικά τεκμηριωμένο λόγο τα περιβαλλοντικά θέματα και διαφυλάττει με τις ενέργειες του την ορθή εφαρμογή της νομοθεσίας για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η παρούσα εργασία αποτελείται από τρεις ευδιάκριτες θεματικές ενότητες. Στην πρώτη ενότητα θα παρουσιασθεί το νομικό πλαίσιο των Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών στην Ελλάδα και ειδικότερα του Συνηγόρου του Πολίτη ώστε να γίνει κατανοητός ο ακριβής τρόπος λειτουργίας της Αρχής με βάση την Ελληνική νομοθεσία. Η δεύτερη ενότητα είναι αφιερωμένη στο έργο της Αρχής σε θέματα περιβάλλοντος μέσα από την παρουσίαση των σημαντικότερων υποθέσεων που έχει χειριστεί ο Συνήγορος του Πολίτη, όπως αυτές παρουσιάζονται στις ετήσιες εκθέσεις και στην επιστημονική αρθρογραφία, ενώ παράλληλα θα ασκηθεί κριτική στο έργο της ανεξάρτητης αρχής στην προστασία του περιβάλλοντος ώστε να απαντηθεί η προβληματική που έχει τεθεί, αν τα «όπλα» που διαθέτει εκ του νόμου ο Συνήγορος του Πολίτη αρκούν και είναι αποτελεσματικά στο να πείσουν τη διοίκηση να άρει την

ενδεχόμενη προσβολή και παρανομία που θίγει το περιβάλλον και τέλος στην Τρίτη ενότητα θα παρουσιασθεί η συμβολή του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος και θα γίνει σύγκριση της λειτουργίας του θεσμού αυτού με τον Συνήγορο του Πολίτη.

1. Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΩΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

Προκειμένου να εξετασθεί ο ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη στην προάσπιση της προστασίας του περιβάλλοντος που αποτελεί και την προβληματική της παρούσας εργασίας κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναφορά στη φύση και τη λειτουργία του εν λόγω θεσμού. Όπως ήδη αναφέρθηκε ανωτέρω ο Συνήγορος του Πολίτη *είναι μια Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή*, συνταγματικά κατοχυρωμένη που σκοπό έχει τη διαμεσολάβηση μεταξύ των πολιτών και της δημόσιας διοίκησης με την ευρεία έννοια για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας⁶. Σύμφωνα με τα παραπάνω εφόσον η προστασία του περιβάλλοντος είναι ένα συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα, εμπίπτει στις αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη.

Πριν παρουσιαστούν οι αρμοδιότητες και ο τρόπος λειτουργίας του Συνηγόρου του Πολίτη θα πρέπει να γίνει μια αναφορά γενικά στις Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές στις οποίες ανήκει και ο Συνήγορος και να καταδειχθούν τα βασικά τους γνωρίσματα καθώς το ίδιο το όνομα αλλά και η φύση των αρχών και η κατοχύρωση στο Σύνταγμα πέντε τέτοιων αρχών, έχουν προκαλέσει έντονες συζητήσεις στην επιστημονική κοινότητα. Ο θεσμός των Ανεξάρτητων Αρχών καλείται να αντιμετωπίσει ποικίλες ανάγκες και να εξυπηρετήσει πολλούς και διαφορετικούς σκοπούς με αρμοδιότητες που διαφοροποιούνται ως προς τη νομική φύση, το περιεχόμενο και τα αποτελέσματά τους, εντούτοις παρά τις παρατηρούμενες διαφορές ανάμεσα στις Αρχές, ο θεσμός παρουσιάζει χαρακτηριστικά που είναι κοινά για όλες τα οποία και διαμορφώνουν το πλαίσιο αναφοράς όλων των επιμέρους αρχών.

⁶ Άρθρο 1 παρ. 1 Ν. 3094/2003 (ΦΕΚ Α'10/22.01.2003) Συνήγορος του Πολίτη και άλλες διατάξεις.

1.1. Οι Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές στην Ελλάδα

1.1.1. Οι λόγοι θεσμοθέτησης και η αποστολή των Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών

Η θεσμοθέτηση του σχήματος της διάκρισης των εξουσιών που προβλέπεται στο άρθρο 26 του Συντάγματος, εξασφαλίζει την άριστη κατανομή της κρατικής εξουσίας μεταξύ των επιμέρους οργάνων ώστε να καθίσταται περιττή οποιαδήποτε άλλη παρέμβαση σ' αυτό το σύστημα. Σήμερα δεν αμφισβητείται η πληρότητα αυτού του συστήματος αλλά η αποτελεσματικότητά του. Η συνοχή και η αξιοπιστία του υπάρχοντος συστήματος φαίνεται να απειλείται από εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες που επιβάλλουν την εκ νέου προσέγγιση παραδοσιακών σχημάτων, όπως είναι ο έλεγχος των δικαιωμάτων του προσώπου, ένα από τα οποία είναι και το δικαίωμα προστασίας του περιβάλλοντος και οι σχέσεις της Πολιτείας με το διεθνές περιβάλλον. Η ισχύς των ΜΜΕ, η αδιαφάνεια ορισμένων πτυχών του δημοσίου βίου, η διαπλοκή οικονομικών και πολιτικών δυνάμεων και η διεθνοποίηση τόσο της οικονομίας όσο των ιδεών και της πληροφορίας δημιουργούν την ανάγκη για περισσότερη θωράκιση των ατομικών δικαιωμάτων με τη δημιουργία νέων ή την αξιοποίηση ήδη υφιστάμενων μηχανισμών ελέγχου όπως είναι οι Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές (Χρυσανθάκης 2001).

Ουσιαστικά πρόκειται για έναν θεσμό ελέγχου από τον οποίο επιδιώκουμε διαφάνεια, αντικειμενικότητα, απεγκλωβισμό από την πολιτική ηγεσία, ισορροπία μεταξύ του Κράτους και του Πολίτη, προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η δημιουργία των αρχών αυτών αποσκοπεί στην προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη (π.χ. προστασία προσωπικών δεδομένων), στην διευκόλυνση της άσκησης των δικαιωμάτων του πολίτη (μέσω της διαμεσολάβησης ανάμεσα στον πολίτη και τη διοίκηση), στη διαχείριση ευαίσθητων τομέων της πολιτικής ζωής όπως είναι τα ΜΜΕ κ.α. Ένας συνοπτικός ορισμός του θεσμού των Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών είναι ο εξής: «Ως Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές ορίζονται τα εθνικά συλλογικά κρατικά όργανα με αυτοτελή διοικητική υποδομή και

προϋπολογισμό, των οποίων τα μέλη απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, διοριζόμενα από μη κυβερνητικούς φορείς για ορισμένη θητεία και έχουν ως ρόλο την κυριαρχική εποπτεία ευαίσθητων τομέων της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής διαμέσου της άσκησης κανονιστικών, γνωμοδοτικών, διαιτητικών και εξελεγκτικών αρμοδιοτήτων» (Κουλούρης 1993).

Η ίδρυση Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών δεν αποτελεί ελληνική πρωτοτυπία. Ήδη από το 1887 ο θεσμός είχε εμφανιστεί στην αμερικανική έννομη τάξη με την Επιτροπή Διαπολιτειακού Εμπορίου. Στη συνέχεια υιοθετήθηκε και από πολλές ευρωπαϊκές χώρες ενώ στην Ελλάδα η πρώτη ΑΔΑ ήταν το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης που θεσπίστηκε το 1989 με το νόμο 1866/1986. Έκτοτε ο Έλληνας νομοθέτης θεσμοθέτησε πλήθος άλλων αρχών με κοινά χαρακτηριστικά στις οποίες ανατίθενται ποικίλης φύσεως αρμοδιότητες σχετικά με τους διάφορους τομείς του κοινωνικού βίου. (Δετσαρίδης 2009). Οι Ανεξάρτητες Αρχές είναι σχετικά πρόσφατο φαινόμενο στις ευρωπαϊκές χώρες και άρχισαν να συγκροτούνται όταν παρατηρήθηκε ότι το σύγχρονο κοινοβουλευτικό κράτος υπό την επιρροή των πολιτικών κομμάτων δεν μπορούσε να εξασφαλίσει την αμεροληψία και την αντικειμενικότητα που έπρεπε να διέπουν τη δράση της δημόσιας διοίκησης σε κάποιους ευαίσθητους τομείς όπως είναι η προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη και δη του διοικουμένου, κάποιες οικονομικές δραστηριότητες ή τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Η εμφάνιση και η άνθιση του φαινομένου των Ανεξάρτητων Αρχών διεθνώς δικαιολογείται από δύο κυρίως λόγους τους οποίους έλαβε υπόψη του και ο Έλληνας νομοθέτης τη στιγμή που 2001 αποφάσιζε για την συνταγματοποίηση πέντε Ανεξάρτητων Αρχών.

Ο πρώτος λόγος είναι η ανάγκη για αποτελεσματικότερη προστασία των ατομικών δικαιωμάτων που πρέπει να περιβληθούν με αυξημένες και νέες εγγυήσεις καθώς υπάρχουν σήμερα νέου τύπου απειλές για αυτά που συνδέονται με τη σύγχρονη τεχνολογία και αφορούν για παράδειγμα το απόρρητο του ιδιωτικού βίου ή τις τηλεπικοινωνίες. Επομένως θα πρέπει να υπάρχουν θεσμικές εγγυήσεις που θα ελέγχουν και θα αποτρέπουν τέτοιου είδους νέες απειλές (Βενιζέλος 2003, Οι Ανεξάρτητες Αρχές μετά την αναθεώρηση του Ελληνικού Συντάγματος του 1975/1986/2001 στο: Η Ανεξαρτησία των Ανεξάρτητων Αρχών).

Ένας δεύτερος λόγος που οδήγησε στη δημιουργία Ανεξάρτητων Αρχών ήταν η ανάγκη πολλών χωρών για πολιτική ουδετεροποίηση σε σημαντικούς τομείς της κρατικής εξουσίας που εμφανίστηκε στα τέλη περίπου του 20 αιώνα. Τα πολιτικά όργανα του κράτους αισθάνονται αμήχανα ή ανεπαρκή στη διαχείριση πολύ σημαντικών θεμάτων που σχετίζονται είτε με τη λειτουργία του πολιτεύματος είτε με την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου ή είναι αδύναμα τα κρατικά όργανα να χειριστούν θέματα όπως η ουδετερότητα και η αξιοκρατία στη δημόσια διοίκηση. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης όπου το Κράτος είναι φορέας μέσω μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας και δεν μπορεί ταυτόχρονα να είναι και ελεγχόμενος και ελέγχων των φορέων αυτών επομένως χρειάζεται τη βοήθεια μιας Ανεξάρτητης Αρχής που θα πραγματοποιεί τον έλεγχο (Μπεσίλα - Μακρίδη 2004).

Ουσιαστικά ως αφετηρία σύστασης και λειτουργίας των ανεξάρτητων αρχών ήταν η ανάγκη δημιουργίας και οργάνωσης θεσμών οι οποίοι θα εποπτεύουν τη δράση της δημόσιας διοίκησης και θα χαίρουν εγγυήσεις διαφάνειας. Ως θεσμός καλούνται να αντιμετωπίσουν ποικίλες ανάγκες και να εξυπηρετήσουν μια σκοπούς όχι κατ' ανάγκη όμοιους μεταξύ τους, με αρμοδιότητες που διαφέρουν ως προς τη φύση το περιεχόμενο και τα αποτελέσματά τους που όμως τελικά διακρίνονται από κάποια βασικά κοινά χαρακτηριστικά και τα οποία θα αναλυθούν περαιτέρω.

1.1.2. Η συνταγματική κατοχύρωση των Ανεξάρτητων Αρχών στο Σύνταγμα του 2001

Πριν τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 δεν υπήρχε καμία διάταξη στο Σύνταγμα που να αφορά τις Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές με συνέπεια να διερωτάται κανείς για τη συμβατότητα με τους κανόνες του Συντάγματος των αρχών που είχαν ήδη θεσμοθετηθεί με απλούς νόμους, όπως ήταν και ο Συνήγορος του Πολίτη που είχε αρχίσει να λειτουργεί από το 1997. Επιπλέον στη νομική θεωρία επικρατούσε μια σχετική σύγχυση αναφορικά με τη φύση των αρχών αυτών και την κατάταξή τους σε μία από τις τρεις γνωστές λειτουργίες του πολιτεύματος την εκτελεστική, τη νομοθετική και τη δικαστική. Την αμηχανία αυτή που επικρατούσε

στη θεωρία κάλυψε ο νομοθέτης με την απόφασή του να συμπεριλάβει στις διατάξεις του Συντάγματος πέντε ανεξάρτητες αρχές στην αναθεώρηση του 2001.

Γενικά η αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, δεν έγινε μόνο για να απαντήσει σε κρίσιμα ερωτήματα της πολιτικής ζωής όπως άλλοτε αλλά χαρακτηρίστηκε από μια προσπάθεια γενικής αναδιάρθρωσης της πολιτικής ζωής. Ένας από τους κυριότερους στόχους της συνταγματικής αναθεώρησης ήταν η ενδυνάμωση της προστασίας των δικαιωμάτων που εκδηλώθηκε περίτρανα με την απόφαση για τη συνταγματοποίηση πέντε Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών από το συντακτικό νομοθέτη ο οποίος σύμφωνα με τα πρακτικά της Βουλής για την αναθεώρηση έλαβε σοβαρά υπόψη του τους λόγους που οδήγησαν στην εμφάνιση των αρχών (Λιανάς 2001) οι οποίοι αναλύθηκαν διεξοδικά ανωτέρω.

Σ' αυτό το πλαίσιο κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα πέντε Ανεξάρτητες Αρχές: Ο Συνήγορος του Πολίτη (άρθρο 103 παρ. 9 του Συντάγματος), το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (άρθρο 103 παρ. 7 του Συντάγματος) που ασχολείται με την οργάνωση και εποπτεία των διαδικασιών πρόσληψης στο δημόσιο, η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (αρ. 9 Α Συντάγματος) που διασφαλίζει την προστασία των προσωπικών δεδομένων, η Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου των Επικοινωνιών (άρθρο 19 Συντάγματος) που έχει ως στόχο τη διασφάλιση του απορρήτου των επικοινωνιών και γενικότερα των ανταποκρίσεων δεδομένου ότι το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας είναι απαραβίαστο, το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (άρθρο 15 του Συντάγματος) που υλοποιεί τον άμεσο έλεγχο του Κράτους επί της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι στην αφετηρία της σύστασης και λειτουργίας αυτών των πέντε αρχών είναι διασφάλιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου ως στόχος του δικαίου. Οι αρχές αυτές συνιστούν εναλλακτικούς μηχανισμούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, πέρα από το βασικό γνωστό μηχανισμό προστασίας που είναι η δικαστική εξουσία, ενώ δρουν προληπτικά προκειμένου να χειραγωγήσουν και να εξορθολογήσουν φαινόμενα κακοδιοίκησης εισφέροντας μια διαφορετική αντίληψη για το κράτος δικαίου (Παπανικολάου 2004).

Εκτός από αυτές τις ειδικές διατάξεις που αφορούν τις Ανεξάρτητες Αρχές υπάρχει και μία γενική το άρθρο 101 Α που αναφέρεται στη ρύθμιση του βασικού

πλαισίου της συγκρότησης και της λειτουργίας των αρχών και που προβλέπει τα εξής: «όπου από το Σύνταγμα προβλέπεται η συγκρότηση και η λειτουργία ανεξάρτητης αρχής τα μέλη της διορίζονται με ορισμένη θητεία και διέπονται από προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την επιλογή και την υπηρεσιακή κατάσταση του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού της υπηρεσίας που οργανώνεται για την υποστήριξη της λειτουργίας κάθε ανεξάρτητης αρχής». Τα πρόσωπα που στελεχώνουν τις ανεξάρτητες αρχές πρέπει να έχουν τα ανάλογα προσόντα, όπως νόμος ορίζει. Η επιλογή τους γίνεται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της. Τα σχετικά με τη διαδικασία επιλογής ορίζονται από τον Κανονισμό της Βουλής. Με τον Κανονισμό της Βουλής ρυθμίζονται όσα αφορούν τη σχέση των ανεξάρτητων αρχών με τη Βουλή και ο τρόπος άσκησης του Κοινοβουλευτικού ελέγχου». Ο εκτελεστικός του Συντάγματος Νόμος με αριθμό 3051/2002 προσδιόρισε τους ουσιώδεις κανόνες λειτουργίας των αρχών.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που θα πρέπει να παρατηρηθεί με αφορμή τη συνταγματική κατοχύρωση των πέντε ανεξάρτητων αρχών είναι ότι μέχρι το 2001, ο επικρατέστερος όρος ήταν «Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές». Το «διοικητικές» δεν υπάρχει πια στο κείμενο του Συντάγματος στο άρθρο 101 Α. Παρόλα αυτά το άρθρο αυτό περιλαμβάνεται στο τμήμα του Συντάγματος το σχετικό με τη Διοίκηση, επομένως σχετικά με τη αμφισβήτηση που υπάρχει ως προς τη φύση τους θα πρέπει να θεωρηθούν ότι πρόκειται οι Ανεξάρτητες Αρχές είναι διοικητικά όργανα τα οποία αφενός δεν υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο και αφετέρου δεν μπορούν να έχουν κανονιστικά αρμοδιότητα πέρα από το άρθρο 43 του Συντάγματος (Μαυρομουστακάκου 2007).

Εξάλλου αν δεχόμασταν ότι δεν πρόκειται για διοικητικά όργανα και ότι οι αρχές αυτές είναι και διοικητικά και νομοθετικά και δικαστικά όργανα ανά περίπτωση τότε θα είχαμε ευθεία παραβίαση της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών που διέπει το ελληνικό πολίτευμα και σύμφωνα με την οποία οι λειτουργίες είναι τρεις: η νομοθετική, η εκτελεστική και η δικαστική και η οποία αρχή της διάκρισης των λειτουργιών δεν επιτρέπει τη σύγχυση των οργάνων. Κάθε κρατικό όργανο είναι από τη φύση του είτε νομοθετικό είτε εκτελεστικό είτε

δικαστικό ενώ δεν μπορεί ταυτόχρονα να έχει και τις τρεις ιδιότητες ή δύο από τις τρεις. Μοναδική εξαίρεση περιορισμένης ισχύος και για λόγους ιστορικούς αποτελεί ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας που είναι όργανο τόσο της εκτελεστικής όσο και της νομοθετικής εξουσίας σύμφωνα με το Σύνταγμα (Χροσόγονος 2000).

Η συνταγματοποίηση δηλαδή η κατοχύρωση στο Σύνταγμα που έχει αυξημένη τυπική ισχύ και υπερισχύει των απλών νόμων, τέτοιων αρχών στις οποίες αφιερώνονται ουσιαστικά έξι άρθρα του Συντάγματος, ήταν από τις πιο χαρακτηριστικές καινοτομίες της αναθεώρησης που έγινε. Η μεγάλη έκταση της συνταγματοποίησης αποτελεί ελληνική πρωτοτυπία σε ευρωπαϊκό επίπεδο και επί του πρακτέου σημαίνει ότι οι πέντε αυτές αρχές μπορούν να καταργηθούν μόνο με αναθεώρηση του Συντάγματος ενώ οι υπόλοιπες αρχές παραμένουν στην ιδρυτική σφαίρα του απλού νόμου, είναι δηλαδή νομοθετικά καθορισμένες και προστατευμένες και δεν υπάγονται στο καθεστώς των πέντε συνταγματικά καθορισμένων ανεξάρτητων αρχών.

Μετά τη συνταγματική αναθεώρηση τα χαρακτηριστικά που καθιστούν μια δημόσια αρχή ως ανεξάρτητη αρχή κωδικοποιούνται στο άρθρο 101 Α που μολονότι αυτό αναφέρεται στις πέντε μόνο Αρχές που αναφέρθηκαν ανωτέρω ωστόσο τα χαρακτηριστικά λειτουργίας του θα πρέπει να θεωρηθούν ως το «μοντέλο» χαρακτηριστικών που πρέπει να συντρέχουν προκειμένου μια δημόσια αρχή να θεωρηθεί ανεξάρτητη. Ειδικότερα, το άρθρο 101 Α αναφέρεται ρητά στην προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των μελών της Αρχής, υπαινισσόμενο την απαγόρευση κάθε μορφής διοικητικού ελέγχου, αναφέρεται στην ύπαρξη επιστημονικού και λοιπού διοικητικού προσωπικού υπαινισσόμενο τη διοικητική αυτοτέλεια της κάθε Αρχής και τέλος αναφέρεται στην ύπαρξη κοινοβουλευτικού ελέγχου, που αποτελεί ένα από τα θεμέλια τη δημοκρατικής νομιμοποίησης. Συνεπώς τίθενται ορισμένες προϋποθέσεις σύμφωνα με τις οποίες πρέπει να λειτουργούν οι Αρχές αυτές προκειμένου να είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα. Ως τελικό συμπέρασμα τη συνταγματοποίησης συνάγεται ότι με την συμπερίληψη των πέντε αρχών στο Ελληνικό Σύνταγμα αναγνωρίζεται η νομιμότητα και η χρησιμότητα του θεσμού αυτού, τουλάχιστον στον τομέα της προστασίας των δικαιωμάτων.

1.2. Το νομοθετικό πλαίσιο του Συνηγόρου του Πολίτη

1.2.1. Οι λόγοι θεσμοθέτησης του Συνηγόρου του Πολίτη

Ο Συνήγορος του Πολίτη αποτελεί όπως ήδη αναφέρθηκε μία από τις πέντε συνταγματικά κατοχυρωμένες ανεξάρτητες αρχές. Η διάταξη του άρθρου 103 παρ. 9 που αναφέρεται στο Συνήγορο και ορίζει: «Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση και τις αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη που λειτουργεί ως Ανεξάρτητη Αρχή», είναι η πλέον λακωνική και ελλειπτική σε σχέση με τις άλλες αρχές. Ο Συνήγορος του Πολίτη είχε ήδη αρχίσει να λειτουργεί πολύ πριν την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, από τον Οκτώβριο του 1998 ύστερα από την ψήφιση του Νόμου 2477/1997 με τον οποίο πρωτοιδρύθηκε η Αρχή. Η ίδρυσή του ήταν επιτακτική καθώς το 1995 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέλεξε τον «Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή» σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Ο θεσμός αυτό με την ανάληψη των καθηκόντων του ζήτησε αμέσως τη συνεργασία του με αντίστοιχους εθνικούς θεσμούς και τότε τέθηκε έντονα ο προβληματισμός στην Ελλάδα για τη δημιουργία αντίστοιχου ελληνικού οργάνου (Παγκάκης 2003). Σήμερα ο ιδρυτικός νόμος της Αρχής τροποποιήθηκε και πλέον η λειτουργία της Αρχής διέπεται από το νόμο 3094/2003 και από τον Κανονισμό Λειτουργίας της Αρχής (ΠΔ 273/1999).

Εξάλλου πέρα από αυτή την κοινοτική «υποχρέωση» στη θεσμοθέτηση μιας ανεξάρτητης αρχής όπως ο Συνήγορος του Πολίτη στην Ελλάδα συνηγόρησε και το ίδιο το πολιτικό σύστημα στην Ελλάδα όπου παρατηρείται ότι ο πολίτης καταπιέζεται και ταλαιπωρείται από τη γραφειοκρατία και την κακοδιοίκηση και όπου πολλές φορές τα πολιτικά συμφέροντα υπερισχύουν των ευρύτερων συμφερόντων του πολίτη. Παρά τις σημαντικές προσπάθειες για βελτίωση των σχέσεων πολίτη και διοίκησης είναι κοινή διαπίστωση ότι ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί το διοικητικό σύστημα είναι περίπλοκος, γραφειοκρατικός και συχνά παρατηρείται μη σύννομη λειτουργία ή παράβλεψη των νόμων. Επομένως η διαφύλαξη των δικαιωμάτων και ελευθεριών του πολίτη εκ των οποίων και το δικαίωμα στην προστασία του

περιβάλλοντος, όπως περιγράφεται στο άρθρο 24 του Συντάγματος, είναι αναγκαία μέσα από μηχανισμούς ελέγχου των οργάνων της πολιτείας. Ο κυριότερος έλεγχος στην Ελλάδα της δράσης της διοίκησης πραγματοποιείται από τα Διοικητικά Δικαστήρια και είναι ιδιαίτερα δαπανηρός και χρονοβόρος για το μέσο πολίτη. Επιπλέον ο έλεγχος της διοίκησης από την ίδια την διοίκηση δεν μπορεί να θεωρείται αποτελεσματικός σε ένα σύγχρονο κράτος δικαίου. Έτσι λοιπόν καθίσταται αναγκαία η παρουσία ελεγκτικών μηχανισμών όσο το δυνατόν πιο ανεξάρτητων από τη διοίκηση. Ο εκσυγχρονισμός και η ανάπτυξη των δημοσίων υπηρεσιών προϋποθέτει την ενεργοποίηση μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου και υπό αυτές τις συνθήκες ένας θεσμός όπως ο Συνήγορος του Πολίτη καλείται να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο (Μπεςίλα- Μακρίδη 2004).

Τέλος ως προς την ονομασία που δόθηκε στην αρχή που ιδρύθηκε, «Συνήγορος του Πολίτη», αν και ανταποκρίνεται στον κυρίαρχο στόχο της αρχής που είναι η ενδυνάμωση της προστασίας των δικαιωμάτων του πολίτη, δημιουργεί την εντύπωση ότι στην ενδεχόμενη σύγκρουση μεταξύ του διοικουμένου και της διοίκησης, η αρχή ενεργεί περισσότερο υπέρ της υπερασπίσεως των συμφερόντων του πολίτη (Φραγκούλης 2005, Ο Συνήγορος του Πολίτη στη σύγχρονη δημοκρατία στο: Ο Συνήγορος του Πολίτη ένας θεσμός της Εποχής).

1.2.2. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως μηχανισμός περιβαλλοντικού ελέγχου

Στο Ελληνικό Σύνταγμα το δικαίωμα στην προστασία του περιβάλλοντος κατοχυρώθηκε στο άρθρο 24 οι διατάξεις του οποίου λειτούργησαν ως καταλύτης για την προώθηση νόμων και κανονιστικών πράξεων που αφορούν το περιβάλλον που εμπλουτίστηκε μετά το 1981 και τη συμμετοχή της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες καθώς η Ελληνική νομοθεσία έπρεπε να εναρμονιστεί με το κοινοτικό δίκαιο γεγονός που έδωσε το έναυσμα στον Έλληνα νομοθέτη να ρυθμίσει περιοχές, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, για τις οποίες ως τότε δεν είχε δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Παράλληλα την ίδια περίοδο παρατηρήθηκε σταδιακή αύξηση σοβαρών εστιών περιβαλλοντικής ρύπανσης και μόλυνσης (οικιστική επέκταση, χωματερές κτλ) καθώς και εξάπλωση δραστηριοτήτων που εν δυνάμει θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε περιβαλλοντική υποβάθμιση όπως για παράδειγμα η έξαρση ξενοδοχειακών μονάδων (Νομικός Οδηγός για το περιβάλλον 2009).

Για τους συγκεκριμένους λόγους προέκυψε η ανάγκη συστηματικής ανάπτυξης μηχανισμών περιβαλλοντικού ελέγχου ώστε να αντιμετωπίζονται έγκαιρα με αποτελεσματικό τρόπο τα νέα περιβαλλοντικά προβλήματα που προέκυψαν στη σύγχρονη κοινωνία. Παράλληλα με τα ανωτέρω στην ελληνική κοινωνία παρατηρείται μια διάσταση ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη και εν προκειμένω ανάμεσα στη θέσπιση κανόνων για το περιβάλλον και την τήρησή τους στην πράξη γεγονός που αποτελεί κομβικό πρόβλημα στην προστασία του περιβάλλοντος. Μια παράμετρος που ευθύνεται για αυτό το πρόβλημα είναι η πολυδιάσπαση των φορέων που ασχολούνται με το περιβάλλον, ο ανεπαρκής συντονισμός των φορέων που είναι επιφορτισμένοι με την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και η πολύ χαλαρή εποπτεία τους.

Εκτός από την εθνική νομοθεσία η Ελλάδα οφείλει να ενσωματώνει στο εσωτερικό της δίκαιο και την κοινοτική νομοθεσία εφόσον είναι μέλος της Ευρωπαϊκής ένωσης. Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό της νομοθεσίας για το περιβάλλοντος στην Ελλάδα προέρχεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο η εφαρμογή της κοινοτικής αυτής νομοθεσίας που καλύπτει κράτη με διαφορετικές διοικήσεις και κουλτούρες είναι πολύ προβληματικής στην Ελλάδα. Δεν είναι λίγες οι φορές που η χώρα μας έχει καταδικαστεί για παραβάσεις του κοινοτικού περιβαλλοντικού δικαίου (Αντωνίου 2006) .

Καθίσταται αναγκαία άρα η ύπαρξη μηχανισμών ελέγχου της τήρησης και εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής και νομοθεσίας.

Διακρίνουμε τους εσωτερικούς και εξωτερικούς μηχανισμούς ελέγχου της εκτελεστικής εξουσίας, δηλαδή της διοίκησης που βασίζεται στα εχέγγυα ανεξαρτησίας του ελέγχοντος οργάνου από την ίδια τη διοίκηση Περαιτέρω, σύμφωνα με το Σύνταγμα, το κράτος δικαίου διασφαλίζεται από την ύπαρξη «θεσμικών αντιβάρων της διοίκησης» που είναι αρχικά η δικαστική εξουσία και οι ανεξάρτητες αρχές. Σε επίπεδο δικαστική εξουσίας το Συμβούλιο της Επικρατείας με

τις αποφάσεις του έχει καταστεί πολλές φορές φραγμός την καταστροφή του περιβάλλοντος και έχει αποτρέψει την περαιτέρω υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Ο Συνήγορος του Πολίτη συνιστά εξωτερικό μηχανισμό ελέγχου των παραλείψεων της περιβαλλοντικής διοίκησης σε μια προσπάθεια να επιβάλλει τη νομιμότητα και το κράτος δικαίου και μάλιστα η δράση του είναι καταλυτική και θα παρουσιαστεί εκτενώς κατωτέρω. Η δράση του Συνηγόρου είναι επιβοηθητική προς τη δικαιοσύνη ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που πολλές από τις παρατηρήσεις του Συνηγόρου συμπεριλαμβάνονται σε δικαστικές αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας. Στόχος του θεσμού σε σχέση με την περιβαλλοντική προστασία είναι να ευαισθητοποιήσει και να κινητοποιήσει όλες τις βαθμίδες της διοίκησης ώστε οι υπηρεσίες της να αναπτύξουν προληπτική και όπου αυτό δεν είναι εφικτό μια κατασταλτική δράση με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφορία. Έτσι ο Συνήγορος προσβλέπει με τις επισημάνσεις του στο συντονισμό των δράσεων της διοίκησης, στην πάταξη του φαινομένου της αυθαιρεσίας και στη σωστή εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας είτε αυτή είναι κοινοτική, προέρχεται δηλαδή από τα όργανα της Ευρωπαϊκής ένωσης και δεσμεύει την Ελλάδα, είτε είναι εθνική.

Τέλος υπάρχουν και άλλοι μηχανισμοί περιβαλλοντικού ελέγχου και ειδικότερα: Κλιμάκια Ελέγχου Ποιότητας Περιβάλλοντος το Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης, ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ΕΥΕΠ) ενώ τέλος τελείται και σχετικός κοινοβουλευτικός έλεγχος. Συμπερασματικά, αν και η ύπαρξη πολλών και διαφορετικών μηχανισμών ελέγχου για την περιβαλλοντική προστασία θέτει προβλήματα συντονισμού και εποπτείας, ωστόσο καθίσταται αποτελεσματικότερη και σφαιρικότερη η προστασία του περιβάλλοντος καθώς κάθε ένας μηχανισμός έχει διαφορετική αρμοδιότητα και στόχευση. Παρόλα αυτά υπάρχουν περιθώρια καλύτερου συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ τους (Χατζή 2008, Ελληνικοί θεσμοί προστασίας περιβάλλοντος (Συνήγορος του Πολίτη, Ελεγκτές Δημόσιας Διοίκησης, ΣτΕ, κλπ. στο: Πρακτικά 20^{ου} Συνεδρίου ΠΑΝΔΟΙΚΟ) .

1.2.3. Οι αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη

α. Γενικές αρμοδιότητες

Ο ιδρυτικός νόμος 2477/2007 του Συνηγόρου του Πολίτη τροποποιήθηκε το 2003 με το νόμο 3094/2003 (ΦΕΚ Α'10/22-01-2003) με τον τίτλο: «Ο Συνήγορος του Πολίτη και άλλες διατάξεις». Η τροποποίηση του ιδρυτικού νόμου ήταν αναγκαία εξαιτίας τόσο της εμπειρίας της αρχής που λειτουργούσε από το 1998 και των αποτελεσμάτων των έργων της όσο και εξαιτίας της συνταγματικής κατοχύρωσης της αρχής το 2001 .

Η βασική αποστολή του θεσμού όπως αυτή προκύπτει από τη συνδυαστική ερμηνεία που διέπουν τη λειτουργία της αφορά τη **διαμεσολάβηση μεταξύ των πολιτών και των δημοσίων υπηρεσιών, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, των Ν.Π.Δ.Δ. για την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης⁷ και την τήρηση της νομιμότητας⁸.**

Επιπλέον είναι αρμόδιος για θέματα που ανάγονται στις υπηρεσίες των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, των δημοσίων επιχειρήσεων, των επιχειρήσεων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεων των οποίων τη διοίκηση ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος. Εξαιρούνται από τις αρμοδιότητες του Συνηγόρου οι Τράπεζες και το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών⁹. Επομένως όταν αναφέρεται ότι ο Συνήγορος του

⁷ Ο όρος κακοδιοίκηση δεν είναι συνώνυμο μόνο της παρανομίας αλλά ευρύτερος καθώς μπορεί να περιλαμβάνει περιπτώσεις που η πράξη από το κρατικό όργανο είναι μεν νόμιμη όμως ο τρόπος ή χρόνος έκδοσής της να υποδηλώνουν αδιαφορία, κακή οργάνωση, αναποτελεσματικότητα, κακή ποιότητα της παρεχόμενης υπηρεσίας (Χρυσανθάκης 2009).

⁸ Το ελληνικό διοικητικό δίκαιο διέπεται από την αρχή της νομιμότητας σύμφωνα με την οποία η Δημόσια Διοίκηση, δηλαδή τα δημόσια νομικά πρόσωπα και τα όργανά τους θα πρέπει κατά τη δράση τους να τηρούν τους κανόνες του ευρωπαϊκού δικαίου που έχουν άμεση εφαρμογή κατά το ελληνικό δίκαιο, τους κανόνες που θέτει το Σύνταγμα και οι νόμοι όπως και κάθε άλλο κανόνα ανώτερης ή ισοδύναμης προς τους κανόνες αυτούς τυπικής ισχύος (Ε. Π. Σπηλιωτόπουλος).

⁹ Άρθρο 3 παρ. 1 Ν. 3094/2003.

Πολίτη διαμεσολαβεί ανάμεσα στον πολίτη και τη δημόσιες υπηρεσίες ως τέτοιες νοούνται οι περιοριστικά αναφερόμενες ανωτέρω σύμφωνα με το νόμο που διέπει την Αρχή.

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 3 του Ν. 3094/2003 ο Συνήγορος του Πολίτη ερευνά ατομικές διοικητικές πράξεις¹⁰ ή παραλείψεις ή υλικές ενέργειες οργάνων των δημοσίων υπηρεσιών που παραβιάζουν δικαιώματα ή προσβάλλουν νόμιμα συμφέροντα φυσικών ή νομικών προσώπων. Ιδίως ερευνά περιπτώσεις όπου ένα όργανο της διοίκησης ατομικό ή συλλογικό προσβάλλει με πράξη ή παράλειψη, δικαίωμα ή συμφέρον προστατευόμενο από το Σύνταγμα ή το νόμο, ή στις περιπτώσεις που ένα όργανο της διοίκησης αρνείται να εκπληρώσει συγκεκριμένη υποχρέωση που επιβάλλεται από τελεσίδικη ή προσωρινά εκτελεστή δικαστική απόφαση, όταν ένα όργανο της διοίκησης αρνείται να εκπληρώσει συγκεκριμένη υποχρέωση που επιβάλλεται από νόμο ή από ατομική διοικητική πράξη, ή όταν μια δημόσια αρχή ενεργεί ή παραλείπει να ενεργήσει ενώ όφειλε να το κάνει κατά παράβαση των αρχών της χρηστής διοίκησης και της διαφάνειας ή κατά κατάχρηση εξουσίας.

Από τη χρονική αφετηρία ίδρυσης της Αρχής μέχρι και σήμερα, έχουν επεκταθεί σε σημαντικό βαθμό οι αρμοδιότητες της καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα της δημόσιας δράσης καθώς ο έλληνας νομοθέτης έλαβε υπόψη του τη μεγάλη συμβολή της Αρχής στην προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Με τους νόμους 3304/2005 και 3488/2006 ο Συνήγορος του Πολίτη ανέλαβε το ρόλο του επίσημου φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής διάκρισης, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στην απασχόληση και την εργασία αρχικά για τις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από τις δημόσιες υπηρεσίες που ως δημόσιες υπηρεσίες νοούνται όσες αναφέρθηκαν ανωτέρω. Μετέπειτα ο Συνήγορος ορίστηκε φορέας παρακολούθησης της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και

¹⁰ Διοικητική πράξη είναι η δήλωση της βούλησης του διοικητικού οργάνου, που γίνεται σύμφωνα με ορισμένη διαδικασία ή και χωρίς διαδικασία, με την οποία θεσπίζεται μονομερώς ένας κανόνας δικαίου δηλαδή θεσπίζεται μία νομική ρύθμιση και ενάσκηση δημόσιας εξουσίας με μόνη τη βούληση του διοικητικού οργάνου. Συνεπώς είναι το νομικό μέσο με το οποίο ασκείται η δημόσια εξουσία από το διοικητικό όργανο (Ε. Π. Σπηλιωτόπουλος).

γυναικών όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και ανέλιξη και στις συνθήκες εργασίας τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα (www.synigoros.gr).

Με τον νόμο 3304/2005 που αποτελεί τομή για την προαγωγή της ισότητας και της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ελλάδα, ενσωματώθηκαν στην εθνική έννομη τάξη δύο οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οδηγία 2000/43 και 200/78. Οι διατάξεις του νόμου επιδιώκουν να καταπολεμήσουν τα φαινόμενα της άμεσης και έμμεσης διάκρισης και επιπλέον προβλέπουν ένα σύνθετο πλέγμα προστασίας των θιγόμενων προσώπων που ξεφεύγει από τις παραδοσιακές κυρώσεις και προωθούν τη διαμεσολαβητική δράση δημόσιων φορέων για την προώθηση της ίσης μεταχείρισης (Ετήσια Έκθεση έτους 2005).

Επιπλέον με το Νόμο 3094/2003 ο Συνήγορος του Πολίτη επέκτεινε την αποστολή του στο πεδίο της προάσπισης και προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού έχοντας την αρμοδιότητα να επιλαμβάνεται θεμάτων που ανάγονται σε ιδιώτες, φυσικά ή νομικά πρόσωπα και προσβάλλον τα δικαιώματα των παιδιών (άρθρο 1 παρ. 1 Ν. 3094/2003). Έτσι ιδρύθηκε ο Συνήγορος του παιδιού και παράλληλα ένας πέμπτος κύκλος δραστηριότητας της Αρχής.

Τέλος απέκτησε αρμοδιότητα σε θέματα υγείας, πρόνοιας και κοινωνική αλληλεγγύης (Ν. 3293/2004) με την ίδρυση του Συνηγόρου της Υγείας και της Κοινωνικής Αλληλεγγύης και στο δικαίωμα πρόσβασης του στα καταστήματα κράτησης προκειμένου να διαπιστώνει το καθεστώς κράτησης στις φυλακές στην Ελλάδα (3772/2009).

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ο Συνήγορος δεν μένει στατικός, ο νομοθέτης αναγνωρίζοντας την αποτελεσματικότητα του θεσμού του αυξάνει τις αρμοδιότητες προς την κατεύθυνση της ουσιαστικότερης προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και σεβασμού της έννομης τάξης από τους φορείς της εκτελεστικής εξουσίας.

Από το πεδίο αρμοδιότητας του θεσμού εκτός από το Χρηματιστήριο, οι Υπουργοί και Υφυπουργοί ως προς τις πράξεις που ανάγονται στη διαχείριση της πολιτικής λειτουργίας, τα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, οι δικαστικές αρχές, οι στρατιωτικές υπηρεσίες ως προς τα θέματα που αφορούν την εθνική άμυνα και ασφάλεια, η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών, οι υπηρεσίες του

Υπουργείου εξωτερικών για θέματα που ανάγονται στην εξωτερική πολιτική ή στις διεθνείς σχέσεις της χώρας, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και οι λοιπές Ανεξάρτητες Αρχές ως προς την κύρια λειτουργία τους. Επίσης δεν επιλαμβάνεται υποθέσεων οι οποίες εκκρεμούν ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης δικαστικής αρχής.

β. Οι αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη στην προστασία του περιβάλλοντος

Εκτός από τις αρμοδιότητες που δίνει ο νόμος στο Συνήγορο και τις εξαιρέσεις σε αυτές τις αρμοδιότητες που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα ο νόμος εισάγει δύο επιπλέον εξαιρέσεις η μία εκ των οποίων αναφέρεται στην προστασία του περιβάλλοντος που είναι και το θέμα της παρούσας εργασίας.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τον ιδρυτικό Νόμο της Αρχής ο Συνήγορος δεν επιλαμβάνεται περιπτώσεων κατά τις οποίες η διοικητική ενέργεια έχει γεννήσει δικαιώματα ή δημιουργήσει ευνοϊκές καταστάσεις υπέρ τρίτων, που ανατρέπονται μόνο με δικαστική απόφαση, εκτός εάν προφανώς συντρέχει παρανομία ή έχουν σχέση κατά το κύριο αντικείμενό τους με την προστασία του περιβάλλοντος. (άρθρο 4 παρ. 3 Ν. 3094/2003).

Με τη διάταξη αυτή εισάγεται ένα τεκμήριο αναρμοδιότητας του Συνηγόρου ενώ ταυτόχρονα είναι το μοναδικό¹¹ σημείο όπου ο νομοθέτης μνημονεύει ειδικά το περιβάλλον. Το περιβάλλον συνεπώς καθίσταται προνομιακό πεδίο δραστηριότητας του θεσμού και υπερτερεί των έννομων συμφερόντων των ιδιωτών.

Από την ίδια τη διατύπωση της διάταξης ως προς το σκέλος κατά το οποίο ο Συνήγορος δεν επιλαμβάνεται περιπτώσεις κατά τις οποίες η διοικητική ενέργεια έχει γεννήσει δικαιώματα ή έχει δημιουργήσει ευνοϊκές καταστάσεις υπέρ τρίτων εκτός αν προφανώς συντρέχει παρανομία, συμπεραίνουμε ότι ο νομοθέτης αναγνωρίζει ότι υπάρχουν λιμνάζουσες εκκρεμότητες υποβολής της νομιμότητας σε μια ευρεία

¹¹ Για παράδειγμα τέτοιες ευνοϊκές καταστάσεις γεννούνται από τον χαρακτηρισμό εκτάσεων ως μη δασικών, από την εκτέλεση δημοσίων έργων κοντά σε μια ιδιοκτησία της οποίας αυξάνεται έτσι η αντικειμενική αξία κ.α.

κατηγορία θεμάτων όπως για παράδειγμα το θέμα της αυθαίρετης δόμησης και οι δεσμεύσεις των ακινήτων και δεν ενθαρρύνει την επίλυσή τους χωρίς τις εγγυήσεις της εκτελεστότητας και της αμεροληψίας που έχει μια δικαστική απόφαση (Λουκάκος 2004, Η πορισματική έκβαση αναφορά στον «Κύκλο Ποιότητας Ζωής» του Συνηγόρου του Πολίτη στο: Τα πορίσματα του Κύκλου Ποιότητας Ζωής του Συνηγόρου του Πολίτη). Με την έννοια «προφανής παρανομία» όπου όταν διαπιστώνεται, τότε έχει αρμοδιότητα ο Συνήγορος, εννοείται όταν υπάρχει παράβαση κάποιας διάταξης νόμου όπως για παράδειγμα όταν σε μία περιοχή κτίζεται ακίνητο κοντά σε αρχαιολογική περιοχή χωρίς να τηρηθεί η αναγκαία απόσταση από αυτή την περιοχή όπως προβλέπεται από το σχετικό νόμο, υπάρχει προφανής παρανομία και ο Συνήγορος του Πολίτη είναι αρμόδιος να επαλειφθεί της υποθέσεως ακόμα και αν έχει αποκτήσει δικαιώματα ιδιοκτησίας ο κύριος του ακινήτου αυτού (Τσαϊτουρίδης 2007).

Σε μια προσπάθεια ερμηνείας της διατάξεως αυτής, θα μπορούσαμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι ο νομοθέτης δεν ήθελε να θίξει ή θέσει υπό αμφισβήτηση τον πολύ σημαντικό για τον θεσμό τομέα της αξιοπιστίας του καθώς πρόκειται για να ένα καινούριο θεσμό που η αποτελεσματικότητά του βασίζεται στην πειθώ και στην επιστημονική βαρύτητα των λόγων του. Και δεν θα ήταν δυνατόν να υποχρεωθεί να αναλάβει το βάρος πολυετών διοικητικών παραλείψεων, χωρίς να διαθέτει τη δύναμη του δικαστή που πέρα από οποιαδήποτε άλλα εχέγγυα οι αποφάσεις του έχουν εκτελεστότητα.. Ο νομοθέτης θέλησε ο Συνήγορος να είναι «ένα παρατηρητήριο των διοικητικών δυσλειτουργιών και ένας φορέας προτάσεων για την ομαλότερη λειτουργία της διοικητικής μηχανής ενώ αντίθετα δεν θέλησε ο θεσμός να λειτουργεί ως ένας επιδιαιτητής ιδιωτικών στη βάση τους διαφορών» (Λουκάκος 2004, Πορισματική έκβαση στο: Τα πορίσματα του Κύκλου ποιότητας Ζωής του Συνηγόρου του Πολίτη 1998-2003).

Ο δεύτερος λόγος για τον οποίο κάμπτεται το τεκμήριο αναρμοδιότητας όπως αυτό παρουσιάστηκε ανωτέρω, της Αρχής και επανέρχεται η αρμοδιότητα είναι η προστασία του περιβάλλοντος. Ο Συνήγορος δεν επιλαμβάνεται περιπτώσεων κατά τις οποίες η διοικητική ενέργεια έχει γεννήσει δικαιώματα ή δημιουργήσει ευνοϊκές καταστάσεις υπέρ τρίτων, που ανατρέπονται μόνο με δικαστική απόφαση, εκτός εάν (...) έχουν σχέση κατά το κύριο αντικείμενό τους με την προστασία του

περιβάλλοντος. Οι λόγοι προστασίας του περιβάλλοντος επιβάλλουν την αρμοδιότητα της Αρχής κατ' εξαίρεση παρά τα δικαιώματα των τρίτων. Οι λόγοι είναι προσανατολισμένοι στην εξυπηρέτηση ενός δημοσίου συμφέροντος που κρίνεται σύμφωνα με το νομοθέτη ως μείζονος σημασίας και προφανώς υπέρτερης σημασίας από το λόγο που θα εξυπηρετούσε η αναρμοδιότητα του Συνηγόρου σε δικαιωμάτων και ευνοικών καταστάσεων που έχουν δημιουργηθεί υπέρ τρίτων. Η διάταξη αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί σε υποθέσεις που σχετίζονται με το περιβάλλον συχνά οι αναφορές των πολιτών δεν εξαντλούνται στη κλασική σχέση ανάμεσα στον πολίτη και τη διοίκηση, αλλά οι πολίτες παραπονούνται στην αρχή ότι η διοίκηση παραλείπει να παρέμβει προκειμένου να άρει παράνομες συμπεριφορές τρίτων . έτσι ο Συνήγορος παρεμβαίνει σε κάθε μείζονος σημασίας περιβαλλοντική υπόθεση (Μπακογιάννης 2007).

Τα κριτήρια για τον προσδιορισμό της έννοιας της προστασίας του περιβάλλοντος δεν είναι υποκειμενικά αλλά προέρχονται από τους κανόνες του κοινοτικού δικαίου, του συντάγματος και τη περιβαλλοντικής και πολεοδομικής νομοθεσίας που έχουν ως γνώμονα το Σύνταγμα. Επομένως θα πρέπει η διάταξη αυτή να συνδυάζεται καταρχήν με τη διάταξη του άρθρου 24 του Συντάγματος για την προστασία του περιβάλλοντος όπου καθιερώνεται εκτός από την υποχρέωση λήψης θετικών μέτρων για το περιβάλλον και ένα ατομικό δικαίωμα στο περιβάλλον. Η προστασία άρα του περιβάλλοντος είναι δικαίωμα του καθενός και υποχρέωση του κράτους με την έννοια της λήψης θετικών μέτρων για το περιβάλλον και της αποφυγής μέτρων που το θίγουν (Παπατόλιας 2010).

Παράλληλα στο άρθρο 24 αναφέρεται ρητά και η αρχή της αειφορίας η οποία προσβλέπει στην ικανοποίηση των αναγκών της παρούσας γενιάς χωρίς να διακυβεύεται η ικανοποίηση των αναγκών των μελλοντικών γενιών. Τον Συνήγορο έχει απασχολήσει πολλές φορές η αρχή της αειφορίας που απορρέει από το ελληνικό Σύνταγμα και ειδικότερα, στα κείμενά του σημειώνει ότι με βάση την αρχή της αειφορίας η μέριμνα για περιβάλλον πρέπει να αποτελέσει οριζόντια πολιτική όλων των οργάνων της διοίκησης. Η ρητή της κατοχύρωση σηματοδοτεί την ένταξη του Συντάγματος στην έννοια του «οικολογικού συνταγματικού κράτους δικαίου». Αντιμετωπίζεται πλέον ενιαία η σχέση οικονομία – κοινωνίας και περιβάλλοντος την

οποία θα πρέπει να λάβει υπόψη του ο νομοθέτης για τη θέσπιση αντίστοιχων πολιτικών (Καραγεωργίου 2004)

Περαιτέρω είναι σημαντική η συμβολή του Συνηγόρου τόσο στην ερμηνευτική αποσαφήνιση της ανωτέρω αρχής μέσα από τα κείμενά του, όσο και στην εμπέδωση και ορθή εφαρμογή της αρχής αυτής. Εξάλλου γενικότερα μέσα στα κείμενα του Συνηγόρου του Πολίτη εντοπίζεται η προσπάθεια για αποσαφήνιση κρίσιμων εννοιών και όρων της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και ενίσχυση της αποτελεσματικότερης εφαρμογής τους από την πλευρά της διοίκησης (Βρετού 2003).

Παράλληλα στο άρθρο 24 προστατεύονται οι τρεις όψεις του περιβάλλοντος, το φυσικό, το οικιστικό και το πολιτιστικό ενώ η έλλειψη ορισμού του «περιβάλλοντος» οφείλεται στο ότι ο νομοθέτης θέλησε να διευρύνει την προστασία των διατάξεων του Συντάγματος καθώς επίσης έτσι εκφράζεται και η αδυναμία πρόβλεψης και οριοθέτησης των αγαθών που χρήζουν προστασίας και μπορεί να εμφανιστούν και στο μέλλον (Καράκωστας 2000).

Παράλληλα δε με την αρχή της αειφορίας που αναφέρθηκε ανωτέρω και αναλύθηκε εκτενώς στη εισαγωγή της παρούσας εργασίας, από το άρθρο 24 πηγάζουν και άλλες αρχές όπως η αρχή της πρόληψης σύμφωνα με την οποία τα όργανα του κράτους πρέπει να λαμβάνουν προληπτικά μέτρα προκειμένου να αποτρέπεται η μόλυνση ή υποβάθμιση περιβαλλοντικών αγαθών. Ερμηνευτικά, απορρέει κι η αρχή της προφύλαξης σύμφωνα με την οποία τα κρατικά όργανα είναι υποχρεωμένα να λαμβάνουν προληπτικά μέτρα ακόμα και όταν δεν υπάρχει εμπειρισταωμένη επιστημονική τεκμηρίωση για τους ενδεχόμενους κινδύνους μιας δραστηριότητας στο περιβάλλον. Τέλος απορρέει και η αρχή ο ρυπαίνων πληρώνει σύμφωνα με την οποία υπάρχει υποχρέωση εκείνου που προκαλεί περιβαλλοντική βλάβη να την αποκαταστήσει (Παπακωνσταντίνου 2007).

Το δικαίωμα στο περιβάλλον σημαίνει το δικαίωμα το καθενός να ζει σε ένα περιβάλλον υγιεινό και οικολογικά ισορροπο. Προστατεύεται μέσω αυτού του δικαιώματος η υγεία του ανθρώπου και η ποιότητα της ζωής του αλλά και τα ίδια τα περιβαλλοντικά αγαθά. Σύμφωνα με την απόφαση 2537/1996 του Συμβουλίου της Επικρατείας, το φυσικό περιβάλλον έχει αναχθεί σε αυτοτελώς προστατευόμενο έννομο αγαθό προκειμένου να διασφαλιστεί η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας και η διαφύλαξη των φυσικών πόρων για χάρη των επόμενων γενεών. Εκτός από την

κατοχύρωση του δικαιώματος στην προστασία του περιβάλλοντος στα πλαίσια της αρχής της αειφορίας καθίσταται με το άρθρο 24 καθίσταται υποχρεωτική η σύνταξη δασολογίου (άρθρο 24 παρ. 1 Συντάγματος) και η σύνταξη κτηματολογίου (άρθρο 24 παρ. 2 Συντάγματος) που διευρύνουν το διαμεσολαβητικό πεδίο του Συνηγόρου.

Από τα στατιστικά στοιχεία που διαθέτει η αρχή η επιλογή του νομοθέτη να θέσει το περιβάλλον εντός των αρμοδιοτήτων της, φαίνεται να τον δικαιώνει καθώς κάθε χρόνο περίπου το 1/5 όλων των αναφορών που δέχεται ο Συνήγορος άπτονται θεμάτων οικιστικού, πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος. Το 60% των υποθέσεων αυτών αφορούν άμεσα το περιβάλλον και το 40% έμμεσα (για παράδειγμα αφορούν την κατασκευή δημοσίων έργων ή τα δίκτυα κοινής ωφέλειας) (<http://www.synigoros.gr/perivallon>)

1.2.4. Λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία του Συνηγόρου του Πολίτη

Πολλά από τα άρθρα του ελληνικού Συντάγματος κάνουν ευθεία ή έμμεση αναφορά στην λειτουργική ανεξαρτησία κάποιων προσώπων όπως οι βουλευτές και οι δικαστές. Όπως ήδη έχει αναφερθεί στο άρθρο 101 Α υπάρχουν γενικές διατάξεις για όλες τις συνταγματικά κατοχυρωμένες Ανεξάρτητες Αρχές και αναφέρονται και στην ανεξαρτησία τους, αφήνοντας τις περαιτέρω διευκρινίσεις για την κάθε μια αρχή στον κοινό νομοθέτη.

Ο όρος «ανεξάρτητες είναι ο πιο αμφιλεγόμενος των θεσμών αυτών και συνάμα ο πιο σημαντικός. Τα μέλη των θεσμών αυτών προκειμένου να ασκήσουν τα καθήκοντά τους είναι οπλισμένα με λειτουργική και οργανική ανεξαρτησία που συνίστανται στην περιορισμένη διάρκεια της εντολής των μελών τους, σε ασυμβίβαστα και ασυλίες προς αποφυγή πιέσεων των ποικίλων εξουσιών ενώ η λειτουργική τους ανεξαρτησία συνίσταται στο γεγονός ότι δεν δέχονται ούτε εποπτεία ούτε ιεραρχική εξουσία. Η ανεξαρτησία τους αναγνωρίστηκε γιατί οι παρεχόμενες από το Σύνταγμα αρμοδιότητες στους θεσμούς αυτούς, απαιτούν απολύτως ανεξάρτητη και υπερκομματική δράση, αποτελεσματικότητα και πειστικότητα. Ματθίας 2005, Παρεμβάσεις – Συζήτηση στο : Ο Συνήγορος του Πολίτη ένας θεσμός της εποχής).

Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι σε αντίθεση με τις υπόλοιπες Αρχές μονοπρόσωπη Αρχή. Ο Συνήγορος προΐσταται της Αρχής, χαράσσει την πολιτική της, κατευθύνει και συντονίζει το έργο της (Ετήσια Έκθεση έτους 2002). Ο πρώτος Συνήγορος του Πολίτη στην Ελλάδα ήταν ο Νικηφόρος Διαμαντούρος ο οποίος σήμερα έχει αναλάβει το ρόλο του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή. Σήμερα μετά την παραίτηση του Γ. Καμίνη που διατέλεσε Συνήγορος του Πολίτη από τον Απρίλιο του 2003 έως και τον Οκτώβριο του 2010, η αρχή λειτουργεί υπό αναπλήρωση από τη βοηθό Συνήγορο κ. Καλλιόπη Σπανού. Στο έργο του ο Συνήγορος επικουρείται από έξι βοηθούς Συνηγόρους οι οποίοι εποπτεύουν και συντονίζουν τη λειτουργία και τα στελέχη των θεματικών κύκλων της Αρχής. Οι βοηθοί Συνήγοροι δεν αποτελούν όμως μέλη της Αρχής η οποία παραμένει μονοπρόσωπη.

Η προσωπική ανεξαρτησία του Συνηγόρου σύμφωνα με το Νόμο 3051/2002 συνίσταται στη θέσπιση τετραετούς θητείας με δυνατότητα ανανέωσης μόνο μία φορά, η επιλογή του γίνεται σύμφωνα με το Σύνταγμα από τη Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής με αυξημένη πλειοψηφία και στην υπαγωγή τέλος της πειθαρχικής ευθύνης στις διατάξεις του Κανονισμού της Αρχής. Η ανεξαρτησία αυτή προστατεύει τα μελών των Ανεξάρτητων Αρχών τόσο από την εκτελεστική όσο και από τη νομοθετική εξουσία καθώς δεν προβλέπεται δυνατότητα ανάκλησης ή παύσης. Μέλος Ανεξάρτητης Αρχής παύεται μόνο κατόπιν αμετάκλητης δικαστικής απόφασης για σοβαρό αδίκημα εφόσον προηγουμένως έχει εκδοθεί σχετικό προεδρικό διάταγμα (Κοζύρης 2003, Η «Ανεξαρτησία» των Ανεξάρτητων Αρχών στην Ελλάδα –Προβλήματα και προοπτικές στο: Η «Ανεξαρτησία» των Ανεξάρτητων Αρχών).

Στην άσκηση των καθηκόντων τους ο Συνήγορος και οι Βοηθοί απολαμβάνουν ανεξαρτησία με την έννοια ότι λειτουργούν κατά συνείδηση και είναι υποκείμενα μόνο στο Σύνταγμα και τους νόμους χωρίς να δεσμεύονται από τυχόν οδηγίες ή προσταγές άλλων οργάνων της εκτελεστικής εξουσίας. Πρόκειται για την ουσιαστική ανεξαρτησία του Συνηγόρου που επαφίεται στη βούλησή του, ανεξάρτητα από τις εγγυήσεις που του δίνει ο νόμος και το Σύνταγμα, να εφαρμόζει το νόμο με αντικειμενικότητα, μη επηρεαζόμενος από τη Βουλή, την Κυβέρνηση ή άλλους παράγοντες (Μαρίνος 2008).

Ο Συνήγορος του Πολίτη και οι Βοηθοί του δεν ευθύνονται, δεν διώκονται και δεν εξετάζονται για γνώμη που διατύπωσαν ή πράξη που διενήργησαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Δίωξη επιτρέπεται μόνο μετά από έγκληση και μόνο για συκοφαντική δυσφήμιση, εξύβριση ή παραβίαση του απορρήτου (άρθρο 1 παρ. 2 Ν. 3094/2003)¹². Επομένως το ανεύθυνο και ακαταδίωκτο που ισχύει για το Συνήγορο του Πολίτη ισχύει και για τους Βοηθούς Συνηγόρου. Προβλέπεται σύμφωνα με τα παραπάνω ασυλία στην άσκηση των καθηκόντων τους παρόμοια με εκείνη των βουλευτών. Ουσιαστικά, η ανεξαρτησία του θεσμού έχει στόχο να συμβάλλει στην καλύτερη ποιότητα των μηχανισμών, στην ποιότητα της δημοκρατίας και στην καλύτερη εξυπηρέτηση του πολίτη δίνοντας του και άλλον τρόπο να ασκήσει τα δικαιώματά του (Διαμαντούρος 2003, Ο Συνήγορος του Πολίτη στο: Η «Ανεξαρτησία» των Ανεξάρτητων Αρχών).

Επιπροσθέτως θα πρέπει να επισημανθεί ότι σύμφωνα με το Νόμο στις θέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και των βοηθών Συνηγόρων επιλέγονται πρόσωπα «εγνωσμένου κύρους που διαθέτουν υψηλή επιστημονική κατάρτιση και απολαύουν ευρείας κοινωνικής αποδοχής» (Παπαγιαννίδης 2000, Ο Συνήγορος του Πολίτη σε αναζήτηση πολιτών στο: Ο Συνήγορος του Πολίτη –Η δημοκρατία σε βάθος). Στην πράξη επιλέγονται πρόσωπα με μεγάλη επιστημονική και επαγγελματική εμπειρία ανάλογα με την αποστολή και την αρμοδιότητα της Αρχής για την οποία διορίζονται προκειμένου να εξασφαλιστεί η όσο το δυνατόν πληρέστερη επιστημονικά σύνθεση της Αρχής η οποία θα οδηγήσει σε αποτελεσματικότερη δράση της Αρχής.

Όσον αφορά τη λειτουργική ανεξαρτησία ο Νόμος 3051/2002 ορίζει ότι οι Ανεξάρτητες Αρχές δεν υπόκεινται σε εποπτεία και έλεγχο από κυβερνητικά όργανα ή άλλες διοικητικές αρχές. Έτσι συμπεραίνουμε ότι ο διαχωρισμός από τα Υπουργεία είναι σαφής και ξεκάθαρος.

Η ανάλυση όμως της Ανεξαρτησίας του Συνηγόρου δεν θα ήταν πλήρης αν δεν γινόταν αναφορά στον κοινοβουλευτικό έλεγχο που υφίσταται η Αρχή. Στον Κανονισμό της Βουλής ορίζεται ότι η Αρχή πρέπει να υποβάλλει στον Πρόεδρο της

¹² Εξαιρέθηκαν από το ακαταδίωκτο των πράξεων του Συνηγόρου και των Βοηθών του οι περιπτώσεις εκείνες για τις οποίες μπορεί να υποβληθεί μήνυση ή έγκληση, γιατί άπτονται συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των πολιτών στο απόρρητο και στην προσωπική τους αξιοπρέπεια (Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΠΒ', 26-3-1997 σελ. 5050).

Βουλής κάθε Οκτώβριο έκθεση με τα πεπραγμένα της που διαβιβάζεται στην αρμόδια επιτροπή. Η έκθεση διαβιβάζεται στην αρμόδια επιτροπή προς συζήτηση. Τα πορίσματα διαβιβάζονται στον Πρόεδρο της Βουλής και στη συνέχεια στον αρμόδιο Υπουργό και την Αρχή ενώ παράλληλα διατίθενται προς συζήτηση στη Βουλή χωρίς ψηφοφορία. Οι κανόνες αυτοί περιγράφουν μια διαρκή σχέση επικοινωνίας και συνεργασίας ανάμεσα στο Κοινοβούλιο και το Συνήγορο που αποβλέπει στη διασφάλιση διαφάνειας κατά την άσκηση κριτικής επί του έργου της Αρχής (Ηλιάδου 2003, Η «Ανεξαρτησία» των Ανεξάρτητων Αρχών και η άσκηση ελέγχου επί των πράξεών τους στο: Η «Ανεξαρτησία» των Ανεξάρτητων Αρχών).

Ο έλεγχος όμως αυτός ουσιαστικά δεν έχει κάποια συνέπεια για την αρχή γιατί η Βουλή ούτε να άρει την εμπιστοσύνη της προς την Βουλή μπορεί ούτε να προκαλέσει την παραίτηση του Συνηγόρου. Αντιθέτως θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η παρουσίαση του έργου του Συνηγόρου μέσω της έκθεσης που καταθέτει στη Βουλή, έχει και έναν διαφορετικό χαρακτήρα και όχι μόνο ελεγκτικό καθώς στις εκθέσεις αυτές ο Συνήγορος διατυπώνει τις απόψεις του για την κατάσταση της Διοίκησης στην Ελλάδα και το ποσοστό στο οποίο αυτή παραβαίνει τους θεσπισμένους κανόνες ενώ παράλληλα κάνει νομοθετικές προτάσεις, όπως συμβαίνει και σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος. Στην πράξη πράγματι πολλές φορές ο νομοθέτης λαμβάνει υπόψη τις εμπειριστατωμένες προτάσεις του Συνηγόρου και θεσπίζει νέους νόμους με αφετηρία τις προτάσεις αυτές που βασίζονται στην εμπειρία της Αρχής, όπως συνέβη για παράδειγμα με το Νόμο για την ενδοοικογενειακή βία που στην αιτιολογική του έκθεση διαπιστώνει κανείς ότι το έναυσμα για την ψήφισή του δόθηκε από το Συνήγορο του Πολίτη.

Βέβαια τελικός στόχος της διδόμενης ανεξαρτησίας στο Συνήγορο είναι η μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα της Αρχής χωρίς όμως να οδηγούμαστε σε ασυδοσία και σε ασυλία της Αρχής από πολιτικό έλεγχο και υπερβολική διάσπαση από τη εκτελεστική λειτουργία.

1.2.5. Οργάνωση και Λειτουργία του Συνηγόρου του πολίτη

α. Η λειτουργία της Ανεξάρτητης Αρχής

Κρίνεται σκόπιμο προκειμένου να εξετασθεί η αποτελεσματικότητα της Αρχής στον τομέα συγκεκριμένα της προστασίας του περιβάλλοντος, να παρουσιασθεί σε γενικές γραμμές ο τρόπος με τον οποίο επιλαμβάνεται ο Συνήγορος μιας υποθέσεως και ο τρόπος που χειρίζεται τις περιπτώσεις και τις εκ του νόμου δυνατότητες που έχει για να δράσει.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επιλαμβάνεται των θεμάτων που εμπίπτουν στις αρμοδιότητες σύμφωνα με το νόμο, όπως αυτές παρουσιάστηκαν αναλυτικά ανωτέρω, με δύο τρόπους: είτε κατόπιν έγγραφης αναφοράς είτε αυτεπαγγέλτως. Το φάσμα των υποθέσεων που χειρίζεται Ο Συνήγορος του Πολίτη καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της προβληματικής λειτουργίας και της γραφειοκρατίας της δημόσιας διοίκησης με όλες τις ατέλειες και ελλείψεις που αυτό συνεπάγεται.

Αρχικά προκειμένου ο Συνήγορος του Πολίτη να επιληφθεί μιας υποθέσεως θα πρέπει να υποβληθεί στην Αρχή ενυπόγραφη αναφορά του άμεσα ενδιαφερομένου φυσικού ή νομικού προσώπου ή ένωσης προσώπων (άρθρο 4 παρ. 1 Ν. 3094/2003). Αυτό δεν αποτελεί ελληνική πρωτοτυπία αλλά συμβαίνει και στους αντίστοιχους θεσμούς των κρατών Ευρωπαϊκής Ένωσης εκτός από τη Γαλλία ο πολίτης δεν προσφεύγει κατευθείαν στην αρχή που είναι και εκεί μονοπρόσωπη, αλλά απευθύνεται σε κάποιον βουλευτή ή γερουσιαστή και τη Μεγάλη Βρετανία. (B. Delaunay).

Αξίζει να σημειωθεί ότι στη Ελλάδα το δικαίωμα προσφυγής στην Αρχή δεν επιφυλάσσεται μόνο στους Έλληνες πολίτες δηλαδή στους κατέχοντες την ελληνική ιθαγένεια και ημεδαπά νομικά πρόσωπα, αλλά το δικαίωμα αυτό το έχουν όλα τα υποκείμενα δικαίου που βρίσκονται στο ελληνικό κράτος και την ελληνική έννομη τάξη. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της αρχής ο αριθμός των αλλοδαπών που καταφεύγουν στην Αρχή έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια

Επίσης δε σύμφωνα με το νόμο που διέπει την αρχή η σχετική αναφορά πρέπει να υποβληθεί μέσα σε ένα εξάμηνο από τη στιγμή που συνειδητοποιείται η ενέργεια ή

παράλειψη της διοίκησης που θίγει τα έννομα συμφέροντα του πολίτη (άρθρο 4 παρ. 4 Ν. 3094/2003). Ωστόσο ο Συνήγορος διατηρεί τη διακριτική ευχέρεια να εξετάσει αναφορές πολιτών και μετά την παρέλευση του εξαμήνου εφόσον θεωρεί ότι ο πολίτης στερήθηκε χωρίς δική του ευθύνη τη δυνατότητα να προσφύγει στην Αρχή.

Επίσης ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να επιληφθεί υποθέσεων αυτεπαγγέλτως (άρθρο 4 παρ. 2 Ν. 3094/2003). Το 2004 τροποποιήθηκε το άρθρο 5 του Κανονισμού λειτουργίας της Αρχής (ΠΔ 273/1999) και εξειδικεύθηκαν οι διαδικαστικές προϋποθέσεις αυτεπάγγελτης έρευνας της Αρχής. Μέχρι τότε η αρμοδιότητα αυτεπάγγελτης έρευνας περιοριζόνταν από την κοινωνική απήχηση που είχε η κάθε υπόθεση ενώ σήμερα πλέον η δυνατότητα αυτεπάγγελτης έρευνας εκτείνεται σε κάθε θέμα που ανάγεται στην αποστολή της Αρχής όπως αυτή εκτέθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Στο άρθρο 5 παρ. 3 του ΠΔ 273/ 1999, ενδεικτικά λαμβάνονται υπόψη «η διαπίστωση ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης, η βαρύτητα της προσβολής του δικαιώματος, καθώς και ο αριθμός των ενδιαφερομένων προσώπων και το ενδεχόμενο πραγματικής ή νομικής αδυναμίας των άμεσα θιγομένων προσώπων για πρόσβαση στη διαδικασία υποβολής αναφοράς».

Στη περίπτωση που ο πολίτης προσφεύγει στην Αρχή προκειμένου να αρχίσει η διαδικασία εξέτασης από τους αρμόδιους ειδικούς επιστήμονες της Αρχής ανάλογα με το θέμα που θίγεται, ερευνάται αν η έγγραφη αναφορά περιέχει κάποια βασικά στοιχεία όπως για παράδειγμα τα στοιχεία του πολίτη, τα στοιχεία της εμπλεκόμενης υπηρεσίας και σύντομη περιγραφή της υποθέσεως.

Στη συνέχεια και εφόσον η υπόθεση εμπίπτει στον κύκλο αρμοδιοτήτων του Συνηγόρου με βάση το νόμο, διεξάγει σχετική έρευνα. Επομένως η Αρχή πριν προχωρήσει σε εκτίμηση της νομιμότητας των διοικητικών πράξεων, προβαίνει πρώτιστα σε έλεγχο της νομιμότητας του ίδιου του αιτήματος του πολίτη. Ζητεί από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες οποιαδήποτε έγγραφο και στοιχείο αναφορικά με την υπόθεση, ενώ επίσης έχει τη δυνατότητα να εξετάζει πρόσωπα, να διενεργεί αυτοψίες και να διατάσσει πραγματογνωμοσύνες (άρθρο 6 παρ. 1 ΠΔ 273/1999) και τέλος να συνεργάζεται με άλλους μηχανισμούς έλεγχου της δημόσιας διοίκησης όπως το Σώμα Επιθεωρητών – Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης (άρθρο 4 παρ. 5 Ν. 3094/2003).

Μετά το τέλος της ερευνητικής διαδικασίας που εκτέθηκε ο Συνήγορος του Πολίτη και εφόσον μελετηθεί πλήρως η υπόθεση συντάσσεται έγγραφο που

απευθύνεται προς την αρμόδια υπηρεσία και μπορεί να θέσει προθεσμία μέσα στην οποία η Διοίκηση είναι υποχρεωμένη να ενημερώσει τον Συνήγορο σχετικά με την έκβαση της υπόθεσης και την αποδοχή ή όχι των προτάσεών του. Σε περίπτωση που η διοίκηση δεν αιτιολογεί επαρκώς την μη αποδοχή των προτάσεων της Αρχής, αυτή έχει το δικαίωμα να δημοσιοποιήσει την απάντηση της διοίκησης. Η διαμεσολάβηση ουσιαστικά του Συνηγόρου έγκειται σε συστάσεις και προτάσεις προς την Διοίκηση για την απάντηση στα αιτήματα των διοικουμένων, την ικανοποίηση των αιτημάτων τους και συστάσεις για τη λήψη μέτρων προκειμένου να τακτοποιηθεί μια κατάσταση.

Επιπλέον είναι στη διακριτική ευχέρεια του Συνηγόρου μετά το τέλος τη ερευνητικής διαδικασίας και εφόσον το απαιτεί η φύση της υπόθεσης να συντάξει πόρισμα που το γνωστοποιεί στον καθ' ύλην αρμόδιο υπουργό και τις αρμόδιες υπηρεσίες (άρθρο 4 παρ. 6 Ν. 3094/2003). Αξίζει να σημειωθεί ότι η ένταση της έρευνας είναι ανάλογη με το επίπεδο σοβαρότητας της κάθε αναφοράς που καταφθάνει στην Αρχή. Ο χαρακτηρισμός πόρισμα επιλέχθηκε να δύνεται σε κάποια καταληκτικά έγγραφα της Αρχής που πληρούν συγκεκριμένα κατά περίπτωση κριτήρια σπουδαιότητας και όχι σε όλα τα έγγραφα της Αρχής. Στη συνέχεια, θα παρουσιασθούν πολλά από τα έγγραφα της Αρχής που λόγω σπουδαιότητας χαρακτηρίστηκαν ως πορίσματα και αναφέρονται στη ν προστασία του περιβάλλοντος με την έννοια που αυτή παρουσιάζεται στο Σύνταγμα και στους διεθνώς δεσμευτικούς κανόνες. Τα πορίσματα περιέχουν μια ολοκληρωμένη πρόταση, τεκμηριωμένη με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και εμπλουτισμένη με τη σχετική νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων (Αθανασοπούλου). Η επιστημονική τους ποιότητα και πληρότητα είναι αυτή που καθιστά το έργο του Συνηγόρου του Πολίτη πολύ αποτελεσματικό.

Αναφορικά με τη νομική φύση των πορισμάτων επισημαίνεται ότι δεν έχουν εκτελεστότητα όπως οι δικαστικές αποφάσεις ή οι αποφάσεις άλλων ανεξάρτητων αρχών και σε αυτό το σημείο διαφέρει ο Συνήγορος του Πολίτη και για αυτό καθίσταται σημαντική η έννοια της διαμεσολάβησης και ορθά έχει επισημανθεί ότι «οι αποφάνσεις του Συνηγόρου ανήκουν περισσότερο στον κόσμο των ιδεών παρά στον κόσμο των πράξεων» (Τσαπόγας, 2003, Από το διοικητικό έλεγχο στη

διοικητική διαμεσολάβηση στο: Ο Συνήγορος του Πολίτη και η ενδυνάμωση της προστασίας των δικαιωμάτων).

Με τη νομική φύση των πορισμάτων της Αρχής ασχολήθηκε η απόφαση με αριθμό 2274/2003 του Συμβουλίου της Επικρατείας, σύμφωνα με την οποία « ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να αναπτύσσει απόψεις κατά περιπτώματα τρόπο σε εκθέσεις, πορίσματα, και λοιπά έγγραφα στο πλαίσιο διερευνήσεως αναφορών, οι απόψεις όμως αυτές δεν είναι νοητό να περιβάλλονται καμίας δεσμευτικότητας. Απλώς διαμέσου αυτών των κειμένων η Αρχή εκφράζει προβληματισμούς, που είναι δυνατόν να υιοθετηθούν από τις δικαστικές αρχές οι οποίες είναι οι μόνες αρμόδιες για τη σχετική οριστική και δεσμευτική αξιολόγησή τους, σύμφωνα με την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών που επιτάσσεται στο Σύνταγμα στο άρθρο 26. Με βάση αυτή την απόφαση τα πορίσματα του Συνηγόρου δεν αποτελούν εκτελεστική διοικητική πράξη και επομένως η μη συμμόρφωση της διοίκησης προς αυτά δεν συνιστά παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας (Παγκάκης 2003).

Επιπλέον στην απόφαση βρίσκουμε στοιχεία από την εισηγητική έκθεση του ιδρυτικού νόμου της Αρχής, σύμφωνα με την οποία η έλλειψη εκτελεστότητας των πορισμάτων της Αρχής αν και φαίνεται αρχικά να αποτελεί την αδυναμία της Αρχής με την έννοια ότι δεν είναι υποχρεωτικό για την υπηρεσία που δεν έχει φερθεί σύννομα να το πράξει επειδή το προστάζει ο Συνήγορος, εντούτοις η έλλειψη αυτή της εκτελεστότητας δίνει μεγαλύτερη έμφαση στο διαμεσολαβητικό ρόλο της Αρχής. Ο ελεγκτικός- μεσολαβητικός ρόλος του θεσμού ανατρέπει την παραδοσιακή αυστηρή αντίληψη περί προσταγών και κυρώσεων και γίνεται ο θεσμός αυτός ιδρυτής του πολιτισμού του διαλόγου που όπως φαίνεται και από τα στατιστικά στοιχεία της εκβάσεως των υποθέσεων και της θετικής αντίδρασης εκ μέρους της διοίκησης φαίνεται ότι αυτή η επιλογή του νομοθέτη δικαιώνεται.

Πολύ σημαντική αναφορικά με τα πορίσματα της Αρχής είναι και η διαπίστωση του Γ. Καμίνη που διετέλεσε Συνήγορος του Πολίτη για μια οκταετία σύμφωνα με την οποία, ο θεσμός αυτός μόνο έναν τρόπο πειθαναγκασμού της διοίκησης έχει και αυτός είναι η δημοσιότητα η οποία δεν παράγει έννομες συνέπειες. Ο Συνήγορος μπορεί να δημοσιοποιήσει τα πορίσματα του όταν η διοίκηση δεν αιτιολογεί επαρκώς την αντίδρασή της. Πρόκειται για μια κύρωση ηθικής ουσιαστικά φύσεως την οποία

απευθύνει η Ανεξάρτητη Αρχή. Την πρακτική αυτή θα πρέπει να χρησιμοποιεί με υψηλό αίσθημα ευθύνης και με φειδώ (Ετήσια Έκθεση έτους 2004).

Συνοπτικά για τη δράση της Ανεξάρτητης Αρχής θα πρέπει να επισημανθεί ότι κινείται προς τη διευκόλυνση της διαβούλευσης μεταξύ των μερών. Προκείμενου να πείσει τη διοίκηση προς την ορθή νομικά δράση, επιχειρηματολογεί επί τη βάσει ρητών διατάξεων όπως εκείνες του Συντάγματος και της Ευρωπαϊκής σχετικής νομοθεσίας υποδεικνύοντας πολλές φορές εναλλακτικούς τρόπους ερμηνείας αυτών των διατάξεων, είτε επί τη βάσει γνωστών αρχών του δημοσίου δικαίου όπως η αρχή της χρηστής διοίκησης, της προστατευόμενης εμπιστοσύνης του διοικουμένου κ. ά. (Τσαπόγας, 2003, Από το διοικητικό έλεγχο στη διοικητική διαμεσολάβηση στο: Ο Συνήγορος του Πολίτη και η ενδυνάμωση της προστασίας των δικαιωμάτων).

Τέλος, εκτός από πορίσματα ο Συνήγορος συντάσσει Ετήσια Έκθεση στην οποία εκθέτει το έργο της Αρχής, παρουσιάζει τις σημαντικότερες υποθέσεις και διατυπώνει προτάσεις για τη βελτίωση των δημοσίων υπηρεσιών καθώς επίσης προτείνει και νομοθετικές ρυθμίσεις (άρθρο 5 παρ. 2 Ν. 3094/2003).

Όπως ήδη αναφέρθηκε ήδη στο κεφάλαιο της λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας του Συνηγόρου, υποβάλλεται στον Πρόεδρο της Βουλής και τον Πρωθυπουργό και συζητείται σε ειδική Ολομέλεια στη Βουλή σύμφωνα με τον Κανονισμό της. Διαμέσου της κατάθεσης αυτής της Ετήσιας Έκθεσης στη Βουλή ασκείται ο ιδιότυπος κοινοβουλευτικός έλεγχος που υπογραμμίζει ότι η Ανεξάρτητη Αρχή δεν είναι κράτος εν κράτει αλλά υπόκειται σε έναν στοιχειώδη πολιτικό έλεγχο χωρίς να θίγεται ο πυρήνας της Ανεξαρτησίας της.

Η Ετήσια Έκθεση δημοσιεύεται σε ειδική έκδοση του Εθνικού Τυπογραφείου και μοιράζεται στις δημόσιες υπηρεσίες, είναι προσβάσιμη στους πολίτες, δίδεται στα ΜΜΕ, αναρτάται στην ιστοσελίδα του Συνηγόρου και γενικότερα δημοσιοποιείται με κάθε πρόσφορο μέσο.

Παράλληλα εκτός από τα πορίσματα και την Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου, μπορεί να συντάσσει και Ειδικές Εκθέσεις κατά τη διάρκεια του έτους με αφορμή διάφορα θέματα οι οποίες κοινοποιούνται στον αρμόδιο κατά περίπτωση Υπουργό Συνήθως συντάσσονται για θέματα εξαιρετικής σοβαρότητας, ή όταν προέκυψαν θέματα από μια αυτεπάγγελτη έρευνα ή σε περιπτώσεις με συμμόρφωσης της διοίκησης (άρθρο 7 παρ. 6 ΠΔ 273/1999 και άρθρο 4 παρ. 5 Ν. 3094/2003).

β. Η δομή της Ανεξάρτητης Αρχής

Προϋπόθεση της αποτελεσματικότητας της Αρχής είναι ένα οργανωτικό πλαίσιο ικανό να ανταποκρίνεται στις κατευθυντήριες γραμμές που έχει θέσει ο νομοθέτης και να είναι ικανό να στηρίζει με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο τη λειτουργία της Αρχής (Ετήσια Έκθεση έτους 2008). Το επιτελούμενο έργο της Αρχής κατανέμεται σε κύκλους δραστηριοτήτων ανάλογα με το θεματικό αντικείμενο στο πλαίσιο του οποίου είναι δυνατή η ολοκλήρωση κάθε υπόθεσης υπό έρευνα. Το σύστημα στο οποίο είναι οργανωμένο ο Συνήγορος χαρακτηρίζεται από αποτελεσματικότητα, ευελιξία και ταχύτητα. Παράλληλα με την οργάνωση της Αρχής σε κύκλους δραστηριότητας ένα άλλο σημαντικό στοιχείο για την αποτελεσματικότητα της Αρχής είναι η επιτυχής στελέχωσή της με κατάλληλα εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό το οποίο είναι υψηλού επιπέδου και καλύπτει ένα ευρύ φάσμα ειδικοτήτων και επιστημονικών κλάδων. Αυτή η ορθολογική στελέχωση της Αρχής αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα της καλής και αποτελεσματικής λειτουργίας του Συνηγόρου (Πρεβεζάνου 2000, Τι είναι ο Συνήγορος του Πολίτη στο: Ο Συνήγορος του Πολίτη – Η δημοκρατία σε βάθος).

Αναφορικά με τους κύκλους δραστηριοτήτων της Αρχής, σύμφωνα με το άρθρο 2 του Προεδρικού Διατάγματος 273/1999 για τον κανονισμό λειτουργίας του Συνηγόρου του Πολίτη, το έργο της Αρχής οργανώνεται σε έξι σήμερα κύκλους δραστηριότητας μετά την ανάληψη νέων αρμοδιοτήτων: α] Κύκλος δικαιωμάτων του ανθρώπου, β] Κύκλος Ποιότητας Ζωής, γ] Κύκλος Κοινωνικής Προστασίας, δ] Κύκλος σχέσεων Κράτους – Πολίτη, ε] Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού και στ] Κύκλος ισότητας των φύλων.

Ο Κύκλος των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επιλαμβάνεται υποθέσεις των οποίων το αντικείμενο συνδέεται με την άσκηση ατομικών πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Ο Κύκλος Κοινωνικής Προστασίας ασχολείται με υποθέσεις που αφορούν κυρίως την απόλαυση και άσκηση των κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών και διαμεσολαβεί σε περιπτώσεις κακοδιοίκησης ή παραβίασης της νομιμότητας. Ο Κύκλος σχέσεων Κράτους – Πολίτη είναι αρμόδιος για θέματα

πληροφόρησης και επικοινωνίας της διοίκησης, ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών, κακοδιοίκησης σε ΟΤΑ, ΔΕΚΟ και υπηρεσίες μεταφορών και επικοινωνιών, εργασίας, βιομηχανίας, ενέργειας, φορολογίας, τελωνείων, δημοσιονομικών θεμάτων, εμπορίου και κρατικών προμηθειών, γεωργίας, αγροτικής πολιτικής και παιδείας. Ο Κύκλος Δικαιωμάτων του παιδιού έχει ως αποστολή την προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων των παιδιών . Ο Κύκλος ισότητας των φύλων ο οποίος είναι επιφορτισμένος να παρακολουθεί αν και πόσο εφαρμόζεται η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης. Τέλος, ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής έχει ως κύριο αντικείμενο την ενασχόληση με θέματα που αφορούν το περιβάλλον, την πολεοδομία, τη χωροταξία, τα δημόσια έργα και τον πολιτισμό (άρ. 2 παρ. 1 ΠΔ 273/1999)

2. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Ο κύκλος Ποιότητας Ζωής όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο συνοπτικά εξετάζει υποθέσεις που το περιεχόμενό τους αφορά την προστασία του φυσικού, οικιστικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και ειδικότερα ζητήματα πολεοδομίας, χωροταξίας, δημοσίων έργων, λειτουργίας επιχειρήσεων και πολιτισμού. Οι υποθέσεις που δέχεται καθημερινά και οι οποίες σύμφωνα με πρόσφατα στατιστικά στοιχεία της Αρχής κατά ποσοστό 20% αφορούν τον Κύκλο Ποιότητας Ζωής, αναδεικνύουν: «κενά στη συνοχή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, αποκλίσεις από τη νομιμότητα σε όλα τα επίπεδα διοίκησης, ελλείψεις στη στελέχωση της περιβαλλοντικής διοίκησης και έλλειψη συντονισμού ανάμεσα στις αρμόδιες υπηρεσίες» (Ετήσια Έκθεση έτους 2008).

Ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής, αυτά τα φαινόμενα διοικητικής παθογένειας αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος ο Συνήγορος προσπαθεί να τα αναλύσει και να τα λύσει κάνοντας πράξη το συνταγματικό δικαίωμα των πολιτών στην αναφορά (άρθρο 10 Συντάγματος) και λειτουργώντας ως μοχλός διοικητικής μεταρρύθμισης και ως υπερασπιστής του περιβάλλοντος. Ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής αξιοποιεί όλες τις προβλεπόμενες από το Νόμο δυνατότητες που έχει ο θεσμός του Διαμεσολαβητή και οι οποίες αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, προκειμένου να επιτύχει τα επιθυμητά αποτελέσματα και ειδικότερα επικοινωνεί με τους εμπλεκόμενους, διατυπώνει προτάσεις και συστάσεις, διενεργεί αυτοψίες, συντάσσει πορίσματα και ειδικές εκθέσεις όπου κρίνεται απαραίτητο. Επίσης, χρησιμοποιεί και τους εναλλακτικούς τρόπους πίεσης που έχει όπως είναι η διοργάνωση ημερίδων συχνά με τη συμμετοχή ΜΚΟ, πραγματοποιεί επισκέψεις ειδικών επιστημόνων της Αρχής σε διάφορους νομούς της χώρας προκειμένου να διαπιστώσει τα περιβαλλοντικά προβλήματα από κοντά.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα γίνει αναλυτική παρουσίαση των δραστηριοτήτων του Κύκλου Ποιότητας Ζωής και θα παρουσιασθούν τα σημαντικότερα πορίσματα και πορισματικά έγγραφα του Συνηγόρου που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και στα οποία αποτυπώνονται τα βασικά θεματικά αντικείμενα του Κύκλου Ποιότητας Ζωής και μέσα από τα οποία παρουσιάζεται ο τρόπος διαμεσολάβησης και η αποτελεσματικότητα του Κύκλου.

2.1. Ο Κύκλος: Ποιότητα Ζωής

2.1.1. Οι αρμοδιότητες του Κύκλου Ποιότητας Ζωής

Στη παρούσα εργασία θα αναλυθεί η δραστηριότητα και το έργο του Κύκλου Ποιότητα Ζωής καθώς είναι ο κύκλος εκείνος της Αρχής που η δράση του αποσκοπεί στην διασφάλιση της περιβαλλοντικής προστασίας όπως αυτή νοείται μέσω των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης και της αειφορίας.

Στην Ετήσια έκθεση του 2007 ο Συνήγορος ορίζει ο ίδιος το πεδίο δράσης του Κύκλου Ποιότητας Ζωής. Ειδικότερα αναφέρει ότι ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής «διαμεσολαβεί για υποθέσεις που αφορούν πράξεις ή παραλείψεις οργάνων της διοίκησης με αντικείμενο το περιβάλλον, φυσικό, πολιτιστικό και οικιστικό, ερευνά την τήρηση της εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας, ελέγχει και μεριμνά για την ευαισθητοποίηση του κρατικού μηχανισμού για την αποτελεσματική περιβαλλοντική προστασία με βάση τις συνταγματικές αρχές της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης (Ετήσια Έκθεση έτους 2007).

Αρμοδιότητες του Κύκλου Ποιότητας Ζωής είναι η προστασία του φυσικού, οικιστικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και ειδικότερα ασχολείται με τις ατομικές αναφορές πολιτών που άπτονται θεμάτων πολεοδομίας, χωροταξίας, δημοσίων έργων, λειτουργίας επιχειρήσεων και πολιτισμού. Αναφορικά με τις τρεις μεγάλες θεματικές ενότητες ενασχόλησης του εν λόγω κύκλου, διαπιστώνεται ότι η θεματική ενότητα του φυσικού περιβάλλοντος περιλαμβάνει θέματα που αφορούν τις προστατευόμενες περιοχές, τα δάση, τις ακτές, τις λίμνες, τα ρέματα, το έδαφος, τον αέρα και τη διαχείριση των φυσικών πόρων. Η θεματική ενότητα του πολιτιστικού περιβάλλοντος περιλαμβάνει θέματα που αφορούν τους αρχαιολογικούς χώρους, τα διατηρητέα κτίρια και μνημεία και τους παραδοσιακούς οικισμούς. Η θεματική ενότητα του οικιστικού περιβάλλοντος περιλαμβάνει θέματα που άπτονται του πολεοδομικού και χωροταξικού δικαίου και του σχεδιασμού πόλεων, όπως οι παραβάσεις που αφορούν καταστήματα και επιχειρήσεις, η ηχορύπανση, η αυθαίρετη δόμηση, οι οικοδομικές άδειες, τα σχέδια πόλεων, η διαχείριση αποβλήτων, οι κοινόχρηστοι χώροι, οι κυκλοφοριακές ρυθμίσεις και τα δίκτυα.

Γενικότερα, ο Κύκλος αυτός ασχολείται με υποθέσεις παραβίασης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, της υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος και τις αυθαίρετες παρεμβάσεις στο οικιστικό και πολιτιστικό περιβάλλον που αθροιστικά όλα τα ανωτέρω συντείνουν στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής και της δημόσιας υγείας. Παράλληλα ορισμένες από τις υποθέσεις που κλήθηκε να εξετάσει ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής είχαν προηγουμένως κριθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)¹³. Οι σχετικές αναφορές των πολιτών αφορούσαν τη μη συμμόρφωση της ελληνικής διοίκησης προς τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και είχαν ως αίτημα τη συμμόρφωση με αυτές, την αποκατάσταση της νομιμότητας και την άρση της προσβολής του δικαιώματος που θίγονταν. Στον τομέα του περιβάλλοντος οι ειδικοί επιστήμονες του Κύκλου αυτού έχουν επικαλεστεί πολλές φορές τις δικαστικές αποφάσεις του ΕΔΔΑ προκειμένου να ενισχύσουν το λόγο τους στα πορίσματά τους ενισχύοντας την επιχειρηματολογία τους. Η συμβολή της νομολογίας του ΕΔΔΑ ήταν πολύ σημαντική σε προβλήματα που προέκυπταν από τη δόμηση περιοχών που έχριζαν ιδιαίτερης σημασίας γιατί για παράδειγμα ήταν προστατευόμενες από την περιβαλλοντική νομοθεσία (Αθανασοπούλου (δ) 2008).

Επίσης σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του ίδιου του Συνηγόρου του Πολίτη τα θέματα του Κύκλου Ποιότητας Ζωής αναδεικνύουν πως υπάρχουν αντιλήψεις που « τοποθετούν την ποιότητα ζωής των πολιτών και την προστασία του περιβάλλοντος σε συγκρουσιακή δύναμη και σε υποδεέστερη θέση σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη» (Ετήσια Έκθεση έτους 2005).

Αξίζει να σημειωθεί καθώς καταδεικνύει τη σπουδαιότητα που έχει παίζει ο ρόλος και η δράση της Αρχής στη συνείδηση των πολιτών στα πλαίσια της κάθε

¹³ Το ΕΔΔΑ είναι ένα διεθνές δικαστήριο που επιλαμβάνεται υποθέσεων που αφορούν την παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου που προστατεύονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Η ΕΣΔΑ είναι μια Σύμβαση για τα δικαιώματα του ανθρώπου που υπογράφηκε μεταξύ των μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης που ιδρύθηκε το 1949 και σήμερα αποτελείται από 49 μέλη έχοντας ως σκοπό να εμψύσει στην Ευρώπη κοινές και δημοκρατικές αρχές μέσω της εφαρμογής της ΕΣΔΑ και άλλων κειμένων για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου (<http://www.coe.int>). Η Ελλάδα είναι μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης, η ΕΣΔΑ αποτελεί δίκαιο της Ελλάδας και οι Έλληνες πολίτες μπορούν να προσφύγουν στο ΕΔΔΑ για παραβίαση της ανωτέρω συμβάσεως.

είδους προστασίας του περιβάλλοντος, ότι, εκτός από τις ατομικές αναφορές πολιτών που αφορούν τον έλεγχο της διαφάνειας της διοίκησης, της παροχής πληροφοριών και της επικοινωνίας με τη διοίκηση σε θέματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος, η Αρχή γίνεται δέκτης από ανάλογες αναφορές προερχόμενες από ΜΚΟ (για παράδειγμα Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και Σωματεία (που πολλές φορές είναι τοπικά σωματεία και βρίσκονται δίπλα σε περιοχές που θίγονται περιβαλλοντικά) και κάποιες φορές από φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών (για παράδειγμα το 2005 ο Πρόεδρος του Φορέα Διαχείρισης της Λίμνης Παμβώτιδας που είναι μία λίμνη που προστατεύεται από τη νομοθεσία εξαιτίας της βιοποικιλότητάς της και συγκεκριμένα ανήκει στο δίκτυο Natura, κατέθεσε στην Αρχή αναφορά παραπονούμενος για τη παράνομη πτήση υδροπλάνων στη λίμνη).

Στόχος της παρέμβασης του Συνηγόρου στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του συγκεκριμένου κύκλου είναι: «να αναδείξει τη σχέση της καθημερινής ποιότητας ζωής των ανθρώπων με την οργάνωση της οικιστικής και κοινωνικής συμβίωσης και με την προστασία του περιβάλλοντος ως οικοσυστήματος» με το να διαμεσολαβεί ανάμεσα στον πολίτη και τη διοίκηση προκειμένου να εφαρμοστούν οι κανόνες της περιβαλλοντικής προστασίας τόσο οι εθνικοί όσο και οι κοινοτικοί (Ετήσια Έκθεση έτους 2008).

Επίσης θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο Κύκλος αυτός έχει μια ιδιαιτερότητα σε σχέση με τους υπόλοιπους κύκλους η οποία είναι ότι σε αρκετές υποθέσεις εμπλέκονται συμφέροντα τρίτων που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από τις αναφορές άλλων πολιτών και προβάλλουν πολλές φορές σθεναρή αντίσταση όταν πρόκειται να επιβληθεί η νομιμότητα καθιστώντας έτσι την επίλυση πολλών υποθέσεων χρονοβόρα και δύσκολη για το Συνήγορο του Πολίτη (Ετήσια Έκθεση έτους 2000). Πάντως, παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ως προς την επίλυση των θεμάτων περιβάλλοντος πάγια θέση του Συνηγόρου του Πολίτη, όπως δηλώνει και ο ίδιος στην Ετήσια Έκθεση του 2007 είναι ότι «κάθε σχετική απόφαση ή δραστηριότητα η οποία πηγάζει είτε από ιδιώτη είτε από το κράτος πρέπει να υλοποιείται με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος και την αρχή της αειφορίας».

2.1.2. Η θεματική των αναφορών και των πορισμάτων του Κύκλου Ποιότητα Ζωής

Η ποικιλία των αναφορών που καταφθάνουν στο Συνήγορο του Πολίτη και αφορούν τις αρμοδιότητες του Κύκλου Ποιότητα Ζωής είναι πολύ μεγάλη και αφορούν συνοπτικά: σχέδια πόλεων/ζώνες οικιστικού ελέγχου, πολιτιστικό περιβάλλον, απαλλοτριώσεις, οικοδομικές άδειες και αυθαίρετες οικοδομές, άδειες επιχειρήσεων από ΟΤΑ, ρέματα (οριοθετήσεις, μπαζώσεις κ.τ.λ.), προστασία δασών, φυσικό περιβάλλον (εθνικά πάρκα, βιότοποι, θαλάσσια ρύπανση, μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων/περιβαλλοντική αδειοδότηση επιχειρήσεων, ρύπανση (αστικά απόβλητα, επικίνδυνα απόβλητα, ηχορρύπανση), εγκαταστάσεις κεραιών κινητής τηλεφωνίας, ιδιοκτησιακό καθεστώς, αιγιαλός και παραλία, αποκατάσταση ζημιών και συναφείς αποζημιώσεις, λειτουργία δικτύων (ύδρευσης, αποχέτευσης, τηλεπικοινωνιών, ηλεκτρισμού), δημόσια έργα (κατασκευαστικά προβλήματα), συγκοινωνιακά θέματα και τέλος πρόσβαση πολιτών σε περιβαλλοντικές πληροφορίες (Βρετού (γ) 2008).

Η κατηγοριοποίησή τους είναι δυσχερής καθώς η πραγματικότητα αψηφά συχνά την κατηγοριοποίηση και επίσης πολλές υποθέσεις παρουσιάζουν χαρακτηριστικά που τις εντάσσουν σε περισσότερες από μια κατηγορίες (Λουκάκος 2000, Ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής στο : Ο Συνήγορος του Πολίτη Η δημοκρατία σε βάθος). Τέλος κάποιες αναφορές πολιτών όπως εκείνες που αφορούν ζητήματα προστασίας δασών ή αιγιαλού ή καθορισμού παραλίας υποκρύπτονται πίσω από αυτό που ονομάζεται: «παράνομη διοικητική συμπεριφορά» όπως είναι για παράδειγμα η παράνομη έκδοση οικοδομικής άδειας. Χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα είναι η κατασκευή πεζοδρόμου που γίνεται με επίχωση ρέματος και κατόπιν κοπής δέντρων.

Μια προσπάθεια κατηγοριοποίησης πιο συστηματικής σύμφωνα πάντα με τη συχνότητα των θεμάτων που θίγουν οι αναφορές διακρίνουμε πρώτα τα πολεοδομικά θέματα, που κυριότερα πρόκειται για παράπονα πολιτών εξαιτίας πολεοδομικών παραβάσεων από μέρους της διοίκησης (αυθαίρετες κατασκευές, έκδοση παράνομων οικοδομικών αδειών). Τα πολεοδομικά θέματα εντάσσονται στην κατηγορία του οικιστικού περιβάλλοντος και είναι ο κλάδος εκείνος που καταδεικνύει μεγάλη παθογένεια στην ελληνική διοίκηση. Στην έννοια του περιβάλλοντος γίνεται δεκτό τόσο τη θεωρία όσο και στις αποφάσεις των δικαστηρίων ότι το οικιστικό περιβάλλον

ανήκει στην έννοια του περιβάλλοντος μαζί με το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Αν παρατηρήσει κανείς τη νομοθετική παραγωγή τελευταία μπορεί να συνειδητοποιήσει ότι η προστασία του περιβάλλοντος και συνακόλουθα της ποιότητας ζωής είναι γνώμονας για τους πολεοδομικούς νόμους (για παράδειγμα σε πρόσφατους νόμους ο πολεοδομικός και χωροταξικός σχεδιασμός συνδέεται με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης) (Τσαϊτουρίδης 2007). Πρέπει να σημειωθεί όμως ότι από την εμπειρία της Αρχής ότι παρά τα σοβαρά προβλήματα υποβάθμισης της ποιότητας ζωής των πολιτών που παρατηρούνται στο δομημένο περιβάλλον (θέματα αυθαίρετης πολεοδομικής επέκτασης, ηχορρύπανση, κατάληψη αιγιαλού), οι σχετικές αναφορές στην αρχή αποκαλύπτουν ότι η προάσπιση του οικιστικού περιβάλλοντος «ανάγεται κυρίως σε υπόθεση ατομικής ή ιδιοκτησιακής διεκδίκησης και η ποιότητα ζωής στο εις μικρόν περιβάλλον του ατόμου – ιδιοκτήτη (Χατζή 2006).

Η δεύτερη κατηγορία, αφορά γενικότερα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος όπως η ρύπανση του φυσικού περιβάλλοντος. Ο Συνήγορος είναι αντιμέτωπος με ποικίλα προβλήματα που οφείλονται την υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Ειδικότερα έχει ασχοληθεί με περιπτώσεις ρύπανσης του αέρα, καθώς έχει αντιμετωπίσει πολλά θέματα ατμοσφαιρικής ρύπανσης από εργοστάσια που δεν λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την προστασία. Ακόμη ασχολείται με προβλήματα του εδάφους, με υποθέσεις ρύπανσης των θαλάσσιων περιοχών (χαρακτηριστική είναι η περίπτωση που έπρεπε να ερευνήσει και να προσπαθήσει να λύσει την περίπτωση ρύπανσης της θάλασσας εξαιτίας ναυαγίου όπου ζήτησε από τις αρμόδιες υπηρεσίες να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα για την αποφυγή της περαιτέρω ρύπανσης του θαλασσίου περιβάλλοντος, (Ετήσια Έκθεση έτους 2008) ενώ παράλληλα ασχολείται με θέματα που άπτονται της προστασίας των ζωνών αιγιαλού και παραλίας από διάφορες ανθρωπογενείς παρεμβάσεις. Ακόμη ασχολείται με την προστασία των λιμνών, των ρεμάτων, των προστατευόμενων περιοχών για τη διαφύλαξη των οποίων έχει πολλές φορές καταλήξει στη σύνταξη πορίσματος, κάποια από τα οποία θα παρουσιαστούν στην επόμενη ενότητα ως πολύ σημαντικά και με θετική έκβαση. Περαιτέρω ο συγκεκριμένος Κύκλος δέχεται αναφορές που συνδέονται με την προστασία των δασών. Η προστασία του δασικού περιβάλλοντος, που προστατεύεται μάλιστα και από το Σύνταγμα, είναι από τις κύριες προτεραιότητες της δράσης του Συνηγόρου και οι αναφορές που δέχεται σχετικά

αφορούν κυρίως επεμβάσεις στα δάση και ζητήματα αναδάσωσης. Το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για το περιβάλλον με το άρθρο 24 του Συντάγματος όπως επίσης και του νόμου 1650/1986 όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον 1310/2002 αλλά και πλήθος άλλων υπουργικών αποφάσεων και ενσωματωμένων οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι μια προστατευτική ανίδα του περιβάλλοντος που πρέπει να είναι κατανοητή και γνωστή στα όργανα της διοίκησης που οφείλουν να την εφαρμόσουν.

Τρίτη κατηγορία είναι εκείνη που αφορά τις απαλλοτριώσεις που συνδέονται με το προστατευόμενο από το άρθρο 17 του Συντάγματος δικαίωμα ιδιοκτησίας. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό εφόσον το κράτος περιορίζει το ατομικό δικαίωμα στην ιδιοκτησία ενός ατόμου (με την απαλλοτρίωση ή τη δέσμευση ακινήτου) οφείλει να το αποζημιώσει (Δαγτόγλου 1991). Πολλές φορές όμως στην πράξη η διοίκηση καθυστερεί υπέρμετρα να καταβάλλει την αποζημίωση ή δεσμεύει για πολλά χρόνια τα ακίνητα των πολιτών προσβάλλοντας έτσι το δικαίωμα τους στην ιδιοκτησία.

Μετά το πέρας της έρευνας, που διενεργείται κατόπιν αναφοράς ή αυτεπαγγέλτως από την Αρχή όπως αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ο Συνήγορος του Πολίτη, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 6 του Νόμου 3094/2003, εφόσον το απαιτεί η φύση της υπόθεσης, μπορεί να συντάσσει πόρισμα το οποίο γνωστοποιεί στον καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργό και τις αρμόδιες υπηρεσίες (...). Από την ενδελεχή μελέτη των πορισμάτων και των γενικών διαπιστώσεων και εμπειριών διαμεσολάβησης του Κύκλου Ποιότητα Ζωής που περιλαμβάνονται στις Ετήσιες Εκθέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη μπορούμε να τα κατατάξουμε σε δύο μεγάλες κατηγορίες: τα πορίσματα που αφορούν το περιβάλλον φυσικό και πολιτιστικό και τα πορίσματα που αφορούν την πολεοδομία και ειδικότερα θέματα οικοδομικών αδειών και εργασιών καθώς επίσης και θέματα απαλλοτριώσεων.

Αναφορικά με τα πορίσματα του Συνηγόρου του Πολίτη που συνδέονται με το περιβάλλον (μέχρι σήμερα είναι ενενήντα σύμφωνα με τα στοιχεία της Αρχής), αυτά παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία και εξαιρετικό ενδιαφέρον για την κοινωνία. Πολλές είναι οι περιπτώσεις που ως καταληκτικό σημείο της έρευνάς του ο Συνήγορος συνέταξε πορίσματα που αφορούσαν τη νομοθεσία για τα απορρίμματα όπως για παράδειγμα πορίσματα σχετικά με αμφισβητήσεις περί της θέσεως χώρων διαχείρισης στερεών αποβλήτων, την παράνομη λειτουργία σταθμού μεταφορτώσεως

απορριμμάτων στο Δήμο Χαλανδρίου Αττικής, την παράνομη καταστροφή του βιοτόπου στην περιοχή Κατσαράδικα Βολισσού Χίου, τη χορήγηση αδειών εγκαταστάσεως και λειτουργίας βουστασίων κοντά στη λίμνη Αλατζαγκιόλα Νέστου που υπάγεται στη συνθήκη RAMSAR για την προστασία των υδροβιότοπων και βρίσκεται υπό καθεστώς Natura για την προστασία της βιολογικής ποικιλότητας, την καταπάτηση δασικών και αναδασωτέων εκτάσεων, τους παράνομους αεροψεκασμούς δακοκτονίας στην Κέρκυρα κ.ά. τα σημαντικότερα εκ των οποίων θα παρουσιαστούν εκτενώς σε επόμενη ενότητα (Λουκάκος 2004, Τα πορίσματα του Κύκλου Ποιότητας Ζωής κατά θεματικό αντικείμενο στο: Τα πορίσματα του Κύκλου Ποιότητας Ζωής του Συνηγόρου του Πολίτη 1998-2003).

2.2. Τα σημαντικότερα πορίσματα του Συνηγόρου του Πολίτη σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος

Ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, για σημαντικές υποθέσεις και κυρίως για υποθέσεις στις οποίες έχει παρατηρηθεί μακροχρόνια και σε πολλά επίπεδα κακοδιοίκηση αλλά ωστόσο υπάρχει πεδίο λύσης του προβλήματος συντάσσει πορίσματα και πορισματικά έγγραφα που κοινοποιούνται σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και τους αρμόδιους κατά περίπτωση Υπουργούς. Η αξία τους είναι συμβολική και αποσκοπεί στο να αναδείξει περιπτώσεις συστηματικής και μακροχρόνιας κακοδιοίκησης σε σημαντικές υποθέσεις και μάλιστα κάποιες έχουν και σημαντικές κοινωνικές προεκτάσεις. Δύο είναι οι μεγάλες θεματικές των πορισμάτων αυτών: το περιβάλλον (φυσικό και πολιτιστικό) και πολεοδομικά θέματα.

Επιλέχθηκε να παρουσιαστούν σημαντικά πορίσματα του Κύκλου Ποιότητας Ζωής με στόχο να αναδειχθεί μέσα από την πράξη ο τρόπος δράσης της Αρχής προς την κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος και την αποκατάσταση της νομιμότητας. Τα πορίσματα που επιλέχθηκαν, μέσα από την περιγραφή πραγματικών καταστάσεων και παραβάσεων της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, εθνικής και

κοινοτικής από μέρους της διοίκησης θίγουν σημαντικά περιβαλλοντικά ζήτημα για τα οποία υπάρχουν σχετικοί νόμοι που τα περιβάλλουν, όπως οι προστατευόμενες περιοχές, η αυθαίρετη δόμηση σε προστατευόμενες περιοχές, η διαχείριση αποβλήτων κ.α. Παράλληλα από την παρουσίαση των πορισμάτων καταδεικνύεται η στρατηγική της Αρχής σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος ενώ παρουσιάζονται μέσα από πραγματικές υποθέσεις οι θεσμικές δυνατότητες του Συνηγόρου του Πολίτη που παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο και αφορούν τη δυνατότητα διενέργειας αυτοψίας προκειμένου να διαπιστωθεί από κοντά η ύπαρξη ή όχι παρανομίας, η συνάντηση και συζήτηση με τους εμπλεκόμενους φορείς, η άρτια επιστημονική τεκμηρίωση των πορισμάτων του με βάση τους νόμους, η επίκληση σε σημαντικές δικαστικές αποφάσεις και η δυνατότητα του Συνηγόρου του Πολίτη να παραπέμψει μία υπόθεση στις Εισαγγελικές Αρχές για τη διερεύνηση τυχών ποινικών ευθυνών.

- *Υπόθεση: 20671/21-11-2003 - Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη με θέμα 1. την προστασία των βιοτόπων της περιοχής Αγίου Ιωάννη Πόρτο στην Τήνο. 2. Συμμόρφωση με τις υπ' αριθμ. 3955/95 και 3956/95 αποφάσεις του ΣτΕ και την απόφαση της 22^{ας} Μαΐου 2003 (υπόθεση Κυρτάτος εναντίον Ελλάδας) του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.*

Σύμφωνα με την ιστοσελίδα της Αρχής που είναι αφιερωμένη στο περιβάλλον το ανωτέρω πόρισμα είναι αναρτημένο στην κατηγορία: φυσικό περιβάλλον στην υποενότητα: προστατευόμενες περιοχές.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο Συνήγορος του Πολίτη ασχολήθηκε με μία αναφορά που αφορούσε την έκδοση οικοδομικών αδειών στην περιοχή Πόρτο Τήνου που είναι υγροβιότοπος. Ειδικότερα με την με αριθμό Τ.Π. οικ. 9468/04.12.85 απόφαση του Νομάρχη Κυκλάδων είχαν καθοριστεί τα όρια των οικισμών Αγίου Ιωάννη Κοινότητας Δύο Χωριών και Αγίου Σώστη Κοινότητας Τριαντάρου. Με την με αριθμό ΤΠ οικ. 2400/06.05.88 επανακαθορίστηκαν τα όρια των οικισμών αυτών οι οποίοι ενοποιήθηκαν και εκδόθηκαν σχετικές οικοδομικές άδειες για ανέγερση κτισμάτων σε αυτούς τους οικισμούς. Μετά από προσφυγή στο Διοικητικό

Δικαστήριο ΣτΕ ακυρώθηκαν δύο οικοδομικές άδειες που εκδόθηκαν σε αυτή την περιοχή και παρεμπιπτόντως η πρώτη απόφαση του Νομάρχη ως μη νόμιμη καθώς είχε συμπεριλάβει εντός των ορίων του οικισμού μέρος του υγροβιότοπου του Πόρτο Τήνου με άσχημες για αυτόν συνέπειες.

Το ΣτΕ στις σχετικές αποφάσεις του τόνισε ότι : «στην έννοια του φυσικού περιβάλλοντος εμπίπτουν και οι βιότοποι οι οποίοι δια των φυσικών ιδιοτήτων των αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο του οικείου οικοσυστήματος». Επίσης το ΣτΕ τόνισε ότι μέρος βιοτόπου με το αντίστοιχο οικοσύστημα δεν είναι δυνατόν να περιληφθεί μέσα στα όρια οικισμού, τα οποία πρέπει να χαράσσονται σε απόσταση τέτοια ώστε να διασφαλίζεται το απρόσβλητο των οικοσυστημάτων από τις επιπτώσεις λειτουργίας του οικισμού (απόφαση 3956/1995).

Γενικά θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι βιότοποι, οι υγροβιότοποι και οι παράκτιες περιοχές προστατεύονται τόσο από διεθνείς συνθήκες όσο και από την εθνική σημασία καθώς είναι ευαίσθητα οικοσυστήματα και πρέπει να διατηρηθεί η βιοποικιλότητά τους, μακριά από οποιαδήποτε ανθρώπινη βλαπτική παρέμβαση

Ο συγκεκριμένος βιότοπος στην Τήνο, είναι καταγεγραμμένος από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων¹⁴ και σύμφωνα με έκθεσή του έχει διεθνή αξία και τέτοια χαρακτηριστικά που έχουν οι προστατευόμενοι βιότοποι από τη Σύμβαση Ραμσάρ¹⁵. Επιπλέον αναφέρεται ότι τα σημαντικότερα αίτια που συντελούν στην

¹⁴ Το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων Υγροτόπων ιδρύθηκε το 1991 και έχει ως στόχο τη διαχείριση φυσικών περιοχών, τη δημιουργία αρχείων πληροφοριών και παρακολούθησης, την έρευνα , την ευαισθητοποίηση του κοινού, την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την εκτέλεση ειδικών έργων. Τέλος λειτουργεί επιβοηθητικά στο ΥΠΕΧΩΔΕ παρέχοντάς του επιστημονική στήριξη (Βρετού (α) 2008).

¹⁵ Η σύμβαση Ραμσάρ είναι μια διεθνής σύμβαση για την προστασία των διεθνούς ενδιαφέροντος υγροτόπων ιδίως των υγροβιοτόπων. Στην Ελλάδα κυρώθηκε με το Νόμο 1335/1983. Η σύμβαση κάνει πρόβλεψη για δημιουργία καταλόγου υγροτόπων διεθνούς ενδιαφέροντος που πρέπει να συντάξουν τα συμβαλλόμενα μέρη δημιουργώντας παράλληλα περιοχές ειδικής προστασίας. Τα κράτη επιπλέον δεσμεύονται να προστατεύσουν όλους τους υγροτόπους της Επικράτειάς τους και όχι μόνο εκείνους που περιλαμβάνονται στον κατάλογο. Επίσης τα όρια των υγροτόπων πρέπει να περιγράφονται σαφώς, ενώ τα κριτήρια για το χαρακτηρισμό ενός υγρότοπου ως διεθνούς σημασίας είναι η οικολογική, η βοτανική, η ζωολογική, λιμνολογική ή υδρολογική αξία και η σημασία για τα υδρόβια πτηνά. Το κράτος υποχρεούται να λαμβάνει μέτρα για την προστασία τέτοιων περιοχών και συνακόλουθα να αποτρέπει την καταστροφή ή υποβάθμισή τους. Οι διατάξεις της συνθήκης αυτής συνδυάζονται με το

υποβάθμισή του είναι οι τουριστικές εγκαταστάσεις που υπάρχουν στην περιοχή με τα απόβλητά τους, οι οδικές αρτηρίες και τα απόβλητα των οικισμών. Επίσης σε έκθεση του τμήματος διαχείρισης φυσικού περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ διαπιστώθηκε ότι πρόκειται για έναν πολύ σημαντικό υγρότοπο όπου έχουν παρατηρηθεί απειλούμενα είδη όπως οι θαλάσσιες χελώνες *Caretta-Caretta* και οι φώκιες *Monachus-Monachus* ενώ η περιοχή θεωρείται ως ο σημαντικότερος σταθμός μεταναστευτικών πουλιών στις Κυκλάδες με ιδιαίτερα φυσικά χαρακτηριστικά. Τέλος στην ειδική χωροταξική μελέτη για την Τήνο προβλέπεται ότι η χερσόνησος του Αγίου Ιωάννη είναι απόλυτης προστασίας και πρέπει να μείνει αδόμητη καθώς εκεί υπάρχουν σημαντικοί υδροβιότοποι και παραλίες αμμουδιάς που έχουν ιδιαίτερη αξία τόσο περιβαλλοντική όσο και αισθητική. Παρόλα αυτά παρά την ύπαρξη αυτών των χαρακτηριστικών σε αυτή την περιοχή, αυτή δεν έχει ενταχθεί σε κάποιο καθεστώς προστασίας γεγονός που οφείλεται στην έλλειψη στοιχείων για τη υφιστάμενη κατάσταση του περιβάλλοντος σε κάποιες περιοχές, όπως διαπιστώνει ο Συνήγορος του Πολίτη στην Ετήσια Έκθεση του έτους 2005 σε ειδικό αφιέρωμα για τις προστατευόμενες περιοχές.

Παρά την ακύρωση των δύο οικοδομικών αδειών με βάση τις αποφάσεις του διοικητικού δικαστηρίου που αναφέρθηκαν ανωτέρω, η Νομαρχία αποφάσισε ότι τα κτίσματα που είχαν κτισθεί δυνάμει αυτών των αδειών δεν έπρεπε να κατεδαφιστούν επικαλούμενη κάποιες πολεοδομικές διατάξεις.

Εκτός από τις αποφάσεις του ΣτΕ για το ίδιο θέμα επιλήφθηκε και το ΕΔΔΑ κατόπιν προσφυγής σε αυτό καθώς επί επτά συναπτά έτη η διοίκηση αρνούνταν να συμμορφωθεί με την απόφαση του Ελληνικού δικαστηρίου. Ο πολίτης επικαλέστηκε παραβίαση άρθρων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του ανθρώπου επειδή η διοίκηση αρνούνταν να εκτελέσει δικαστικές αποφάσεις και επειδή διαταράχθηκε η οικογενειακή ζωή του από τη φοβερή περιβαλλοντική βλάβη στην περιοχή αυτή της Τήνου εξαιτίας της παράνομης οικιστικής ανάπτυξης στην περιοχή του υγροτόπου.

Ο Συνήγορος του Πολίτη ήρθε σε επικοινωνία με τους αρμόδιους φορείς υπενθυμίζοντας στη διοίκηση την υποχρέωσή της να συμμορφωθεί προς τις

άρθρο 24 του Συντάγματος και με τον βασικό περιβαλλοντικό νόμο 1650/1986. (Καράκωστας 2004 και Κρητικός 1999)

δικαστικές αποφάσεις και να επανακαθορίσει τα όρια του οικισμού προκειμένου να μην περιλαμβάνεται σε αυτόν ο υγρότοπος. Αφού πραγματοποίησε αυτοψία στην περιοχή, συνέταξε ένα επιστημονικά εμπεριστατωμένο πόρισμα τονίζοντας τη σπουδαιότητα διατήρησης και προστασίας του υγροτόπου, διαπιστώνοντας ότι η μεγαλύτερη απειλή για τους τόπους αυτούς ειδικά όταν τους επισκέπτονται σπάνια είδη είναι απειλούμενα με εξαφάνιση, τονίζοντας ότι η διοίκηση πρέπει να λάβει κατασταλτικά μέτρα για την άρση της προσβολής, καταγγέλλοντας παράλληλα την χρόνια αδράνεια της διοίκησης σε συνδυασμό με το εξαιρετικό φαινόμενο της μη συμμόρφωσης προς τις δικαστικές αποφάσεις (Βρετού (α) 2008, Βρετού 2007, http://www.synigoros.gr/perivallon/fysiko_01.htm, <http://www.nomosphysis.org.gr/articles>).

Ειδικότερα έκανε τρεις προτάσεις: πρότεινε ότι έπρεπε να καθοριστούν τα όρια του βιοτόπου μετά την εκπόνηση ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης σύμφωνα με το άρθρο 21 του Νόμου 1650/1986 που τροποποιήθηκε με τον Νόμο 3010/2002 με παράλληλη αναστολή της έκδοσης οικοδομικών αδειών. Πρότεινε τον καθορισμό των ορίων του οικισμού ώστε ο βιότοπος να παραμείνει εκτός και τέλος πρότεινε την εκπόνηση πολεοδομικής μελέτης στην περιοχή με σκοπό τη μέγιστη περιβαλλοντική προστασία (Παπατόλιας 2010).

Η διοίκηση ωστόσο μετά τις ενέργειες του Συνηγόρου ανέστειλε την έκδοση άλλων οικοδομικών αδειών μέχρι τη στιγμή επανακαθορισμού των ορίων των συγκεκριμένων οικισμών.

- *Υπόθεση 20392/2001 - Πόρισμα με θέμα: Παράνομες εκσκαφές και παράνομη κατασκευή προβλήτας στην περιοχή της προστατευόμενης λίμνης της Καστοριάς*

Η Ελληνική Ορνιθολογική εταιρία το 2001 υπέβαλε στο Συνήγορο του Πολίτη αναφορά σύμφωνα με την οποία στην περιοχή της λίμνης Καστοριάς είχε κατασκευαστεί από τον Δήμο Μακεδνών μεγάλη τσιμεντένια προβλήτα εντός του αιγιαλού και της λίμνης χωρίς να υπάρχει καμία νόμιμη άδεια και χωρίς καν απόφαση του Δήμου.

Η λίμνη Καστοριάς είναι προστατευόμενη περιοχή σύμφωνα με τη νομοθεσία, συνιστά οικοσύστημα εξαιρετικής σημασίας με ξεχωριστά μορφολογικά και αισθητικά χαρακτηριστικά. Είναι περιοχή ενταγμένη στο Δίκτυο Natura 2000¹⁶ και έχει οριστεί ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας για τα πουλιά της βάσει των ευρωπαϊκών οδηγιών 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας» και 79/409/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των άγριων πτηνών», οδηγίες που αποτελούν τα δύο βασικά όπλα της κοινοτικής νομοθεσίας για την προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας Σύμφωνα με την με αριθμό 33318/30281/28-12-1999 Κοινή Υπουργική Απόφαση απαγορεύεται η βλάβη ή καταστροφή των τόπων όπου αναπαράγονται ή αναπαύονται τα ζωικά είδη που ζουν σε περιοχές Natura 2000. Παράλληλα είναι χαρακτηρισμένη η περιοχή με βάση σχετική υπουργική απόφαση ως Τόπος Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους και καταφύγιο Άγριας Ζωής ενώ είναι πολύ σημαντική από αρχαιολογικής απόψεως εξαιτίας του προϊστορικού λιμναίου οικισμού που υπάρχει στη λίμνη και βρίσκεται ακριβώς δίπλα στην προβλήτα που έχει κτιστεί παρανόμως. Τέλος η λίμνη της Καστοριάς έχει οριστεί από το Δασαρχείο της Καστοριάς ως «Καταφύγιο Άγριας Ζωής» σύμφωνα με όσα ορίζουν οι διατάξεις του Νόμου 2637/1998.

Επομένως όπως προκύπτει από τα ανωτέρω η κατασκευή της προβλήτας από το Δήμο στη λίμνη Καστοριάς παραβιάζει όλες τις ανωτέρω διατάξεις για την προστασία της λίμνης ως σημαντικού οικοτόπου και πρέπει η συγκεκριμένη προβλήτα να κατεδαφιστεί.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε στο πόρισμά του ότι σύμφωνα με το άρθρο 18 του Νόμου 1650/1986 η Διοίκηση υποχρεούται να προστατεύει και να διατηρεί τα χαρακτηριστικά του τοπίου ενώ παράλληλα έκανε επίκληση σε αποφάσεις διοικητικών δικαστηρίων που τονίζουν την ανάγκη προστασίας των λιμνών και υδροβιότοπων που απορρέει από το άρθρο 24 του Συντάγματος ενώ τέλος

¹⁶ Ως βασικός στόχος της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας προκειμένου να προστατέψει του οικοτόπους και τα απειλούμενα είδη χλωρίδας και πανίδας, είναι η δημιουργία ενός δικτύου σε όλη την Ευρώπη για τις προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000. Το δίκτυο αυτό είναι ένα Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο περιοχών που φιλοξενούν οικοτόπους με είδη σημαντικά για την Ευρώπη (<http://www.minenv.gr>).

επικαλέστηκε τις ως άνω αναφερόμενες κοινοτικές οδηγίες προκειμένου να πείσει προς την κατεύθυνση της επαναφοράς του οικοσυστήματος στην προτέρα κατάστασή του και την πλήρη αποκατάστασή του.

Σε μια προσπάθεια επίλυσης της υπόθεσης ο Συνήγορος διενέργησε αυτοψία στην περιοχή όπου διαπιστώθηκαν οι καταγγελλθείσες παραβάσεις και εκτεταμένες εκσκαφές και επιχωματώσεις. Σημειώνεται ότι η διενέργεια αυτοψιών από το προσωπικό του Συνηγόρου του Πολίτη, όπως εδώ, έτσι και σε άλλες υποθέσεις περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, συνέβαλλε αποτελεσματικά στη διαπίστωση των παραβάσεων της σχετικής νομοθεσίας που είχε επιτελεστεί και στις συνακόλουθες οικολογικές καταστροφές, ειδικά σε προστατευόμενες περιοχές (Αθανασοπούλου 2004).

Στη συνέχεια ενημερώθηκε σχετικά ο Δήμος Μακεδονών και πραγματοποιήθηκε σύσκεψη των αρμόδιων τοπικών φορέων όπου συζητήθηκε το πρόβλημα και ζητήθηκε να αρθεί η προσβολή προς το περιβάλλον.

Μετά τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου το Δασαρχείο, η Διεύθυνση Πολεοδομίας και Περιβάλλοντος και η Κτηματική υπηρεσία προέβησαν στην επιβολή διοικητικών κυρώσεων (πρόστιμο ύψους 14.000 € που επιβλήθηκε από το Νομάρχη και πρόστιμο ύψους 10.000 που επιβλήθηκε από την Κτηματική Υπηρεσία Καστοριάς) επισημαίνοντας την παράνομη συμπεριφορά του Δήμου. Το εντυπωσιακό είναι ότι παρά τις υποδείξεις των αρμοδίων ο Δήμος δεν συμμορφώθηκε αλλά αντιθέτως προχώρησε σε περαιτέρω παράνομες ενέργειες με την επέκταση των αυθαίρετων κατασκευών, οπότε και ο Συνήγορος αναγκάστηκε να καλέσει τον αρμόδιο εισαγγελέα κάνοντας χρήση της σχετικής αρμοδιότητάς του.

Μετά από συντονισμένες ενέργειες της Αρχής και χρησιμοποίηση των μέσων που της δίνει ο νόμος κατεδαφίστηκαν τα αυθαίρετα κτίσματα και ο Δήμαρχος καταδικάστηκε για παράβαση του άρθρου 18 του Νόμου 1650/1986. Το ευαίσθητο αυτό οικοσύστημα αποκαταστάθηκε κατόπιν της αποτελεσματικής επέμβασης του Συνηγόρου του Πολίτη (Βρετού (α) 2008, Ετήσια Έκθεση Συνηγόρου του Πολίτη έτους 2002, <http://www.synigoros.gr/reports/kastoria-1.pdf>).

Η υπόθεση αυτή ανήκει ουσιαστικά στον κύκλο προστασίας των προστατευόμενων περιοχών και προστασίας του οικιστικού περιβάλλοντος από την αυθαίρετη δόμηση. Είναι πολύ σημαντική γιατί πρόκειται για μία από τις λίγες φορές

που επιτεύχθηκε πλήρης συμμόρφωση της διοίκησης με τις συστάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και με την αντίστοιχη νομοθεσία, καθώς όπως αναφέρθηκε επιβλήθηκαν και πρόστιμα και παράλληλα κατεδαφίστηκε η αυθαίρετη κατασκευή της προβλήτας. Επιπλέον, με την αξιοποίηση των στοιχείων του Συνηγόρου ασκήθηκε ποινική δίωξη κατά του Δημάρχου Καστοριάς για παραβίαση μιας σειράς από περιβαλλοντικούς νόμους και του επιβλήθηκαν 16 μήνες φυλάκιση και 6.500 € χρηματική ποινή. (<http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=1626&lang=1&catpid=118>).

Συναφής επιτυχημένη περίπτωση παρέμβασης του Συνηγόρου του Πολίτη που αφορά την προστασία περιοχής Natura 2000 για την οποία δεν εκδόθηκε πόρισμα αλλά πορισματικό έγγραφο είναι και η περίπτωση ανέγερσης ξενοδοχειακής μονάδας στη λίμνη Αντινιώτη στην Κέρκυρα (περιοχή Natura 2000). Η ανωτέρω λίμνη έχει χαρακτηριστεί ως τόπος με εξαιρετική οικολογική σημασία στην οποία υπάρχει ποικιλία σπάνιων πτηνών και απειλούμενων ειδών. Μια ξενοδοχειακή μονάδα είχε πρόθεση να ανεγείρει ξενοδοχείο στη συγκεκριμένη περιοχή και μάλιστα είχε υποβάλλει σχετικό φάκελο στην αρμόδια υπηρεσία προκειμένου να εκδοθεί η άδεια οικοδομής. Ωστόσο στα στοιχεία που συμπεριέλαβε στο φάκελο υπήρχαν και αναληθή τοπογραφικά που δημιουργούσαν σύγχυση για τα όρια της Natura 2000. Παράλληλα η τοποθέτηση σε αυτή την περιοχή ξενοδοχειακής μονάδας ήταν αντίθετη με το Περιφερειακό Σχέδιο Πολεοδομικού σχεδιασμού που προέκρινε την προστασία τέτοιων περιοχών. Πριν την έκδοση της σχετικής οικοδομικής άδειας η εταιρία κατασκευής προχώρησε σε εργασίες, οι οποίες με την έγκαιρη κινητοποίηση του Συνηγόρου του Πολίτη και την θετική ανταπόκριση από μέρους της διοίκησης ανεστάλησαν (Βρετού (α) 2008 , Βρετού (β) 2008 , http://www.synigoros.gr/perivallon/pdfs/20_02_Antinioti.pdf).

- *Υπόθεση 9265/7.6.2005 – Πόρισμα με θέμα: Πράξεις κακοδιοίκησης και παραλείψεις του Δήμου Κερκίνης στην προστατευόμενη περιοχή της λίμνης Κερκίνης*

Ο Συνήγορος του Πολίτη, δέχτηκε αναφορά σύμφωνα με την οποία παρατηρήθηκαν πράξεις κακοδιοίκησης από την πλευρά του Δήμου στη θέση

«Λιμανάκι» της λίμνης Κερκίνης η οποία είναι μια προστατευόμενη περιοχή τόσο της Συνθήκης Ramsar όσο και του Δικτύου Natura 2000. Συγκεκριμένα εκτός από το αναψυκτήριο που λειτουργούσε στην κοινόχρηστη παρόχθια ζώνη ο Δήμος Κερκίνης κατασκεύασε διώροφο κτίσμα χωρίς να έχει λάβει οποιαδήποτε άδεια και το μίσθωσε σε κάποιον ιδιώτη.

Η Αρχή κατά τη διερεύνηση της υπόθεσης διαπίστωσε πλήθος από παραβάσεις που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος, τον αιγιαλό, τις κατασκευές εντός αιγιαλού και τις παραχωρήσεις δημοσίων εκτάσεων.

Ειδικότερα η συγκεκριμένη έκταση στη λίμνη όπου κτίστηκε το διώροφο κτίσμα, αποτελεί παραλίμνιο κομμάτι που έχει παραμείνει στην κυριότητα του Ελληνικού Δημοσίου ύστερα από τη διανομή του αγροκτήματος της Κερκίνης. Η έκταση αυτή ποτέ δεν παραχωρήθηκε στο Δήμο Κερκίνης και επομένως αυτός με τη σειρά του δεν έπρεπε να υπογράψει κανένα συμφωνητικό εκμίσθωσης του κτίσματος που κατασκευάστηκε σε προστατευόμενη περιοχή και σύμφωνα με τη σχετική νομοθεσία είναι παράνομο. Επομένως, διαπιστώθηκαν μια σειρά από παραβάσεις του νόμου 2971/2001 που αφορούν την προστασία της όχθης των λιμνών και των παρόχθιων ζωνών (Αθανασοπούλου 2007).

Ο Συνήγορος του Πολίτη, επισήμανε αυτές τις παραβάσεις, παραθέτοντας μάλιστα και σχετικές αποφάσεις από το Συμβούλιο της Επικρατείας και πέτυχε θετική ανταπόκριση της διοίκησης. Μάλιστα ο Συνήγορος απευθύνθηκε προς το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους το οποίο ενέκρινε το κονδύλι της κατεδάφισης για την περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Ενώ όμως η Αρχή είχε ενημερωθεί αρχικά για συνολική κατεδάφιση του κτιρίου, ωστόσο μετά από αυτοψία διαπίστωσε τη μερική κατεδάφιση και ζήτησε την άμεση ανταπόκριση και ολοκλήρωση του έργου¹⁷.

¹⁷ Βλ. Εικόνα 1 και Εικόνα 2 στο παράρτημα της παρούσας.

- *Υπόθεση 5207/2005 – Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη με θέμα: Περιβαλλοντικά προβλήματα από τη λειτουργία του Κρατικού Αερολιμένα Ηρακλείου Κρήτης.*

Ο Συνήγορος του Πολίτη κατόπιν αναφοράς του συλλόγου Ν. Αλικαναρνασσού Ηρακλείου Κρήτης, κλήθηκε να ερευνήσει την υπόθεση του Κρατικού Αερολιμένα Ηρακλείου Κρήτης¹⁸ καθώς σύμφωνα με τον ανωτέρω πολιτιστικό σύλλογο η λειτουργία του αεροδρομίου προκαλούσε περιβαλλοντική υποβάθμιση στην περιοχή και βλάβη στην υγεία των κατοίκων καθώς είχαν διαπιστωθεί κάποιες παραβάσεις τις περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Αρχικά ο σύλλογος είχε εστιάσει την αναφορά του κυρίως στα προβλήματα ηχορρύπανσης στην περιοχή και στα έργα επέκτασης του αεροδρομίου χωρίς να έχει προηγηθεί Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων¹⁹ που επιβάλλεται από τη νομοθεσία. Η έρευνα από μέρους της Αρχής σχετικά με την υπόθεση ξεκίνησε το 2005 και μέχρι σήμερα βρίσκεται σε εξέλιξη.

Ο Συνήγορος του Πολίτη στα πλαίσια της διαμεσολάβησης επικοινωνήσε με τον Αερολιμένα και πραγματοποίησε αυτοψία στους χώρους του προκειμένου να διαπιστώσει την υφιστάμενη κατάσταση και να εξακριβώσει κατά πόσο τηρούνται οι όροι της Κοινής Υπουργικής Απόφασης με αριθμό 107112/19.5.1998 που αφορά την έγκριση περιβαλλοντικών όρων για τη λειτουργία του Κρατικού Αερολιμένα Κρήτης.

Από την αυτοψία προέκυψαν δύο βασικά θέματα. Ειδικότερα διαπιστώθηκε ότι τα αστικά λύματα χωρίς να υφίστανται επεξεργασία και τα όμβρια ύδατα του αεροδρομίου καταλήγουν στην θάλασσα. Παράλληλα σε μεταγενέστερη αυτοψία που διενεργήθηκε σε συνεργασία με άλλες υπηρεσίες όπως το Λιμεναρχείο και η

¹⁸ Ο αερολιμένας βρίσκεται στα πλαίσια του οικιστικού ιστού του Δήμου Ηρακλείου και Αλικαρνασσού.

¹⁹ «Ο θεσμός των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για την κατασκευή ορισμένων έργων και την ανάπτυξη συναφών δραστηριοτήτων υιοθετήθηκε σχετικά πρόσφατα στην Ελλάδα. Ως βασικότερα νομοθετήματα που τις ρυθμίζουν αξίζει να αναφερθούν το Π.Δ. 1180/1981 που επέβαλε τη σύνταξη «Μελέτης Περιβαλλοντολογικών Επιπτώσεων» ως προς ορισμένες απολύτως προσδιορισμένες βιομηχανικές δραστηριότητες, β) τον ν. 1650/1986, που καθιέρωσε την εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών ως προϋπόθεση για τη χορήγηση των αδειών ίδρυσης, εγκατάστασης και λειτουργίας και, τέλος, γ) την ΚΥΑ 69269/5387/1993 που ρύθμισε ειδικότερα ζητήματα» (Ασημακοπούλου 1994).

Διεύθυνση Περιβάλλοντος της Διεύθυνσης Υγείας του Νομού Ηρακλείου, διαπιστώθηκε ότι η πίστα του αεροδρομίου καθαρίζεται μία φορά το χρόνο με ειδικό πλυστικό μηχάνημα και τα υγρά αυτά απόβλητα που περιέχουν και στερεά απόβλητα που υπάρχουν στην πίστα και περιέχουν επικίνδυνες και τοξικές ουσίες απομακρύνονται όπως τα αστικά απόβλητα έχοντας ως τελικό αποδέκτη τη θάλασσα χωρίς να υφίστανται προηγουμένως επεξεργασία.

Επίσης διαπιστώθηκε ότι κατά παράβαση του ΠΔ 1178/1981²⁰ «Περί της μετρήσεως και του ελέγχου του θορύβου των αεροσκαφών» δεν υπήρχε στο αεροδρόμιο καμία εγκατάσταση «καταγραφής και παρακολούθησης μείωσης του ηχητικού θορύβου. Με την μελέτη της συγκεκριμένης περίπτωσης ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει προσβολές στο περιβάλλον που συνιστούν πρωτίστως παραβιάσεις των διατάξεων του νόμου 1650/1986 για την προστασία του περιβάλλοντος(http://www.synigoros.gr/reports/porisma_3_7.pdf και Ετήσια Έκθεση έτους 2006).

Αξίζει σε αυτό το σημείο να σημειωθεί η κατασκευή αεροδρομίων στην Ελλάδα ρυθμίζεται από την Κοινή Υπουργική Απόφαση με αριθμό 69269/5387/1990 σε συνδυασμό με τις διατάξεις του Νόμου 1650/1986 για την προστασία του περιβάλλοντος. Διεθνώς τα αεροδρόμια εξυπηρετούν κοινωνικές, οικονομικές, ατομικές, εθνικές και άλλες ανάγκες, ωστόσο θεωρούνται ως μια δραστηριότητα που προκαλεί όχληση στο περιβάλλον (Βρετού 2006).. Τα αεροδρόμια μπορούν να είναι δυνητικές πηγές μόλυνσης για τον αέρα, το έδαφος ή τη θάλασσα όπως στη συγκεκριμένη περίπτωση όπου εκεί καταλήγουν χωρίς επεξεργασία τα αστικά λύματα και τα όμβρια ύδατα γεγονός που απαγορεύεται από την περιβαλλοντική νομοθεσία. Περαιτέρω στο πόρισμά του ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει ότι οι εγκαταστάσεις των αεροδρομίων όπως και των βιομηχανιών προκαλούν ρύπανση στο περιβάλλον και ηχορύπανση που είναι σημαντικά προβλήματα για τους κατοίκους

²⁰ Το ΠΔ 1178/1981 (ΦΕΚ Α' 291) είναι το κύριο νομοθέτημα στην Ελλάδα που προέβλεπε τον έλεγχο του αεροπορικού θορύβου. Η Οδηγία 2002/49/ΕΚ ρυθμίζει θέματα σχετικά με την αξιολόγηση και διαχείριση του περιβαλλοντικού θορύβου, όπου στο κείμενό της οδηγίας τονίζεται ότι μία από τις σημαντικότερες πηγές θορύβου είναι τα αεροσκάφη. Η οδηγία ενσωματώθηκε στην Ελλάδα με την με αριθμό 13586/724/06 Κοινή Υπουργική Απόφαση όπου τονίζεται ότι πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο θόρυβο από τα αεροδρόμια όταν εκπονείται πολεοδομικός σχεδιασμός για συγκροτήματα.

των περιοχών αυτών. Ειδικά για την ηχορύπανση παρέθεσε αποφάσεις σχετικές του ΕΔΔΑ που αντιμετώπισαν αντίστοιχα προβλήματα ηχορύπανσης ως προσβολή στο δικαίωμα της κατοικίας και όρισαν ότι σχετικές οχλήσεις δεν πρέπει να υπερβαίνουν συγκεκριμένα όρια

Μετά από τις ενέργειες του Συνηγόρου η ανταπόκριση της διοίκησης ήταν σχετικά θετική ως προς τις επισημάνσεις της Αρχής. Ειδικότερα το 2006, η Γενική Διεύθυνση Αερομεταφορών – Τμήμα Προστασίας Περιβάλλοντος ενημέρωσε την αρχή ότι τα πολλά από τα έργα που έπρεπε να υπάρχουν και να λειτουργούν στο αεροδρόμιο βρίσκονται στο στάδιο της υλοποίησης. Το 2008, η διοίκηση ενημέρωσε το Συνήγορο του Πολίτη ότι πλέον υπάρχουν στο αεροδρόμιο σταθμοί καταγραφής του θορύβου, ότι έχει αρχίσει η εκπόνηση νέας Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και ότι επιπροσθέτως συστάθηκε Γραφείο Προστασίας Περιβάλλοντος στον αερολιμένα που είναι επιφορτισμένο με την παρακολούθηση του θορύβου και τον περιορισμό των επιπτώσεών του (Βρετού (γ) 2008).

Επομένως η ανταπόκριση της διοίκησης στη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου μπορεί εν προκειμένω να χαρακτηριστεί ως θετική. Το πόρισμα που εξετάστηκε αντιπροσωπεύει τη δράση της Αρχής αναφορικά με την εφαρμογή περιβαλλοντικών όρων και τις επιπτώσεις στο περιβάλλον και την υγεία από τα λύματα και τις εκπομπές των αεροδρομίων.

Συναφής με το ανωτέρω πόρισμα είναι και η περίπτωση αναφοράς που δέχτηκε ο Συνήγορος του Πολίτη το 2004 για τα όμβρια και υγρά απόβλητα του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών (ΔΑΑ). Ο πολίτης είχε παραπονεθεί ότι τα υγρά απόβλητα και τα όμβρια ύδατα του ΔΑΑ διοχετεύονται σε παρακείμενους αγρούς και αμπέλια και λοιπούς αποδέκτες με αποτέλεσμα να τίθεται σε κίνδυνο το περιβάλλον και η υγεία των κατοίκων. Από την μελέτη του Συνηγόρου του Πολίτη διαπιστώθηκαν μια σειρά από παραβάσεις στην επεξεργασία των υγρών αποβλήτων παρά το ότι το ΔΑΑ ήταν σύγχρονο δημιούργημα. Ειδικότερα, δεν υπήρχε μελέτη επεξεργασίας και διάθεσης των υγρών αποβλήτων. Δεν υπήρχε μονάδα προεπεξεργασίας για τα Βιομηχανικά απόβλητα από τη βάση της Ολυμπιακής Αεροπορίας, τα οποία είναι τοξικά και περιέχουν επικίνδυνες ουσίες, βαρέα μέταλλα και πετρελαιοειδή. Ακόμη δεν υπήρχε δίκτυο διάθεσης των επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων με αποτέλεσμα να γίνονται αποδέκτες για αυτά οι παρακείμενοι αγροί

που πλημμυρίζαν όπως άλλωστε συνέβαινε και με τα όμβρια ύδατα για τα οποία δεν υπήρχε εγκεκριμένος αποδέκτης και συντελούσαν στο να πλημμυρίζουν οι αγροί κοντά στο αεροδρόμιο και ο ποταμός Ερασίνο. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη και την επισήμανση των παραβάσεων αυτών η ανταπόκριση της διοίκησης εν προκειμένω της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος του Αερολιμένα ήταν θετική και η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο μετά την εκπόνηση των σχετικών μελετών σύμφωνα με το νόμο για την επεξεργασία και τη διάθεση των υγρών αποβλήτων.

- *Υπόθεση 1052/1998 – Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) Καρδίτσας*

Η διάθεση των αποβλήτων είναι από τις σημαντικότερες προκλήσεις παγκοσμίως καθώς όσο και να καλύπτονται, παραμένουν και συνεχώς αυξάνονται. Από τη σύσταση ακόμα του Συνηγόρου του Πολίτη, ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής δέχεται αναφορές πολιτών και περιβαλλοντικών οργανώσεων που την ανεξέλεγκτη λειτουργία Χώρων Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων²¹ (ΧΥΤΑ) σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, γεγονός που στάθηκε ικανό για να αφιερωθεί ειδική θεματική ενότητα στην Ετήσια Έκθεση του 2004, που αφορούσε τα έργα διαχείρισης στερεών αποβλήτων. Κάποιοι ΧΥΤΑ μάλιστα διαπιστώθηκε ότι βρίσκονται σε δασικές περιοχές, σε αρχαιολογικούς χώρους, σε ρέματα αλλά και σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Βρετού 2005).

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που αφορά τη χωροθέτηση χώρων ΧΥΤΑ είναι και αυτό από το Νομό Καρδίτσας. Ειδικότερα, πολίτης απευθύνθηκε στον Συνήγορο παραπονούμενος ότι δεν ήταν νόμιμη η απόφαση της Διεύθυνσης Χωροταξίας της Γενικής Διεύθυνσης Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ για την

²¹ Απορρίμματα είναι: «όλα τα κατά υποκειμενική κρίση άχρηστα προϊόντα ή υλικά που παράγονται από διάφορες ανθρώπινες δραστηριότητες και δημιουργούν περιβαλλοντικές επιπτώσεις». Διαχείριση απορριμμάτων είναι: «το σύνολο των δραστηριοτήτων από τη φάση της παραγωγής τους ως και τη φάση της τελικής διάθεσής τους στο περιβάλλον, με ή χωρίς προηγούμενη επεξεργασία» (Κούγκολος 2007)

προέγκριση της απόφασης χωροθέτησης ΧΥΤΑ στην Καρδίτσα καθώς επίσης αμφισβητήθηκε και η αρτιότητα της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Ο πολίτης επισήμανε ότι υφίσταται κίνδυνος ρύπανσης του περιβάλλοντος εάν επιλεγεί η προτεινόμενη θέση καθώς αυτή βρίσκεται δίπλα σε υπό κατασκευή στρατόπεδο, ένα σπήλαιο αλλά και γεωτρήσεις που χρησιμεύουν στην ύδρευση και άρδευση. Η διερεύνηση της υπόθεσης από το Συνήγορο κατέληξε στη σύνταξη ενός εκτενούς πορίσματος καθώς διαπιστώθηκε ότι είχε μεγάλο κοινωνικό ενδιαφέρον για τους κατοίκους της Νομαρχίας Καρδίτσας και ο τρόπος δράσης και διαμεσολάβησης της Αρχής υπήρξε υποδειγματικός.

Ο Συνήγορος του Πολίτη αρχικά διερεύνησε εάν τηρούνται οι προϋποθέσεις που θέτει η ΚΥΑ 49541/1424/86 από την οποία διέπεται ο σχεδιασμός διαχείρισης των στερεών αποβλήτων του Νομού Καρδίτσας και διαπίστωσε παραβάσεις εκ μέρους της τοπικής αυτοδιοίκησης της ανωτέρω ΚΥΑ.

Ειδικότερα η εταιρία που είχε αναλάβει να προτείνει και να σχεδιάσει τη διαχείριση των αποβλήτων στο Νομό Καρδίτσας δεν είχε τις αναγκαίες προϋποθέσεις σύμφωνα με την ανωτέρω ΚΥΑ. Παράλληλα δεν είχαν τηρηθεί η προβλεπόμενες διαδικασίες για την προέγκριση της απόφασης χωροθέτησης καθώς σε καμία από τις φάσεις δεν υπήρχε σχετική απόφαση του Νομάρχη όπως προβλέπεται από την παραπάνω ΚΥΑ ενώ τέλος απουσίαζαν τα στοιχεία γεωτρήσεων που θεωρούνταν απαραίτητα. Από τη μελέτη των στοιχείων που συγκέντρωσε η Αρχή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για μια περίπτωση κακοδιοίκησης αφού είχαν παραβιαστεί μια σειρά από διατάξεις της ΚΥΑ που έπρεπε να εφαρμοστεί ενώ παράλληλα είχε γίνει επιλεκτική εφαρμογή κάποιων διατάξεων προκειμένου να έχει κάποια ερείσματα νομιμότητας η απόφαση για τη χωροθέτηση του ΧΥΤΑ.

Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων ο Συνήγορος του Πολίτη και το ειδικό προσωπικό του Κύκλου Ποιότητας Ζωής, ήρθαν σε επικοινωνία με τους τοπικούς αρμόδιους φορείς, με το ΥΠΕΧΩΔΕ και το Υπουργείο Εσωτερικών καθώς επίσης και με ειδικούς επιστήμονες που διέθεταν τις επιστημονικές γνώσεις να κρίνουν εάν η επιλογή της θέσης τοποθέτησης του ΧΥΤΑ ήταν κατάλληλη και διοργάνωσαν συνάντηση των παραπάνω φορέων για την εκτενή εξέταση του θέματος και τη γόνιμη ανταλλαγή απόψεων.

Στόχος της διαμεσολαβητικής προσπάθειας ήταν να προκληθεί η εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης από τους τοπικούς και αρμόδιους φορείς με σκοπό την επιβολή της νομιμότητας και την εκ νέου χωροθέτηση του ΧΥΤΑ με βάση τις νόμιμες διαδικασίες και σε μία θέση που θα είναι περισσότερο κοινωνικά αποδεκτή.

Η επέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη σε αυτή την περίπτωση κρίνεται ως επιτυχής καθώς η Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση Καρδίτσας δεσμεύτηκε να δρομολογήσει διαδικασίες για την κατάρτιση νέου περιφερειακού σχεδιασμού για το Νομό Καρδίτσας ενώ το ΥΠΕΧΩΔΕ διαπίστωσε ότι υπήρξαν παρατυπίες ως προς στις διαδικασίες για τη χορήγηση της προέγκρισης χωροθέτησης του ΧΥΤΑ (Φιλιππάκη 2004, Χωροθέτηση των έργων διαχείρισης υγειονομικής ταφής απορριμμάτων περιοχής Καρδίτσας στο Τα πορίσματα του Κύκλου Ποιότητας Ζωής του Συνηγόρου του Πολίτη, Ετήσια Έκθεση έτους 1998, Ετήσια Έκθεση έτους 1999).

Γενικότερα ο Συνήγορος του Πολίτη έχει αντιμετωπίσει πολλές αναφορές που αναφέρονται στη διαχείριση των στερεών αποβλήτων, στον τρόπο χωροθέτησης και λειτουργίας των ΧΥΤΑ και πρόκειται για ένα θεματικό αντικείμενο στο οποίο έχει δοθεί έμφαση από την Αρχή, με ειδικές θεματικές ενότητες, αναφορά στις Ετήσιες Εκθέσεις, πορίσματα, συνεχή παρακολούθηση της υφιστάμενης κατάστασης ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή όχι αναφορών των πολιτών και αρκετή δημοσιότητα.

Από το 2004 ο Συνήγορος του Πολίτη τόνιζε ότι η Ελλάδα κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις των Ευρωπαϊκών χωρών στο θέμα της υλοποίησης και λειτουργίας των εγκαταστάσεων επεξεργασίας στερεών αποβλήτων καθώς πολλοί χώροι τέτοιοι λειτουργούσαν χωρίς τις προβλεπόμενες από το νόμο προϋποθέσεις. Αποτέλεσμα αυτής της παράνομης λειτουργίας είναι η ρύπανση του περιβάλλοντος (του εδάφους, των υδάτων από τα στραγγίσματα καθώς και ο κίνδυνος πρόκλησης πυρκαγιών από αυτανάφλεξη, ρύπανση της ατμόσφαιρας από το βιοαέριο των απορριμμάτων), η προβληματική διαδικασία χωροθέτησης ΧΥΤΑ που συχνά συναντά την μη «κοινωνική αποδοχή» και τις κοινωνικές διαμάχες μεταξύ των εμπλεκόμενων τοπικών φορέων και τέλος η μη τήρηση ή η ελλιπής τήρηση των αναγκαίων όρων λειτουργίας που είναι προστατευτικοί για το περιβάλλον (Βρετού 2005 και Ετήσια Έκθεση έτους 2004) .

Μέχρι την καταδίκη της Ελλάδας τον Οκτώβριο του 2005 (Υπόθεση C-205/03), λειτουργούσαν στην Ελλάδα 1.125 παράνομες χωματερές, που η Ελλάδα

δεσμεύτηκε να καταργήσει μέχρι το 2008. Ωστόσο από έρευνες του Συνηγόρου αυτές λειτουργούσαν και το 2009, όπως προκύπτει από την Ετήσια Έκθεση του έτους 2009 και από ένα κείμενο διαπιστώσεων και προτάσεων της Αρχής σχετικό με το θέμα που εκπονήθηκε το καλοκαίρι του 2010.

Ο Συνήγορος διαπίστωσε την παθογένεια της χώρας μας στον τομέα της διαχείρισης απορριμμάτων και την αδιαφορία για την ισχύουσα εθνική και κοινοτική νομοθεσία. Ειδικότερα, σύμφωνα με την ΚΥΑ 50910/2727/2003 «Μέτρα για τη διαχείριση στερεών αποβλήτων. Εθνικός και Περιφερειακός Σχεδιασμός Διαχείρισης» οι ΧΑΔΑ έπρεπε να εξαλειφθούν μέχρι το 2008 ενώ εξακολουθούν να λειτουργούν έως σήμερα.

Όπως αναδείχθηκε και ανωτέρω από το πόρισμα του Συνηγόρου για το ΧΑΔΑ Καρδίτσας δεν τηρείται αυστηρά η νομοθεσία όταν πρόκειται να σχεδιαστεί ο τρόπος λειτουργίας και να αποφασιστεί η χωροθέτηση ενός έργου διαχείρισης η οποία μάλιστα συχνά συνδέεται με πολιτικά κριτήρια και κριτήρια σκοπιμότητας και όχι με βάση εμπεριστατωμένες μελέτες για το χώρο και την αποφυγή περιβαλλοντικής επιβάρυνσης. Παράλληλα η άδεια λειτουργίας κάποιων ΧΥΤΑ και σταθμών μεταφορτώσεως²² είναι ελλιπής και συχνά δεν τηρούνται οι αναγκαίοι περιβαλλοντικοί όροι με συνέπεια την επιβάρυνση του περιβάλλοντος. Τέλος παρατηρήθηκε ότι δεν επιβάλλεται καμία ποινή στους δήμους με ΧΑΔΑ είτε με την πρόφαση ότι δεν υπάρχει άλλος διαθέσιμος χώρος είτε γιατί έχει ξεκινήσει η διαδικασία για κατασκευή ΧΥΤΑ.

²² Υπόθεση 828/1999- Πόρισμα με θέμα την παράνομη λειτουργία Σταθμού Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων στο Δήμο Χαλανδρίου, όπου απορριμματοφόρα του Δήμου Χαλανδρίου προχωρούσαν στην απόρριψη αποβλήτων χωρίς καμία προφύλαξη και τήρηση των κανόνων υγιεινής. Ο συγκεκριμένος σταθμός λειτουργούσε χωρίς άδεια, κατά παράβαση πολλών Υπουργικών αποφάσεων που ορίζουν την ορθή λειτουργία ενός τέτοιου σταθμού υπό συγκεκριμένους όρους, τεχνικές προδιαγραφές και μέτρα αντιμετώπισης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και κατά παράβαση των όρων που έπρεπε να τηρηθούν για την προστασία του περιβάλλοντος (Σκούρα- Σταματίου, 2004, παράνομη λειτουργία Σταθμού Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων στο Δήμο Χαλανδρίου στο Τα πορίσματα του Κύκλου Ποιότητας Ζωής του Συνηγόρου του Πολίτη).

- Υποθέσεις 6536 και 6537/2004 – Πόρισμα με θέμα: Καθεστώς αδειοδότησης των ατμοηλεκτρικών σταθμών (ΑΗΣ) της ΔΕΗ στην Καρδιά, στον άγιο Δημήτριο και στην Πτολεμαΐδα του Νομού Κοζάνης

Ο Συνήγορος του Πολίτη κλήθηκε να μελετήσει αναφορές πολιτών που απέδιδαν ατμοσφαιρική ρύπανση στους ανωτέρω σταθμούς της ΔΕΗ και κατήγγειλαν τη μη σύννομη λειτουργία των σταθμών εξαιτίας της έλλειψης εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων από μέρους της Διοίκησης. Οι ανωτέρω σταθμοί λειτουργούσαν με προσωρινές άδειες λειτουργίας.

Κατά την έρευνά του ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι ειδικά στο σταθμό του Αγ. Δημητρίου υπάρχουν υπερβάσεις των ορίων εκπομπής των ρύπων του σταθμού με συνέπεια να υπάρχουν σοβαροί κίνδυνοι και για το περιβάλλον αλλά και για τη δημόσια υγεία. Επιπλέον αρχικά διαπίστωσε ότι οι σταθμοί λειτουργούν αν και οι αποφάσεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων που είναι απαραίτητες για τη σύμφωνη με το νόμο λειτουργία των σταθμών, είχαν πάψει να βρίσκονται σε ισχύ από το 2002. Εκτός του ότι οι σταθμοί λειτουργούσαν χωρίς προηγουμένως να έχει γίνει έγκριση περιβαλλοντικών όρων παρατηρήθηκε ότι υπήρχαν και άλλες παρανομίες στη λειτουργία των σταθμών με γνώμονα την έλλειψη κάποιων βασικών κανόνων λειτουργίας που επιτάσσουν σχετικά οι ευρωπαϊκές οδηγίες 1996/61 και 2001/80. Η πρώτη αναφέρεται στον προσδιορισμό των Βέλτιστων Διαθέσιμων Τεχνικών και την επιβολή ορίων σε κάποιους ρύπους εργοστασίων και η δεύτερη καθορίζει τα επιτρεπόμενα όρια εκπομπής ρύπων.

Η Αρχής ενημερώθηκε τελικά ότι παρατάθηκε η άδεια λειτουργίας των σταθμών χωρίς προηγούμενη περιβαλλοντική αδειοδότηση από τη διοίκηση αλλά αντίθετα με νόμο. Η αντικατάσταση αυτή της διοικητικής διαδικασίας αδειοδότησης και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων με τη νομοθετική αδειοδότηση συνιστά κλασικό φαινόμενο κακοδιοίκησης, ενώ αυτή η ενιαία άδεια για όλους τους σταθμούς με το νόμο δεν προσβληθεί στα διοικητικά δικαστήρια.

Μάλιστα στην Ετήσια Έκθεση, το 2005 ο Συνήγορος καταγγέλλει αυτό το γεγονός και θεωρεί τον νόμο αντισυνταγματικό καθώς παραβιάζει το συνταγματικό δικαίωμα της προσφυγής στη δικαιοσύνη και προτείνει ότι η αδειοδότηση θα πρέπει να γίνεται με ατομική διοικητική πράξη (βλ. σελ. 27 υποσημ. 9) για κάθε μονάδα

χωριστά. Πριν τη χορήγηση των αδειών θα πρέπει να γίνεται έγκριση των περιβαλλοντικών όρων λειτουργίας των μονάδων που θα πρέπει να είναι σύμφωνες με την κοινοτική νομοθεσία για τη χρήση των βέλτιστων τεχνικών και τα όρια εκπομπής ρύπων που εκπέμπονται από τέτοιους σταθμούς (Ετήσια Έκθεση έτους 2005).

Παράλληλα το 2006 εκδόθηκε μία απόφαση της Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Ελλάδας που την καταδίκασε για παραβίαση στο δικαίωμα της υγείας αναφερόμενη στις παραλείψεις και παραβάσεις των ανωτέρω σταθμών ΑΗΣ. Η απόφαση αυτή συμπεριέλαβε σε πολλά σημεία τις επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για τη συγκεκριμένη υπόθεση που αναφέρονται στο σχετικό πόρισμα της Αρχής. Το συγκεκριμένο πόρισμα χρησιμοποιήθηκε και από το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου προκειμένου να στηρίζει επιστημονική της προσφυγή προς το Συμβούλιο της Ευρώπης για το ίδιο θέμα.

Κατόπιν της διαμεσολαβητικής προσπάθειας του Συνηγόρου και της έντονης παρουσίας του προκειμένου να βελτιωθεί η κατάσταση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στο Νομό Κοζάνης, πολλοί από τους κατοίκους των γύρω περιοχών οργανώθηκε σε συλλόγους για την προστασία του περιβάλλοντος και υπέβαλλαν αναφορές στην Αρχή καταγγέλλοντας και άλλα περιβαλλοντικά ζητήματα όπως για παράδειγμα η εκχέρσωση δάσους ώστε να επεκταθεί ορυχείο κ.α.

Η παρουσία του Συνηγόρου στην Κοζάνη και η ενασχόληση με το παρών ζήτημα υπήρξε συνεχής. Η Αρχή προκειμένου να συμβάλλει αποτελεσματική στην επίλυση του προβλήματος προσπάθησε να εδραιώσει κλίμα συνεργασίας και διαλόγου με τους αρμοδίους της ΔΕΗ προκειμένου να γίνουν αποδεκτές οι προτάσεις του και να εφαρμοστεί καλύτερα η περιβαλλοντική πολιτική ώστε να αποφευχθούν οι περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις στις γύρω περιοχές. Τέλος, κατευθύνθηκε προς ένα κλίμα ενημέρωσης των πολιτών της περιοχής σχετικά με το θέμα και προώθησης ελεγκτικών μηχανισμών όπως για παράδειγμα η εγκατάσταση σταθμών μέτρησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από την ίδια την περιφέρεια.

Σημαντική στην όλη προσπάθεια του Συνηγόρου του Πολίτη ήταν η πρόσφατη απόφαση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής να επιβάλλει πρόστιμο στη ΔΕΗ για τις εγκαταστάσεις αυτές ύψους μισού

εκατομμυρίου ευρώ εξαιτίας της διαπίστωσης περιβαλλοντικών παραβάσεων από μέρους της.

Εκτός από την ανωτέρω περίπτωση που έχει απασχολήσει πολύ το Συνήγορο του Πολίτη, η Αρχή ασχολήθηκε και με προβλήματα ατμοσφαιρικής ρύπανσης και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας με θετική μάλιστα ανταπόκριση της διοίκησης χωρίς να χρειαστεί να συντάξει η Αρχή σχετικό πόρισμα. Ειδικότερα μια σημαντική διαμεσολάβηση της Αρχής με θετικά αποτελέσματα, χωρίς να συνταχθεί πόρισμα, είναι η περίπτωση της εξέτασης των περιβαλλοντικών όρων λειτουργίας ενός εργοστασίου παραγωγής τσιμέντου της ΑΓΕΤ ΗΡΑΚΛΗΣ στην περιοχή του Βόλου. Ο Συνήγορος δέχτηκε αναφορά από εργαζομένους στο Νοσοκομείο του Βόλου αλλά και από μια ΜΚΟ της περιοχής όπου ανέφεραν ότι το εν λόγω εργοστάσιο οφείλεται σε σημαντικό βαθμό για την ατμοσφαιρική ρύπανση στην περιοχή και ζήτησαν την εξέταση της νομιμότητας της περιβαλλοντικής αδειοδότησης του εργοστασίου.

Από τη σχετική έρευνα διαπιστώθηκε ότι οι περιβαλλοντικές άδειες είχαν λήξει και το εργοστάσιο λειτουργούσε χωρίς την αναθεώρησή τους. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η παράταση των περιβαλλοντικών όρων χωρίς προηγούμενη επανεξέταση είναι ενάντια στην εθνική και κοινοτική νομοθεσία που ρυθμίζει αντίστοιχα θέματα παραθέτοντας αναλυτικά τις σχετικές παραβιασθείσες διατάξεις. Μετά τη διαμεσολάβηση επιβλήθηκαν πρόστιμα ύψους 250.000 € στο εργοστάσιο.

Τελικά επισήμανε ως προς το πρόβλημα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης ότι απαιτείται συντονισμένη δράση των αρμόδιων φορέων (Υπουργεία, Νομαρχίες κ.α.), συστηματικός έλεγχος των τιμών των ρύπων που εκπέμπονται από τις βιομηχανίες, επιβολή κυρώσεων στις περιπτώσεις υπερβάσεων και τέλος έγκαιρη επανεξέταση των περιβαλλοντικών όρων λειτουργίας εγκαταστάσεων ώστε να αποφευχθεί το πρόβλημα να λειτουργούν μετά τη λήξη των εγκεκριμένων περιβαλλοντικών όρων (<http://www.synigoros.gr/perivallon>).

Γενική διαπίστωση του Συνηγόρου του Πολίτη μέσα από την πράξη είναι αφενός ότι οι αναφορές των πολιτών που αφορούν σε προσβολές του φυσικού περιβάλλοντος αυξάνονται προοδευτικά και αφετέρου οι διατάξεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας τόσο της εθνικής όσο και της ευρωπαϊκής εκ μέρους της διοίκησης και των οργάνων της σε συνδυασμό με μία προχειρότητα που τη διακρίνει και δυστοκία στην επιβολή

κυρώσεων μπορούν να οδηγήσουν σε ανεπανόρθωτες βλάβες για το περιβάλλον.

2.3. Κριτική της ανταπόκρισης της διοίκησης στα πορίσματα του Κύκλου Ποιότητα Ζωής

Είναι απαραίτητο στο σημείο αυτό μετά την παρουσίαση των δραστηριοτήτων του Κύκλου Ποιότητας Ζωής που ασχολείται με θέματα προστασίας περιβάλλοντος και την παρουσίαση των θεματικών του αντικειμένων αλλά και τη δράση του Συνηγόρου σε θέματα περιβάλλοντος μέσα από την πράξη να εξετασθεί το αντίκτυπο της δράσης αυτής στη διοίκηση και η συμπεριφορά της και η στάση απέναντι στο Συνήγορο ώστε να γίνει πιο κατανοητή η αποτελεσματικότητα του θεσμού.

Μέσα από την πολυετή εμπειρία της Αρχής ο Συνήγορος έχει συλλέξει κάποια βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής διοίκησης σε θέματα περιβάλλοντος τα οποία μάλιστα πολλές φορές δυσχεραίνουν το έργο της Αρχής. Ειδικότερα διαπίστωσε, ότι η δράση της δημόσιας διοίκησης χαρακτηρίζεται από έλλειψη συνοχής και αποτελεσματικότητας της δράσης της καθώς επίσης υπάρχει πλήθος αρμόδιων υπηρεσιών και πολλές φορές διαπιστώνεται έλλειψη συντονισμού μεταξύ τους για αυτό ένας από τους στόχους της Αρχής όταν διαμεσολαβεί ανάμεσα στη διοίκηση και τον πολίτη είναι ο συντονισμός των δημοσίων υπηρεσιών (Ετήσια Έκθεση 2007). Διαπιστώνεται επίσης ότι υπάρχει ένας μεγάλος όγκος νομοθετημάτων σχετικά με το περιβάλλον τόσο εθνικής όσο και κοινοτικής προέλευσης που πρέπει να εφαρμοστούν ενώ συχνά τα αρμόδια όργανα της διοίκησης είτε εφαρμόζουν επιλεκτικά κάποιες διατάξεις, είτε δεν τις ερμηνεύουν σωστά, είτε δεν τις εφαρμόζουν καθόλου.

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι το θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος, η υποχρέωση εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας αλλά και η επιταγή του Νόμου για το Συνήγορο σύμφωνα με τον οποίο: « οι υπηρεσίες οφείλουν να διευκολύνουν με κάθε τρόπο την έρευνα του Συνηγόρου» δεν ήταν πάντα αυτονόητες για τη διοίκηση. Πολλές φορές μάλιστα παρατηρείται μια προσπάθεια για

των εκ των υστέρων εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας όπως για παράδειγμα στην περίπτωση κατασκευής ενός δημοσίου έργου που ζητείται μετά την κατασκευή η σύνταξη μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενώ θα έπρεπε να γίνει εκ των προτέρων και φυσικά ποτέ δεν επιβάλλεται κανένα πρόστιμο, χωρίς να αποκλείονται βέβαια και οι περιπτώσεις που δεν λαμβάνεται κανένα μέτρο και συντελείται αλλοίωση και καταστροφή του περιβάλλοντος (Αθανασοπούλου 2003).

Στην Ετήσια Έκθεση του 2007 στο τμήμα που είναι αφιερωμένο στον Κύκλο Ποιότητας Ζωής, η Αρχή εξηγεί ότι η διοίκηση και συγκεκριμένα η τοπική αυτοδιοίκηση είναι επιφορτισμένη με έναν μεγάλο όγκο υποθέσεων που αφορούν το περιβάλλον (προστασία των δασών, των προστατευόμενων περιοχών, διαχείριση των υδάτινων πόρων, έλεγχο της τήρησης των περιβαλλοντικών όρων λειτουργίας των επιχειρήσεων κ.ά.). Η έκταση αυτή των αρμοδιοτήτων σε συνδυασμό πολλές φορές με το ελλιπές προσωπικό εξηγούν σε μεγάλο βαθμό γιατί η διοίκηση υστερεί σε θέματα εφαρμογής του δικαίου του περιβάλλοντος (Ετήσια Έκθεση έτους 2005). Για παράδειγμα στο θέμα προστασία των δασικών εκτάσεων στην Ελλάδα, ο Συνήγορος του Πολίτη από την εμπειρία του και εμπλοκή του με τις δημόσιες υπηρεσίες διαπιστώνει ότι οι δασικές υπηρεσίες είναι υπερφορτωμένες με αρμοδιότητες που φορούν την διευθέτηση των πράξεων χαρακτηρισμού και των μέτρων επιβολής κύρωσης σε καταπατητές με αποτέλεσμα να μην έχουν χρόνο για την ορθολογική και οικολογική διαχείριση των δασών. Επιπρόσθετα στην πλημμελή προστασία των δασών οδηγούν σύμφωνα με το Συνήγορο του Πολίτη κάποιες αντιφατικές ρυθμίσεις στη δασική νομοθεσία που δημιουργούν αμηχανία στη διοίκηση, καθώς επίσης η έλλειψη δασολογίου που είναι επιτακτική ανάγκη αλλά και συνταγματική υποχρέωση από την πολιτεία και τέλος το ελλιπές προσωπικό στις δασικές υπηρεσίες (<http://www.synigoros.gr/perivallon/pdfs/prostasiaDason.pdf>).

Ακόμη η εμπειρία της Αρχής έδειξε ότι ειδικά σε θέματα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος η λύση τους είναι δύσκολη καθώς στην ελληνική κοινωνία εξακολουθούν να υφίστανται αντιλήψεις που θεωρούν ότι η προστασία του περιβάλλοντος έρχεται σε σύγκρουση με την οικονομικά ανάπτυξη. Παράλληλα όταν η διοίκηση πρέπει να τηρήσει ορισμένους κανόνες και διαδικασίες που σχετίζονται με δικαιώματα τρίτων, τότε το έργο της Αρχής καθίσταται δυσχερέστερο. Γενικότερα, εξ' αρχής διαπιστώθηκε ότι ο τομέας του περιβάλλοντος ήταν ίσως ο δυσκολότερος

τομέας για την Αρχή γιατί η διοίκηση σε αυτό τον τομέα πρέπει να σταθμίσει οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα έργο που δυσχεραίνεται ακόμη περισσότερο με την μετάθεση πολλών θεμάτων της προστασίας του περιβάλλοντος στις τοπικές αυτοδιοικήσεις. Η τοπική αυτοδιοίκηση είναι πιο κοντά στα οικονομικά συμφέροντα της τοπικής κοινωνίας και τείνει να υποταγεί περισσότερο σ' αυτά παρά σε όσους επιζητούν την προστασία του περιβάλλοντος (Καμίνης 2009, ο ανεξάρτητος εξωδικαστικός έλεγχος στο: Στρογγυλή Τράπεζα: Ο Συνήγορος του Πολίτη και η Προστασία του περιβάλλοντος.

Παράλληλα σε θέματα κοινοτικής νομοθεσίας, το ευρωπαϊκό δίκαιο περιβάλλοντος εμπλουτίζεται με ταχύτατους ρυθμούς με νέους θεσμούς και διαδικασίες που οι πολίτες, η διοίκηση αλλά και η ίδια η ηγεσία αφομοιώνουν στην Ελλάδα με καθυστέρηση και αργούν να προσαρμοστούν στην νέα πραγματικότητα που επιβάλλεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση

Ποια όμως είναι η στάση της διοίκησης απέναντι στο Συνήγορο και πόσο αυτή κατανοεί το ρόλο του; Τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία της Αρχής συμβάλλουν στη σαφή αποτύπωση του ποσοστού ανταπόκρισης της διοίκησης. Ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ανταπόκριση της διοίκησης στα πορίσματα κυρίως της Αρχής δεν κυμαίνεται σε μεγάλα ποσοστά. Ωστόσο διαπιστώνεται ότι είναι αρκετά ικανοποιητική η ανταπόκριση της Διοίκησης στις γενικές προτάσεις και ενέργειες του Συνηγόρου, πέρα από τις περιπτώσεις που κατέληξε στη σύνταξη πορίσματος.

Πολύ χαρακτηριστικά είναι τα πρόσφατα παραδείγματα θετικής ανταπόκρισης της διοίκησης στη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι το πρόσφατο παράδειγμα από την περιοχή της Μαγνησίας σχετικά με αναφορά πολιτών και του WWF, για παράνομες ενέργειες του Δήμου Ζαγοράς Πηλίου στην παραλία της Παρίσαινας που είναι προστατευόμενη περιοχή του Δικτύου Natura 2000. Συγκεκριμένα διανοίχθηκαν δρόμοι χωρίς περιβαλλοντική αδειοδότηση και τα προϊόντα της εκσκαφής επιρρίφτηκαν σε γειτονικό οικόπεδο και τοποθετήθηκε στύλος ηλεκτροφωτισμού. Οι πράξεις αυτές συνιστούν παρανομίες με βάση τη νομοθεσία καθώς η πολιτεία είναι υποχρεωμένη να συντάσσει περιβαλλοντική μελέτη για τη σκοπιμότητα λήψης μέτρων προστασίας φυσικών

οικοτόπων και ειδικών ζωνών καθώς επίσης πρέπει να οριοθετεί τα ρέματα και να υπάρχει περιβαλλοντική αδεοδότηση για έργα συγκοινωνίας σε παράκτιες περιοχές.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έκανε τις αναγκαίες επισημάνσεις και προτάσεις ενώ την αρχική αδράνεια των τοπικών αρμόδιων υπηρεσιών διαδέχτηκε η υιοθέτηση των απόψεων της Αρχής κατόπιν συσκέψεως των φορέων που διοργανώθηκε με πρωτοβουλία της Αρχής και ξεκίνησε η σύνταξη περιβαλλοντικής μελέτης διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών του Πηλίου, ξεκίνησε ο καθορισμός του αιγιαλού και επιβλήθηκαν πρόστιμα στους παραβάτες (<http://www.synigoros.gr/perivallon/index.htm>). Πρόκειται για μια περίπτωση άμεσης ανταπόκρισης της διοίκησης που τελευταία είναι συχνότερη καθώς έχει γίνει γνωστή η δράση της Αρχής και αυτή έχει εδραιωθεί στις συνειδήσεις τόσο των πολιτών που προσφεύγουν σε αυτή για προστασία όσο και της διοίκησης.

Είναι σαφές ότι η δράση του Συνηγόρου του Πολίτη, συμβάλλει στην ανάπτυξη της δημιουργίας μια διαλεκτικής σχέσης ανάμεσα στη διοίκηση που καλείται να εφαρμόσει ορθά την περιβαλλοντική νομοθεσία και την Αρχή που κατόπιν αναφοράς καλείται να ερευνήσει σύννομη ή όχι δράση της διοίκησης. Μόνο όταν το κρίνει απολύτως σκόπιμο εκδίδει σχετικά πορίσματα τα οποία καταδεικνύουν τη νόμιμη διαδικασία που πρέπει να τηρηθεί, έχουν δηλαδή ως βάση τη νομιμότητα, επειδή στερούνται όμως εκτελεστότητας όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, οι προτάσεις που απευθύνει προς τα διοικητικά όργανα στηρίζονται στην πειθώ, το διάλογο και την ηθική δέσμευση. (Παπατόλιας 2010) Επισημαίνοντας ποιες από τις δράσεις της διοίκησης στην περίπτωση που μελετά δεν έγιναν σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τη νομοθεσία, καταδεικνύει τις νόμιμες ενέργειες που πρέπει η διοίκηση να κάνει προκειμένου να συμμορφωθεί προς τις επιταγές του νόμου και προσπαθεί να την πείσει προς αυτή την κατεύθυνση.

Ο ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως παιδευτικός στα θέματα εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Στόχος του είναι η ενίσχυση της περιβαλλοντικής συνείδησης των διοικητικών οργάνων που καλούνται να εφαρμόσουν στις δράσεις τους την περιβαλλοντική νομοθεσία. Αιτίες της θετικής ανταπόκρισης της διοίκησης οφείλονται στην επιμελή παρακολούθηση των υποθέσεων από το επιστημονικό προσωπικό της Αρχής, στη συστηματικότητα της επικοινωνίας με τις εμπλεκόμενες κάθε φορά δημόσιες αρχές, στο ύφος και στο

εμπεριστατωμένο επιστημονικό λόγο των εγγράφων της Αρχής, στην ποιότητα της επιχειρηματολογίας και στην περιεκτικότητα των πορισμάτων του Συνηγόρου του Πολίτη. Η στελέχωση της Αρχής από εξειδικευμένους νέους επιστήμονες παρέχει τα εχέγγυα για ορθή ερμηνεία και εφαρμογή του εθνικού και κοινοτικού δικαίου του περιβάλλοντος. (Ετήσια Έκθεση , έτους 2004).

Παράλληλα, η διοίκηση αρχίζει με το πέρασμα του χρόνου να εξοικειώνεται με το Συνήγορο και να αντιλαμβάνεται ότι πρωταρχικός στόχος είναι η εφαρμογή του δικαίου για την προστασία του περιβάλλοντος και όχι η επιβολή κυρώσεων και ο καταλογισμός ευθυνών και αντιμετωπίζει την κάθε αρμόδια υπηρεσία ως πολύτιμο συνεργάτη προς αυτή την κατεύθυνση. Η διοίκηση πρέπει να εστιάσει στην ωριμότητα, στην ευαισθητοποίηση σε θέματα περιβάλλοντος και στην απόκτηση περιβαλλοντικής συνείδησης που θα οδηγήσει στην εφαρμογή της νομοθεσίας και την αποφυγή των παράνομων πράξεων και αυτό το λόγο ο Συνήγορος προσπαθεί με τη δράση του να συμβάλλει στην ανάπτυξη μια περιβαλλοντικής παιδείας και να καλλιεργήσει έναν περιβαλλοντικό πολιτισμό (Ψαλτάκη 2008).

2.4. Μέθοδοι και πρακτικές διαμεσολάβησης του Συνηγόρου του Πολίτη σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος

Ο Συνήγορος του Πολίτη προκειμένου να επιλύσει μια υπόθεση που είναι της αρμοδιότητας του Κύκλου Ποιότητα Ζωής πραγματοποιεί μια έρευνα για το πρόβλημα και εξετάζει τη συμπεριφορά της διοίκησης.

Από τη συνολική εμπειρία του θεσμού η οποία αποτυπώνεται στις Ετήσιες Εκθέσεις του συμπεραίνει κανείς εύκολα ότι ο Συνήγορος στην διερεύνηση μιας υπόθεσης εν προκειμένω σχετικής με το περιβάλλον προσκρούει σε βασικές και χρόνιες δυσλειτουργίες της ελληνικής διοίκησης και μια κακή ουσιαστικά εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας που συνδέονται όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα με την ελλιπή γνώση, την ανύπαρκτο σχεδόν συντονισμό των

κρατικών οργάνων, την αγνόηση των κοινοτικών επιταγών σε θέματα περιβάλλοντος και τέλος την αναποτελεσματική εποπτεία από κάποιον φορέα.

Με αυτά τα δεδομένα αυτά ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής θέτει δύο στόχους για την προστασία του περιβάλλοντος αφενός προσπαθεί να οδηγήσει τη διοίκηση να λάβει κατασταλτικά μέτρα όταν διαπιστώνεται προσβολή του περιβάλλοντος επειδή δεν τηρήθηκαν οι νόμιμες διαδικασίες και αφετέρου προσπαθεί να συμβάλλει στον συντονισμό της δράσης όλων των αρμοδίων υπηρεσιών .

Η όλη φιλοσοφία του θεσμού στηρίζεται στην έλλειψη κυρώσεων και καταναγκασμού των πορισμάτων και συστάσεων του Συνηγόρου και στοχεύει στην ήπια διαμεσολάβηση και στην αλλαγή της στάσης της διοίκησης προς τη σύνομη συμπεριφορά μέσα από τη δύναμη της πειθούς (Χατζή 2009, Μέθοδοι και πρακτικές παρέμβασης του Συνηγόρου του Πολίτη σε υποθέσεις προστασίας του περιβάλλοντος στο: Στρογγυλή Τράπεζα: Ο Συνήγορος του Πολίτη και η Προστασία του περιβάλλοντος).

Ο απώτερος σκοπός της διαμεσολαβητικής δράσης είναι η επιβολή της νομιμότητας που είναι ο ίδιος με το στόχο μιας δικαστικής απόφασης. Εκείνο που διαφοροποιεί τον διαμεσολαβητή είναι ότι εφόσον δεν είναι υποχρεωμένη η διοίκηση να τις τηρήσει πρέπει να πειστεί για αυτό. Η αντικειμενικότητα, η αμεροληψία και η επιστημοσύνη του θεσμού είναι τα τρία βασικά χαρακτηριστικά της Αρχής που τον καθιστούν αξιόπιστο απέναντι στη διοίκηση (Καμίνης 2005).

Η προστασία του περιβάλλοντος απαιτεί την πλήρη αξιοποίηση από το Συνήγορο του Πολίτη όλων των δυνατοτήτων που του παρέχει ο νόμος προκειμένου να είναι αποτελεσματική η συμβολή του θεσμού. Στα πλαίσια αυτά όπως προβλέπεται από το άρθρο 3 παρ. 5 του Ν. 3094/2003 προβαίνει στη σύνταξη ειδικών εκθέσεων για σημαντικά θέματα με βάση τις αναφορές που δέχεται αλλά και ιδία πρωτοβουλία στις οποίες δεν εντοπίζονται μόνο τα ατομικά προβλήματα αλλά ομαδοποιούν περιπτώσεις με κοινά χαρακτηριστικά και εισηγούνται νομοθετικές ρυθμίσεις, διοικητικές ή οργανωτικές ρυθμίσεις με στόχο την αντιμετώπιση των προβλημάτων της διοίκησης που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα (Ετήσια Έκθεση έτους 1999).

Από την Αρχή εκπονήθηκαν δύο ειδικές εκθέσεις το 2003 με θέμα: «Σταθμοί βάσης κινητής τηλεφωνίας: Μακροχρόνια έκθεση στη μη ιοντίζουσα ακτινοβολία»

όπου με αφορμή αναφορές πολιτών εξετάστηκε η επιστημονική αβεβαιότητα που επικρατεί σχετικά με τις ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις που επιπτώσεις στην υγεία του ανθρώπου αλλά και το περιβάλλον που προκαλεί η έκθεση στην ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία που εκπέμπεται από τις κεραίες κινητής τηλεφωνίας. (Ειδική Έκθεση με θέμα: «Σταθμοί βάσης κινητής τηλεφωνίας: Μακροχρόνια έκθεση στη μη ιοντίζουσα ακτινοβολία» διαθέσιμη από την ιστοσελίδα <http://www.synigoros.gr/perivallon>). Η ανωτέρω Ειδική Έκθεση εκτός του ότι έκανε ευθεία αναφορά σε κανόνες κοινοτικού δικαίου όπως θα αναλυθεί στην επόμενη ενότητα, ήταν πολύ σημαντική για το αποτέλεσμά της και το αντίκτυπο που προκάλεσε. Η απήχηση που είχε στην ελληνική κοινωνία η εν λόγω Έκθεση ήταν πολύ σημαντική καθώς κατάφερε να ευαισθητοποιήσει σε θέματα περιβάλλοντος το ευρύ κοινό και την πολιτεία. Προς επίρρωση των ανωτέρω ο Νόμος 3431/2006, περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών, υιοθέτησε κάποιες από τις προτάσεις της Αρχής που είχαν διατυπωθεί στην εν λόγω Έκθεση. Εκτός από το νομοθέτη αντίκτυπο είχε η εν λόγω Έκθεση και στις αποφάσεις που εκδόθηκαν με αφορμή την προσφυγή στα δικαστήρια εξαιτίας από διαμαρτυρίες των πολιτών για τις εγκαταστάσεις των κεραιών κινητής τηλεφωνίας. Σε αποφάσεις του το Συμβούλιο της Επικρατείας υιοθέτησε και επανέλαβε κάποιες από τις προτάσεις του Συνηγόρου που αφορούν κυρίως τη χωροθέτηση των εγκαταστάσεων αυτών και υπογράμμισε όπως και ο Συνήγορος ότι επιβάλλεται προηγουμένως να γίνεται εκτίμηση των επιπτώσεων που θα υπάρξουν στο περιβάλλον από τέτοιες εγκαταστάσεις (Παπατόλιας 2010). Το γεγονός αυτό καταδεικνύει το σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει στην προστασία του περιβάλλοντος.

Η δεύτερη Ειδική Έκθεση εκπονήθηκε το 2005 με θέμα: « Απαλλοτρίωση στέρηση, περιορισμοί της ιδιοκτησίας και αποζημίωση: Προβλήματα διοικητικής δράσης». Κοινός τόπος των Ειδικών Εκθέσεων είναι η διαπίστωση του ανεπαρκούς νομοθετικού πλαισίου και η αδυναμία εφαρμογής του υπάρχοντος έστω πλαισίου.

Σημαντικά θεσμικά εργαλεία για το Συνήγορο του Πολίτη σε θέματα περιβάλλοντος είναι οι αυτοψίες που πραγματοποιεί η Αρχή προκειμένου να διαπιστώσει από κοντά την ύπαρξη ή όχι και σε ποιο βαθμό της βλάβης του περιβάλλοντος, στις οποίες αυτοψίες προβαίνει είτε κατόπιν σχετικής αναφοράς από πολίτες είτε αυτεπάγγελτα. Οι αυτοψίες είναι πολύ σημαντικές για τον Κύκλο

Ποιότητας Ζωής καθώς συμβάλλουν στη διάγνωση του προβλήματος και στη διαμόρφωση ολοκληρωμένης άποψης επί του θέματος (Αθανασοπούλου (β) 2008) Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επισκεφτεί προστατευόμενες περιοχές όπως η λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου όπου αρκετή έκταση έχει μπαζωθεί και αποτελεί χώρο απόθεσης απορριμμάτων (Ετήσια Έκθεση έτους 2002) για να διαπιστώσει την απειλή προς το περιβάλλον, έχει επισκεφτεί σταθμούς επεξεργασίας αστικών λυμάτων για να εξακριβώσει αν αποκαταστάθηκαν βλάβες που είχαν προκληθεί και λειτουργεί ορθά ο σταθμός επεξεργασίας και το σημαντικότερο είναι ότι προσπαθεί να πείσει την ίδια τη διοίκηση να προβεί και εκείνη σε αυτοψίες και τεχνικές αναλύσεις προκειμένου να ελεγχθεί το εκάστοτε πρόβλημα.

Εκτός από τις αυτοψίες οι ειδικοί επιστήμονες του Κύκλου Ποιότητας Ζωής, πραγματοποιούν συσκέψεις με τους υπαλλήλους τους αρμοδίων υπηρεσιών όταν διερευνούν μια συγκεκριμένη περίπτωση κατόπιν αναφοράς ή όταν προκύπτει ένα σημαντικό περιβαλλοντικό ζήτημα. Οι αυτοψίες υποβοηθούν το έργο των επιστημόνων της Αρχής στις συναντήσεις και συσκέψεις με τις αρμόδιες υπηρεσίες.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο Συνήγορος έχει πραγματοποιήσει συναντήσεις εργασίας σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας με τους τοπικούς αρμόδιους φορείς με θέματα προστασίας του περιβάλλοντος²³.

Παράλληλα με τις ανωτέρω δράσεις ο Συνήγορος του Πολίτη, προσπαθεί και με άλλα μέσα να λειτουργήσει ως ένας θεσμός «παιδευτικός» που θα ευαισθητοποιήσει το κοινό σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος που κρίνονται τόσο σημαντικά σήμερα αν αναλογιστεί κανείς την επέμβαση του ανθρώπου με κάθε μέσο στο περιβάλλον και τη φύση.

²³ Από την ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη για το περιβάλλον ενδεικτικά αναφέρεται η συνάντηση εργασίας του Συνηγόρου με τους τοπικούς παράγοντες της Λέσβου όπου συζητήθηκε το θέμα ρύπανσης του περιβάλλοντος από τα λύματα των τυροκομείων και ελαιουργείων που υπάρχουν στην περιοχή, επίσκεψη στην περιοχή του Δέλτα Αξιού- Λουδία-Αλιάκμονα όπου η Βοηθός του Συνηγόρου του Πολίτη συναντήθηκε με τον πρόεδρο του φορέα διαχείρισης του Δέλτα και συζητήθηκαν προβλήματα της περιοχής όπως η κατασκευή αποθηκών εντός του Εθνικού Πάρκου και η υποβάθμιση της λιμνοθάλασσας του Καλοχωρίου εξαιτίας επέκτασης αντιπλημμυρικού αναχώματος χωρίς τις απαιτούμενες άδειες (<http://www.synigoros.gr/perivallon>)

Ειδικότερα ο Συνήγορος συνεργάζεται με πολλές ΜΚΟ με τις οποίες ανταλλάσσει απόψεις σε θέματα περιβαλλοντικά και προσπαθεί να ευαισθητοποιήσει το κοινό. Επιπλέον, διοργανώνει επιστημονικά επιστημονικά συνέδρια με συμμετέχοντες και από άλλες χώρες όπου τίγονται επίκαιρα περιβαλλοντικά θέματα, διοργανώνει ημερίδες για την ενημέρωση του κοινού σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος (για παράδειγμα ημερίδα για την ενημέρωση της κατάστασης των υδροτόπων στην Αττική, ημερίδα για την αυθαίρετη δόμηση κ.ά). Ακόμη, οι ειδικοί επιστήμονες προβαίνουν στη συγγραφή άρθρων, βιβλίων και συμμετέχουν σε συλλογικούς τόμους συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στην ανάδειξη των δραστηριοτήτων και του ρόλου της Αρχής (Παναίση 2008).

Από την μελέτη των Ετήσιων Εκθέσεων του Συνηγόρου του Πολίτη και των γενικότερων εγγράφων που διαθέτει η Αρχή διαπιστώνεται ότι κάνει χρήση όλων των «εργαλείων που του παρέχει ο Νόμος προκειμένου να επιλύσει τα ζητήματα που άπτονται του θέματος της προστασίας του περιβάλλοντος.

Το σημαντικότερο στο έργο της διαμεσολάβησης του Συνηγόρου είναι το όπλο της δημοσιότητας καθώς ο νόμος του δίνει τη δυνατότητα να δημοσιοποιεί τη μη αποδοχή των προτάσεων του εφόσον κρίνει ότι δεν αιτιολογείται επαρκώς. Μέσα από την άτυπη αυτή η κύρωση η Αρχή προάγει τη διαφάνεια μέσα στους κόλπους της διοίκησης καθώς την αναγκάζει να αιτιολογήσει τη στάση της απέναντι στον πολίτη, που είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα ενός δημοκρατικού πολιτεύματος (Καμίνης, 2005, Μέσα διαμεσολάβησης του Συνηγόρου του Πολίτη στο: Ο Συνήγορος του Πολίτη ένας Θεσμός της εποχής).

Επίσης η Αρχή, διατηρεί άριστη σχέση με τα ΜΜΕ που βοηθά στην άμεση και σωστή προβολή των απόψεών της, των δράσεων και επιτυχιών της στα πλαίσια της διαμεσολάβησης σε θέματα περιβάλλοντος. Τέλος η Ετήσια Έκθεσή της παρουσιάζεται με το έργο της Αρχής και τις νομοθετικές προτάσεις της παρουσιάζεται στη Βουλή και στα ΜΜΕ, ο Συνήγορος δίνει συνεντεύξεις τύπου για τα πορίσματα και τις Εκθέσεις που ταυτόχρονα δημοσιεύονται και στην ιστοσελίδα, εισάγοντας τις θέσεις του Συνηγόρου αναφορικά με το περιβάλλον στο δημόσιο διάλογο ασκώντας ταυτόχρονα κριτική σε πράξεις ή παραλείψεις της διοίκησης. (Κείμενο σχέσης Συνηγόρου με ΜΜΕ).

2.5. Η συμβολή του Συνηγόρου του Πολίτη στην εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος

Τις τελευταίες δεκαετίες μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση η συνεργασία για την προώθηση της προστασίας του περιβάλλοντος και της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης έχει εξαπλωθεί σημαντικά. Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει δημιουργηθεί ένα πλέγμα κανόνων και νομοθεσίας που περιλαμβάνει περίπου 300 νομοθετικές πράξεις γενικά για την προστασία του περιβάλλοντος εξασφαλίζοντας ένα πολύ υψηλό επίπεδο προστασίας για όλα τα κράτη – μέλη. Όλα τα κράτη που είναι ήδη μέλη της κοινότητας αυτής και όσα πρόκειται να γίνουν στο μέλλον είναι υποχρεωμένα δυνάμει της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής ένωσης να ενσωματώσουν το κοινοτικό αυτό δίκαιο στο εθνικό δίκαιο και να το εφαρμόζουν.

Όταν ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα το 1957 που εξελίχθηκε αργότερα στη γνωστή σήμερα Ευρωπαϊκή Ένωση, το περιβάλλον δεν ήταν ακόμα από τους τομείς που είχε συμπεριληφθεί στη Συνθήκη αυτή. Ωστόσο από τη δεκαετία του '80 η Ένωση δίνει ολοένα και αυξανόμενη σημασία στην προστασία του περιβάλλοντος και της διαχείρισης των φυσικών πόρων εξαιτίας του γεγονότος ότι οι περιβαλλοντικές ζημιές δεν έχουν τεθεί υπό έλεγχο και το περιβάλλον συνεχώς υποβαθμίζεται.

Η ουσιαστική μεταβολή στο κοινοτικό δίκαιο προς την κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος γίνεται με την υιοθέτηση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης το 1986, με την οποία το περιβάλλον ανάγεται σε πολιτική της Ευρώπης με αυξημένη μάλιστα σημασία (Αθανασοπούλου 2008).

Σήμερα το άρθρο 174 της ΣυνθΕΚ παρουσιάζει τους άξονες της πολιτικής της Ένωσης σε θέματα περιβάλλοντος και επιδιώκει την ικανοποίηση των εξής στόχων: α] τη διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, την προστασία της υγείας του ανθρώπου, τη συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων και τέλος την προώθηση σε διεθνές επίπεδο μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Η εθνική νομοθεσία περιβάλλοντος βασίζεται στην κοινοτική νομοθεσία περιβάλλοντος κατά τον κύριο όγκο της καθώς αυτή αποτέλεσε την κινητήρια δύναμη για τη δημιουργία περιβαλλοντικού δικαίου στην Ελλάδα. Αξίζει να σημειωθεί όπως ήδη αναφέρθηκε και σε προηγούμενα κεφάλαια ότι πολλές από τις περιβαλλοντικές αρχές που υπάρχουν στο άρθρο 24 του Συντάγματος πηγάζουν από το κοινοτικό δίκαιο όπως για παράδειγμα η αρχή της αειφορίας που αναφέρεται στο άρθρο 24 του Συντάγματος και πηγάζει από το κοινοτικό δίκαιο (άρθρο 2 ΣυνθΕΚ) και η οποία επιβάλλει μια νέα υποχρέωση στο Κράτος και τα όργανά του και εντείνει τη σημασία της προστασίας του περιβάλλοντος προς όφελος των πολιτών.

Σύμφωνα με το άρθρο 249 ΣυνθΕΚ ότι τα όργανα της Ένωσης εκδίδουν κανονισμού, οδηγίες, λαμβάνουν αποφάσεις και διατυπώνουν συστάσεις και γνώμες. Οι Κανονισμοί είναι δεσμευτικοί για όλα τα κράτη μέλη και ισχύουν άμεσα ενώ οι οδηγίες που επίσης είναι δεσμευτικές όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα αφήνουν την επιλογή των μέσων που θα επιτευχθεί αυτό στα εθνικά όργανα. Παράλληλα με βάση το άρθρο 10 τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να λαμβάνουν κάθε μέσο προς εκπλήρωση των σκοπών που απορρέουν από την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι λοιπόν συνάγεται ότι πρέπει τα κράτη μέλη να ενσωματώνουν τις οδηγίες στο εθνικό τους δίκαιο και να κάνουν όλα τα αναγκαία βήματα ώστε αυτές να εφαρμόζονται πλήρως (Κουφάκη 2005, The Ombudsman's contribution to the implementation and enforcement of the EU environmental Legislation στο: The Ombudsman in South Eastern Europe).

Ωστόσο στην ελληνική πρακτική δεν συμβαίνει ακριβώς έτσι. Ο Συνήγορος του Πολίτη συχνά διαπιστώνει πολλά προβλήματα τόσο στην εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου όσο και στις διαδικασίες ενσωμάτωσής του από τον Έλληνα νομοθέτη. Ειδικότερα, Ο τρόπος ενσωμάτωσης του κοινοτικού δικαίου στην Ελλάδα δεν είναι καθόλου ικανοποιητικός. Αυτό οφείλεται στο ότι συνήθως τα αρμόδια όργανα αργούν να ενσωματώσουν τις οδηγίες και να τεθούν αυτές σε εφαρμογή. Η παράλειψη ενσωμάτωσης κοινοτικής οδηγίας αποτελεί σοβαρή παράβαση του δικαίου της Ένωσης και οδηγεί συνακόλουθα σε κακοδιοίκηση.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η οδηγία 2000/60 που θέτει ένα στρατηγικό μοντέλο αειφορικής διαχείρισης των υδάτων που ενσωματώθηκε στην Ελλάδα με το Νόμο 3199/2003 με τον οποίον προβλέφθηκε ότι για να εφαρμοστεί

στην πράξη το περιεχόμενό του θα πρέπει να εκδοθούν κάποια προεδρικά διατάγματα και υπουργικές αποφάσεις τα οποία ακόμα μέχρι σήμερα αναμένονται να ψηφιστούν. Ακόμη όπως φάνηκε και από το παράδειγμα η ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών οδηγιών γίνεται στην Ελλάδα με την έκδοση μια πληθώρας υπουργικών αποφάσεων και προεδρικών διαταγμάτων που συνθέτουν ένα μωσαϊκό από ρυθμίσεις και δημιουργούν συχνά αμηχανία για το ποιος είναι ο εφαρμοστέος κανόνας δικαίου (Παπατόλιας 2010).

Ακόμη ένα παράδειγμα οδηγίας που εκκρεμεί η ενσωμάτωσή της στο εθνικό δίκαιο είναι η οδηγία 2003/4/EK για την πρόσβαση των πολιτών στην περιβαλλοντική πληροφορία. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε την ανάγκη για άμεση ενσωμάτωση της ανωτέρω οδηγίας καθώς η προστασία του περιβάλλοντος πλήττεται από τη δυσπιστία πολλών φορέων της ελληνικής διοίκησης να επιτρέψουν πρόσβαση σε δημόσια στοιχεία (Χατζή 2006).

Επιπλέον, όπως έχει διαπιστώσει πολλές φορές και ο Συνήγορος του Πολίτη στα πορίσματά του δεν είναι λίγες οι φορές που η Ελλάδα έχει καταδικαστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για μη ορθή εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας. Ο Συνήγορος του Πολίτη, όπως φαίνεται εξάλλου και από τα πορίσματα που παρουσιάστηκαν συχνά επικαλείται τις καταδικαστικές αποφάσεις της Ελλάδας που έχουν να κάνουν με τη μη ορθή εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος, όπως έγινε στην περίπτωση του πορίσματος που αφορά τη λειτουργία των ατμοηλεκτρικών σταθμών της ΔΕΗ στην Κοζάνη όπου η Ελλάδα καταδικάστηκε για μη συμμόρφωση προς την αντίστοιχη κοινοτική οδηγία για τους επιτρεπόμενους ρύπους στην ατμόσφαιρα.

Η συνεχής επιδίωξη του Συνηγόρου του Πολίτη για την τήρηση των κοινοτικών κανόνων από τη Διοίκηση και η ευθεία αναφορά σε αυτούς μέσα στα κείμενα του θα πρέπει να θεωρηθεί ότι συμβάλλει θετικά στην εμπέδωση του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ευθείας αναφοράς σε αρχή του ευρωπαϊκού δικαίου περιβάλλοντος είναι η Ειδική Έκθεση που εξέδωσε το 2003 με θέμα: «Σταθμοί βάσης κινητής τηλεφωνίας: Μακροχρόνια έκθεση στη μη ιοντίζουσα ακτινοβολία» όπου ο Συνήγορος κάνει ευθεία αναφορά στην αρχή της προφύλαξης και επισημαίνει ότι η ανάγκη ρύθμισης της επιστημονικής αβεβαιότητας για το αν οι ακτινοβολίες που εκπέμπονται από τις κεραίες κινητής τηλεφωνίας είναι

επικίνδυνες ή όχι σε συνδυασμό με την έννοια της διακινδύνευσης αποτυπώνονται στην αρχή της προφύλαξης που είναι αναγνωρισμένη αρχή του διεθνούς δικαίου, του ευρωπαϊκού δικαίου (άρθρο 174 ΣυνθΕΚ)²⁴ και του Συντάγματος. Η σχετική Ειδική Έκθεση στηρίχθηκε στην αρχή της προφύλαξης ώστε με τις προτάσεις του Συνηγόρου να δημιουργηθεί ένα νομικό πλαίσιο που θα αποτρέψει τους πιθανολογούμενους για το περιβάλλον και την υγεία κινδύνους από τις εγκαταστάσεις των κεραιών κινητής τηλεφωνίας. Επιπρόσθετα στη συγκεκριμένη Ειδική Έκθεση ο Συνήγορος του Πολίτη προκειμένου να εξετάσει το συγκεκριμένο ζήτημα έκανε ενδελεχή μελέτη και αναφορά στην νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Ειδική Έκθεση με θέμα: «Σταθμοί βάσης κινητής τηλεφωνίας: Μακροχρόνια έκθεση στη μη ιοντίζουσα ακτινοβολία» διαθέσιμη από την ιστοσελίδα <http://www.synigoros.gr/perivallon>).

Πολλές φορές μέσα από την πράξη και τη διερεύνηση υποθέσεων διαπιστώνει παραβίαση των Ευρωπαϊκών Οδηγιών. Χαρακτηριστικά έχει διαπιστώσει μη ορθή εφαρμογή των οδηγιών για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων όπως και μη ορθή εφαρμογή των οδηγιών για τη διαχείριση των αποβλήτων που αποτελεί από τους βασικούς άξονες πολιτικής της Ευρωπαϊκής ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος. Επίσης μπορεί να διαπιστώσει μη ορθή ερμηνεία των διατάξεων των οδηγιών που οδηγούν σε παραβίαση του κοινοτικού δικαίου και κακοδιοίκηση.

Ο Συνήγορος το Πολίτη αξιοποιεί όλες τις δυνατότητες που του παρέχει ο Νόμος προς την κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος. Μια από αυτές είναι και η δημοσιότητα και η δυνατότητα δημιουργίας μιας διαλεκτικής σχέσης με τους πολίτες με κατεύθυνση της σωστή ενημέρωσή τους. Χαρακτηριστικό είναι τα παράδειγμα έκδοσης ενός νομικού οδηγού όπου περιλαμβάνονται οι βασικότερες αρχές τόσο του εθνικού όσο και του κοινοτικού δικαίου όπου μάλιστα εκεί περιγράφονται απλά και κατανοητά οι θεσμικές δυνατότητες που έχει ένας πολίτης της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής ένωσης προκειμένου να διεκδικήσει τα δικαιώματά του στην προστασία του περιβάλλοντος.

²⁴ Η αρχή της προφύλαξης αποτελεί βασική αρχή του κοινοτικού δικαίου και επιβάλλει σε περιπτώσεις που υπάρχει υπόνοια ότι μια συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να εγκυμονεί δυνάμει κινδύνους για το περιβάλλον να λαμβάνει πρόσφορα μέτρα. Οι κίνδυνοι αυτοί πιθανολογούνται ανάλογα με τα επιστημονικά δεδομένα της εποχής είτε αυτά έχουν επιβεβαιωθεί είτε όχι (Κρεμλής 1998).

Παράλληλα, σε μία υπόθεση που αφορούσε την εκτέλεση έργων από το Δήμο σε παραδοσιακό οικισμό, χωρίς αδειοδότηση και τα οποία έργα κατέστρεφαν τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά της περιοχής με επεμβάσεις μάλιστα και στο φυσικό τοπίο του οικισμού χωρίς να υπάρχει μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ο Συνήγορος του Πολίτη προσέφυγε σε μια διαφορετική προσπάθεια για επιβολή της νομιμότητας όπως όλες έχουν αναφερθεί ως εδώ. Μετά την απογοητευτική του προσπάθεια για επιβολή της νομιμότητας και προκειμένου να προστατευθεί το περιβάλλον ενημέρωσε τη σχετική Γενική Διεύθυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁵ και κατάφερε να διακοπεί η χρηματοδότηση του έργου που ήταν συγχρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι ο Συνήγορος λειτουργώντας ως αποδέκτης του κοινοτικού δικαίου, βοήθησε την Κοινότητα να εκπληρώσει έναν από τους στόχους της που είναι η προστασία του περιβάλλοντος (Κουφάκη 2003, Η συμβολή του Συνηγόρου του Πολίτη στην εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου του περιβάλλοντος στο: Ο Συνήγορος του Πολίτη και η ενδυνάμωση της προστασίας των δικαιωμάτων).

Τέλος, η ίδια η κοινοτική περιβαλλοντική νομοθεσία και πολιτική προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών για την προστασία του περιβάλλοντος. Χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα είναι η κοινοτική οδηγία πλαίσιο για τα Ύδατα (2000/60) που επιβάλλει τη συνεργασία των κρατών για τη λήψη μέτρων σε περιπτώσεις διαχείρισης διασυνοριακών υδάτων. Προς αυτή την κατεύθυνση πραγματοποιεί συναντήσεις και συνέδρια με εκπροσώπους αντίστοιχων θεσμών από άλλες ευρωπαϊκές χώρες με στόχο να προώθηση τη συνεργασία και τον συντονισμό ανάμεσά τους ώστε να συμβάλλουν αποτελεσματικότερα στην εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου και των κοινοτικών πολιτικών για το περιβάλλον (<http://www.synigoros.gr/perivallon>)

²⁵ Πρόκειται για μια από τις 40 Διευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στόχος της είναι να διασφαλίσει, προστατέψει και βελτιώσει το περιβάλλον για αυτή αλλά και για τις επόμενες γενεές. Για αυτό το σκοπό προτείνει πολιτικές προστασίας του περιβάλλοντος και προστασίας της ποιότητας ζωής των ευρωπαίων πολιτών. Παράλληλα είναι αρμόδια να ελέγχει την ορθή εφαρμογή του περιβαλλοντικού δικαίου της Ένωσης και για αυτό το σκοπό δέχεται καταγγελίες από ευρωπαίους πολίτες και οικολογικές οργανώσεις σε περίπτωση που παρατηρείται παραβίαση του περιβαλλοντικού δικαίου από τα κράτη μέλη (http://ec.europa.eu/dgs/environment/index_en.htm)

3. Ο Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής και η συμβολή του στην προστασία του περιβάλλοντος

Στα δύο προηγούμενα κεφάλαια εξετάστηκε ο θεσμός της Ανεξάρτητης Αρχής: ο Συνήγορος του Πολίτη και η εμπλοκή του με το ζήτημα της προστασίας του περιβάλλοντος. Όπως αναφέρθηκε ο θεσμός αυτός δεν είναι πρωτοτυπία του ελληνικού δικαίου, αντιθέτως πρόκειται για ένα διαμεσολαβητικό ανάμεσα στη διοίκηση και τον πολίτη θεσμό που παρόμοια λειτουργεί και σε άλλες χώρες της Ευρώπης αλλά και την Αμερική επιλύοντας παρόμοιας φύσης θέματα. Εξάλλου η αντιμετώπιση των κοινωνικών αναγκών με την υιοθέτηση κάποιων θεσμών – όπως οι διαμεσολαβητές- είναι απόδειξη και κατάκτηση τη νομοπαρασκευαστικής λειτουργίας.

Αντίστοιχος θεσμός λειτουργεί στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την ονομασία «Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής» και σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει τον τρόπο λειτουργίας του θεσμού, τη σχέση του με την προστασία του περιβάλλοντος και να συγκρίνει το θεσμό αυτό με τον αντίστοιχο εθνικό θεσμό σε θέματα περιβάλλοντος.

3.1. Οι αρμοδιότητες του Διαμεσολαβητή της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο θεσμός του Ευρωπαίου Διαμεσολαβητή καθιερώθηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, στα άρθρα 8 στο οποίο προβλέπεται το δικαίωμα κάθε ευρωπαίου πολίτη να απευθύνεται στον Ευρωπαίο Διαμεσολαβητή και στο άρθρο

138 Ε που προβλέπει ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ορίζει διαμεσολαβητή και καθορίζει τις αρμοδιότητες του θεσμού.

Για πρώτη φορά Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής εκλέχθηκε το 1995. Πρόκειται όπως και ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη για μονοπρόσωπο όργανο που ασκεί τα καθήκοντά του με πλήρη ανεξαρτησία, επομένως πρόκειται για μια αυτόνομη θεσμική παρουσία στην κοινοτική έννομη τάξη. Η έννοια της ανεξαρτησίας του θεσμού αυτού μεταφράζεται με τους ίδιους όρους όπως και στο Συνήγορο του Πολίτη και περιλαμβάνει την απαγόρευση ενασχόλησης με άλλα πολιτικά ή διοικητικά ή αμειβόμενα επαγγέλματα, εξομοιώνεται μισθολογικά με τους δικαστές του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και προβλέπεται για αυτόν ειδικός προϋπολογισμός. Παράλληλα δεν ζητά και δεν δέχεται υποδείξεις από κανένα κοινοτικό όργανο ή κυβέρνηση των κρατών μελών.

Ο Διαμεσολαβητής εκλέγεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με ίδια διάρκεια όπως και η βουλευτική περίοδος ενώ ο Διαμεσολαβητής επιλέγεται ανάμεσα σε εξέχουσες προσωπικότητες πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ώστε να εξασφαλιστεί η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ανεξαρτησία και φερεγγυότητά του.

Ο Διαμεσολαβητής είναι αρμόδιος να παραλαμβάνει καταγγελίες όλων των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή των φυσικών ή νομικών προσώπων που κατοικούν ή έχουν την καταστατική τους έδρα σε κράτος μέλος σχετικά με περιπτώσεις κακής διοίκησης στα πλαίσια της δράσης των κοινοτικών οργάνων ή οργανισμών με εξαίρεση το Πρωτοδικείο και το Δικαστήριο κατά την άσκηση των δικαιοδοτικών καθηκόντων τους (άρθρο 138 Ε ΣυνΘΕΚ). Ο Διαμεσολαβητής που μπορεί να ασκήσει και τα καθήκοντά του ίδια πρωτοβουλία και όχι μόνο μετά από καταγγελία προωθεί φιλικές διευθετήσεις ή βρίσκει λύσεις με τη συνεργασία των αρμόδιων αρχών.

Σκοπός της αποστολής του είναι η παροχή στους πολίτες της Ένωσης ενός αποτελεσματικού τρόπου αποκατάστασης των δικαιωμάτων τους όταν αυτά βάζονται από τη μη σύννομη διοικητική μεταχείριση των οργάνων της Ένωσης. Η διασφάλιση των δικαιωμάτων των πολιτών, η άρση του φόρτου εργασίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου από το μεγάλο αριθμό των προσφυγών σε αυτό και τέλος η ενίσχυση και αποκατάσταση των σχέσεων των πολιτών με τα κοινοτικά θεσμικά όργανα (Κατσιγιάννη – Παπακωνσταντίνου 2000).

Για το ποια είναι τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν υπάρχει επίσημος κατάλογος, είναι ουσιαστικά τα όργανα που έχουν θεσπιστεί με τις συνθήκες για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ετήσια Έκθεση Ευρωπαίου Διαμεσολαβητή έτους 2009) Στα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνονται κυρίως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Υπηρεσία Επιλογής Προσωπικού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η Επιτροπή των Περιφερειών της Ε.Ε., η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και αποκεντρωμένοι μηχανισμοί όπως το Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος κ.ά.(<http://www.europa.eu>).

Ο Διαμεσολαβητής μετά την καταγγελία διενεργεί κάθε αναγκαία έρευνα προκειμένου να διαφωτιστεί σχετικά με το θέμα και όπως ο εγχώριος Συνήγορος του Πολίτη ζητεί από το καταγγελλόμενο όργανο οποιαδήποτε πληροφορία και σχετικό με την υπόθεση έγγραφο. Η ιδιαιτερότητα της αποστολής του συνίσταται στην προσπάθειά του να εξεύρει φιλικό διακανονισμό ανάμεσα στα δύο μέρη για να άρει την κακοδιοίκηση, όπου αυτή διαπιστώνεται και να ικανοποιήσει τον καταγγέλλοντα.

Μετά την ολοκλήρωση των ενεργειών αυτών συντάσσει έκθεση που αποστέλλεται τόσο στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όσο και στον καταγγέλλοντα πολίτη αλλά και το καταγγελλόμενο θεσμικό όργανο συνοδευόμενη από κάποιες σχετικές συστάσεις, ενώ όπως και ο Συνήγορος του Πολίτη κάθε χρόνο συντάσσει Ετήσια Έκθεση με τα πεπραγμένα της αρχής που την καταθέτει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (Μπεσίλα- Μακρίσδη 2004)

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Διαμεσολαβητής δεν έχει αρμοδιότητα ελέγχου της δράσης των κρατών μελών ακόμα και όταν η καταγγελία αφορά την ορθή εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου γιατί για αυτό είναι αρμοδιότητα των αντίστοιχων θεσμών του κάθε κράτους (στην Ελλάδα του Συνηγόρου του Πολίτη που είναι αρμόδιος για την επιβολή του κοινοτικού δικαίου όταν αυτό παραβιάζεται από την εγχώρια δημόσια διοίκηση) (<http://www.ombudsman.europa.eu>).

3.2. Το έργο του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή σε υποθέσεις περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος

Ο Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής, κατά κύριο λόγο εποπτεύει και ελέγχει το έργο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που είναι αρμόδια για τη διαφύλαξη και σωστή εφαρμογή της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο έλεγχος της εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου βασίζεται στην Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι με αυτό τον τρόπο στοχεύει στην καλύτερη και πιο αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης και των πολιτικών της και επομένως και του πολιτικής για την περιβαλλοντική προστασία.

Ειδικότερα μελετά πιθανές μορφές κακοδιοίκησης²⁶ από τα διάφορα όργανα της Ένωσης, που αναφέρθηκαν πιο πάνω μία εκ των οποίων και μάλιστα συνήθως μορφή κακοδιοίκησης είναι και η μη ορθή ερμηνεία των κοινοτικών διατάξεων που αφορούν το περιβάλλον. Το πρόβλημα που εμφανίζεται πολύ συχνά στις υποθέσεις που χειρίζεται ο Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής είναι το έλλειμμα που διαπιστώνεται στην πρόσβαση των πολιτών στη περιβαλλοντική πληροφόρηση που εμφανίζεται με τη μορφή του αιτήματος για πρόσβαση και γνώση στοιχείων ενός φακέλου που σχετίζεται με κάποιο περιβαλλοντικό θέμα και με τη μορφή της συμμετοχής σε διαδικασίες που αφορούν κάποιο έργο ή δραστηριότητα που εν δυνάμει μπορεί να επηρεάσει το περιβάλλον (Βρετού (γ) 2008).

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής δέχεται περίπου το χρόνο 3000 αναφορές πολιτών της Ένωσης εκ των οποίων ένα ποσοστό 20% -30% είναι βάσιμες και από αυτό το 10% αφορά θέματα περιβαλλοντικά.

²⁶ Ο Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής έδωσε, κατόπιν πρόσκλησης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, τον δικό του ορισμό για την έννοια «κακοδιοίκηση». Περίπτωση κακής διοίκησης σύμφωνα με τον Διαμεσολαβητή σημειώνεται όταν ένα δημόσιο όργανο παραλείπει να ενεργήσει σύμφωνα με τον κανόνα ή την αρχή που το δεσμεύει (Ετήσια Έκθεση Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή έτους 2009).

Τα θέματα που χειρίζεται αφορούν κυρίως αναφορές πολιτών εναντίον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για παραβίαση διαδικασιών, ουσιαστικά για τον τρόπο με τον οποίο αυτή χειρίστηκε τις καταγγελίες πολιτών σε θέματα μη ορθής εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας. Οι θεματικές ενότητες που καλύπτουν αυτές οι αναφορές είναι κυρίως η πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία και την προστασία των βιοτόπων και άγριων πτηνών σωρευτικά με τις αντίστοιχες κοινοτικές οδηγίες που ρυθμίζουν αυτά τα πεδία.

Το θέμα της περιβαλλοντικής πληροφόρησης με βάση τις αρχές που θέτει το κοινοτικό δίκαιο απασχόλησε και το Συνήγορο του Πολίτη που αφιέρωσε σχετικά ειδική ενότητα στην Ετήσια Έκθεση της αρχής του 2006. Η πρώτη σχετική οδηγία ήταν η 90/313/ΕΟΚ η οποία τροποποιήθηκε πρόσφατα με την οδηγία 2003/4/ΕΚ που καλύπτει πληρέστερα το θέμα της ελεύθερης πληροφόρησης σε θέματα περιβάλλοντος και η οποία ενσωματώθηκε με καθυστέρηση στην εθνική έννομη τάξη με την 11764/653/2006 ΚΥΑ (Ετήσια Έκθεση έτους 2006). Η οδηγία τονίζει ότι είναι απαραίτητο να εξασφαλισθεί σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το δικαίωμα πρόσβασης στις περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχονται από τις δημόσιες αρχές ή για λογαριασμό των δημόσιων αρχών χωρίς να χρειάζεται επίκληση σχετικού συμφέροντος.

Για να γίνει πιο κατανοητός ο ακριβής ρόλος του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος θα παρουσιαστούν στη συνέχεια κάποια παραδείγματα από το διαμεσολαβητικό έργο του θεσμού σε θέματα περιβάλλοντος.

Ειδικότερα τον Οκτώβριο του 1999, υποβλήθηκε καταγγελία στον Διαμεσολαβητή για τον τρόπο που χειρίστηκε η Επιτροπή αναφορά προς αυτήν σχετικά με την παραβίαση από μέρους του ελληνικού κράτους της κοινοτικής οδηγίας 85/337/ΕΚ σε ένα έργο εγκατάστασης αποχετευτικού συστήματος και μονάδας βιολογικού καθαρισμού στην Πρέβεζα.

Πριν την αναφορά στο Διαμεσολαβητή η καταγγέλλουσα μαζί με κατοίκους της περιοχής είχε απευθυνθεί στην Επιτροπή το έτος 1995 διαμαρτυρόμενοι για παραβίαση του κοινοτικού δικαίου. Μέχρι το 1998 δεν είχαν λάβει καμία ενημέρωση από την Επιτροπή, αντιθέτως ενημερώθηκαν ότι αφενός αποφασίστηκε η χρηματοδότηση του εν λόγω έργου από την Ευρωπαϊκή Ένωση και αφετέρου ότι η Επιτροπή έκρινε ότι εν λόγω οδηγία που αναφέρθηκε ανωτέρω δεν εφαρμόζεται στη

συγκεκριμένη περίπτωση και επομένως δεν υπάρχει παραβίαση του κοινοτικού δικαίου. Οι πολίτες της Πρέβεζας που διαμαρτυρήθηκαν στην Επιτροπή την κατήγγειλαν ότι επέδειξε μεροληπτική συμπεριφορά και ότι ο αρμόδιος κοινοτικός υπάλληλος που ήταν Έλληνας με πολιτική θέση στην Ελλάδα βεβαίωσε ότι δεν υπάρχει παραβίαση του Ελληνικού δικαίου.

Ο Διαμεσολαβητής κατόπιν σχετικής έρευνας, διαπίστωσε ότι η Επιτροπή έπρεπε να παρέχει ενημέρωση στους καταγγέλλοντες και ότι η εξέταση της υπόθεσης δεν έπρεπε να υπερβαίνει το ένα έτος, επομένως η συμπεριφορά της δεν ήταν αρμόζουσα και αυτό συνιστά κακοδιοίκηση. Επίσης τα έργα που χρηματοδοτούνται από την Ευρώπη θα πρέπει να είναι σύμφωνα προς την κοινοτική νομοθεσία γεγονός που δεν υφίσταται εν προκειμένω καθώς η ίδια η Επιτροπή το 1997 η οποία είχε παραδεχτεί την παραβίαση της εν λόγω οδηγίας σε άλλο κείμενό της και μάλιστα είχε διακόψει και τη χρηματοδότηση του έργου. Παράλληλα διαπιστώθηκε ότι όντως ο εμπλεκόμενος κοινοτικός υπάλληλος δεν ήταν αμερόληπτος και αντικειμενικός κατά την κρίση του και επομένως η Επιτροπή που όφειλε να διαφυλάττει το κοινοτικό δίκαιο δεν ενήργησε με σωστά. Στη συγκεκριμένη υπόθεση η Επιτροπή υπέπεσε μια σειρά από λάθη θέτοντας σε κίνδυνο το περιβαλλοντικό δίκαιο και πλήττοντας το δικαίωμα στην περιβαλλοντική πληροφόρηση της καταγγέλλουσας και τελικά πλήττοντας το ίδιο το περιβάλλον (www.euro-ombusdman.eu.int/decision/en/991288.htm).

Εκτός από τον έλεγχο των πράξεων τη Επιτροπής ο Διαμεσολαβητής δέχεται και αναφορές για τη δράση σε θέματα περιβάλλοντος και άλλων θεσμικών οργάνων της Ένωσης. Το 2006 δέχτηκε μια αναφορά (με αριθμό 244/2006) ενός ισπανού πολίτη εναντίον της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων. Ειδικότερα η Ευρωπαϊκή Ένωση έθεσε ως προτεραιότητάς της την κατασκευή μιας σιδηροδρομικής γραμμής υψηλών ταχυτήτων μεταξύ της Μαδρίτης και των γαλλικών συνόρων. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα χρηματοδοτεί περισσότερο από το ένα τέταρτο του κόστους του συγκεκριμένου έργου. Ένας ισπανός πολίτης διαμαρτυρήθηκε για τη γραμμή του συγκεκριμένου έργου που θα περνούσε μέσα από τη Βαρκελώνη γιατί όπως υποστήριξε το έργο θα μπορούσε να προκαλέσει ζημιά στο οικιστικό περιβάλλον και να βλάψει κάποια από τα σημαντικά κτίρια στο κέντρο της Βαρκελώνης, αιτούμενος παράλληλα την επανεξέταση της απόφασης χρηματοδότησης του έργου από την

Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Ο διαμεσολαβητής ερευνώντας το θέμα διαπίστωσε ότι η Τράπεζα πριν αποφασίσει τη χρηματοδότηση του έργου δεν είχε επανεξετάσει τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων που είχε πραγματοποιηθεί από το ισπανικό κράτος για το εν λόγω έργο. Ο Διαμεσολαβητής ενημέρωσε σχετικά την Τράπεζα και την κάλεσε να τεκμηριώσει την μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων προτού χρηματοδοτήσει το έργο, κλήση που έγινε αποδεκτή από την Τράπεζα η οποία μάλιστα δεσμεύτηκε να βελτιώσει τον τρόπο με τον οποίο θα τεκμηριώνει μελλοντικές μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Ετήσια Έκθεση Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή έτους 2009) .

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι υπήρξαν και αποφάσεις όπου ο Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής κατέληξε στο συμπέρασμα ότι έχει αναρμοδιότητα επί του θέματος καθώς για η εκδίκαση της υπόθεσης ήταν σε εκκρεμότητα στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

3.3. Σύγκριση του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή με τον Συνήγορο του Πολίτη σε θέματα περιβάλλοντος

Στην παρούσα εργασία παρουσιάσθηκε εκτενώς ο θεσμός του Συνηγόρου του Πολίτη και η συμβολή του σε θέματα περιβάλλοντος όπως επίσης και ο αντίστοιχος θεσμός που λειτουργεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στον οποίο μπορούν να καταφύγουν όλοι οι πολίτες των κρατών μελών της.

Πρόκειται για δύο διαμεσολαβητικού θεσμούς, μονοπρόσωπους, που λειτουργούν με τα εχέγγυα της ανεξαρτησίας, δεν εκδίδουν εκτελεστές αποφάσεις δηλαδή αποφάσεις που είναι δεσμευτικές για τα δύο μέρη, τον καταγγέλλοντα και την καταγγελλόμενη υπηρεσία, με σκοπό την επιβολή της νομιμότητας και εν προκειμένω του δικαίου του περιβάλλοντος. Ως εξωδικαστικοί διαμεσολαβητικοί θεσμοί που δεν έχουν τη δύναμη της εκτελεστότητας όπως οι δικαστικές αποφάσεις λειτουργούν ως μηχανισμοί ελέγχου που έχουν κατακτήσει την κοινωνική αποδοχή εμμένοντας στο διάλογο ανάμεσα στις δύο πλευρές .

Στα θέματα περιβάλλοντος η έγκαιρη παρέμβασή τους και η ενδελεχής μελέτη με βάση τους νομικούς κανόνες μπορούν να αποτρέψουν πολλές φορές την περιβαλλοντική υποβάθμιση, όπως φαίνεται και από τα παραδείγματα που εκτέθηκαν ανωτέρω, εξαιτίας της κακοδιοίκησης. Η συμβολή τους αυτή είναι σημαντική καθώς η προστασία του περιβάλλοντος δεν αφορά μόνο την παρούσα αλλά και τις μελλοντικές γενιές.

Ως προς την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος τόσο ο Εθνικός όσο και ο Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής χειρίζονται υποθέσεις στις οποίες πρέπει να εξετάσουν εν τω κοινοτικό δίκαιο εφαρμόζεται σωστά. Ωστόσο για τις περισσότερες αναφορές που αφορούν παραβίαση κοινοτικής νομοθεσίας από ένα κράτος μέλος αρμόδιος είναι ο Εθνικός Διαμεσολαβητής. Ο ρόλος του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή είναι περισσότερο διαδικαστικός καθώς παρεμβαίνει περισσότερο στην επίλυση διαδικαστικών ζητημάτων όπως για παράδειγμα εάν πληρώθηκαν οι τυπικές προϋποθέσεις που θέτει μια ευρωπαϊκή οδηγία (Βρετού 2008) ενώ ο Συνήγορος του Πολίτη ως Εθνικός Διαμεσολαβητής μπορεί να εξετάσει και θέματα ουσίας καθώς μπορεί να ερμηνεύσει το νόμο, να προτείνει την καλύτερη λύση με βάση την ισχύουσα νομοθεσία και μάλιστα έχει τέλος τη δυνατότητα να προτείνει νομοθετικές αλλαγές, όπως έκανε με το εθνικό δασολόγιο που πρότεινε τη σύνταξή του σε Ετήσια Έκθεσή του.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην παρούσα εργασία παρουσιάστηκε η συμβολή του Συνηγόρου του Πολίτη, μιας ανεξάρτητης Αρχής που λειτουργεί με τα εχέγγυα της ανεξαρτησίας και του επιστημονικού λόγου, στην προστασία του περιβάλλοντος, λειτουργώντας ως θεματοφύλακας της νομιμότητας.

Η αρμοδιότητα του Συνηγόρου είναι διαμεσολαβητική και οι εισηγήσεις του μη δεσμευτικές. Αποσκοπεί μέσω της δημόσιας έκθεσης και της τακτικής της πειθούς στην αλλαγή της διοικητικής πρακτικής και στην εμπέδωση των αρχών της χρηστής διοίκησης εν προκειμένω στην προστασία του περιβάλλοντος που είναι το μόνο θεματικό πεδίο που μνημονεύονταν ειδικά ήδη από τον πρώτο νόμο ίδρυσης της αρχής το 1997. Μέσω των αναφορών που άπτονται θεμάτων οικιστικού, πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος η Ανεξάρτητη Αρχή αναδεικνύει θέματα πράξεων ή και παραλείψεων της διοίκησης που έχουν ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Κοινή διαπίστωση της Αρχής που διατυπώνεται σχεδόν πάντα στις Ετήσιες Εκθέσεις είναι ότι η Διοίκηση σε θέματα περιβάλλοντος δρα αποσπασματικά ακόμη και όταν ενεργεί κατασταλτικά και η δράση της συχνά προκαλείται ή επισπεύδεται εξαιτίας των επισημάνσεων και της πίεσης που ασκεί ο Συνήγορος του Πολίτη. Το έργο του Συνηγόρου, έχει συμβάλλει στην άρση των παράνομων αυτών καταστάσεων, υποδεικνύοντας μια διοικητική αντιμετώπιση των υποθέσεων σύμφωνη προς την περιβαλλοντική νομοθεσία και υποβάλλοντας νομοθετικές και διοικητικές προτάσεις μέσω των Ειδικών και των Ετήσιων Εκθέσεων του που κατατίθενται στη Βουλή.

Γενικά από τη δράση του στα χρόνια λειτουργίας του ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρείται ένας θεσμός επιτυχημένος και πολλά υποσχόμενος. Η ήπια, επιστημονική και αποτελεσματική του παρέμβαση και εδώ ειδικότερα των επιστημόνων του Κύκλου Ποιότητας Ζωής έχει βοηθήσει πολλούς πολίτες και περιβαλλοντικές οργανώσεις αλλά πάνω από όλα το ίδιο το περιβάλλον μέσα από την προσπάθειά του για επιβολή του δικαίου.

Ο βασικός άξονας της δράσης του είναι ότι κάθε υπόθεση έχει και προληπτικό αποτέλεσμα και προσπαθεί να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις εκείνες που θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση παρόμοιων μελλοντικών καταστάσεων (Ετήσια Έκθεση έτους 2004). Εκ παραλλήλου με τις επισημάνσεις του και τις προτάσεις του δε λειτουργεί μόνο ως εξωτερικός μηχανισμός ελέγχου αλλά βοηθά τη διοίκηση να βελτιωθεί ώστε να παρέχει καλύτερες υπηρεσίες.

Οι διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για το περιβάλλον και η γενικότερη δράση του που αναλύθηκε εκτενώς συμβάλλουν στην δημιουργία ενός περιβαλλοντικού κεκτημένου. Η εθνική νομοθεσία που οφείλει να συμβαδίζει με την κοινοτική και οι πρακτικές και τα πορίσματα του Συνηγόρου μπορούμε να ισχυριστούμε ότι συνιστούν την περιβαλλοντική έννομη τάξη στην Ελλάδα.

Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να βοηθήσει στην εφαρμογή της κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας του περιβάλλοντος ενισχύοντας τη συνεργασία μεταξύ των διάφορων φορέων της διοίκησης, ενισχύοντας τη συνεργασία μεταξύ αντίστοιχων θεσμών διαμεσολαβητών σε άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (που είναι σημαντική όταν για παράδειγμα με την κοινοτική νομοθεσία ρυθμίζονται διασυνοριακά θέματα) αλλά και ενισχύοντας τη συνεργασία με τον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή καθώς τα περιβαλλοντικά προβλήματα δεν γνωρίζουν σύνορα.

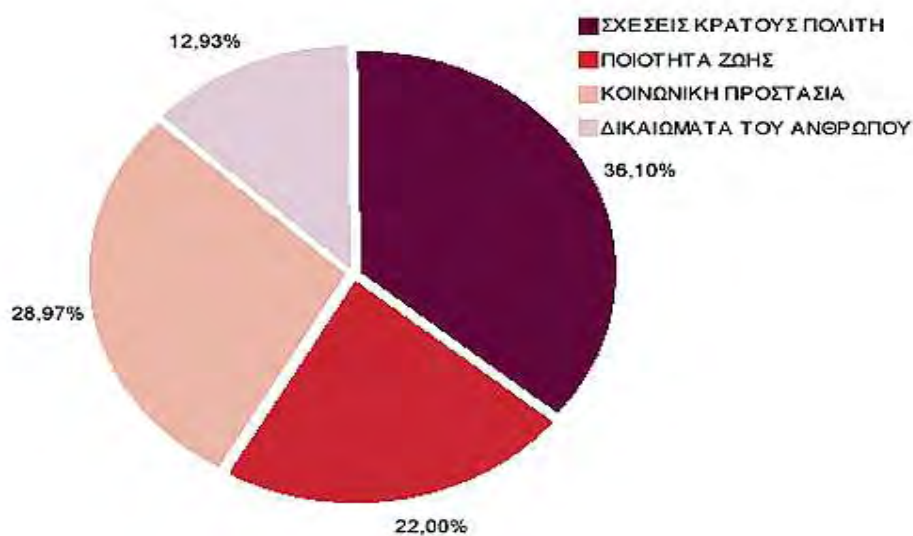
Με σκοπό την αποτελεσματικότερη παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, προτείνεται ότι θα ήταν σκόπιμο να δημιουργηθεί Συνήγορος ειδικά για την προστασία του περιβάλλοντος όπως αντίστοιχα έχει θεσπιστεί ξεχωριστός Συνήγορος για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού.

Τελικά, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι το έργο του ο Συνηγόρου του Πολίτη είναι επιτυχημένο στον τομέα του περιβάλλοντος και όχι μόνο, γεγονός που είναι συνισταμένη πολλών παραγόντων όπως η ανεξαρτησία, η συνταγματική κατοχύρωση του θεσμού, το ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό, οι πολλές δυνατότητες που διαθέτει η Αρχή για να κάνει γνωστό το έργο της και να πείσει για την αξιόλογη προσπάθειά της να επιβάλλει το δίκαιο (Ετήσιες Εκθέσεις, Ειδικές Εκθέσεις, ημερίδες, συνέδρια, συναντήσεις με βουλευτές, νομοθετικές προτάσεις) καθιστούν το έργο του επιτυχημένο και τον βοηθού να ριζώσει στη συνείδηση των πολιτών ως θεσμός αντικειμενικός και αξιόπιστος που προσπαθεί να καλύψει τα κενά και τις ελλείψεις της περιβαλλοντικής προστασίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (1998-2002)

Πηγή: http://www.synigoros.gr/images/katanomi_1998_2002.gif

NOMIKA KEIMENA

Άρθρο 103 - Παράγραφος 9

"Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση και τις αρμοδιότητες του «Συνηγόρου του Πολίτη» που λειτουργεί ως ανεξάρτητη αρχή. "

Το άρθρο 101Α τυποποιεί τη λειτουργία και την επιλογή των μελών των Ανεξάρτητων Αρχών, η συγκρότηση των οποίων προβλέπεται ρητά από το Σύνταγμα:

Άρθρο 101 Α

- "1. Όπου από το Σύνταγμα προβλέπεται η συγκρότηση και η λειτουργία ανεξάρτητης αρχής, τα μέλη της διορίζονται με ορισμένη θητεία και διέπονται από προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία, όπως νόμος ορίζει.
2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την επιλογή και την υπηρεσιακή κατάσταση του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού της υπηρεσίας που οργανώνεται για την υποστήριξη της λειτουργίας κάθε ανεξάρτητης αρχής. Τα πρόσωπα που στελεχώνουν τις ανεξάρτητες αρχές πρέπει να έχουν τα ανάλογα προσόντα, όπως νόμος ορίζει. Η επιλογή τους γίνεται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με την αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της. Τα σχετικά με τη διαδικασία επιλογής ορίζονται από τον Κανονισμό της Βουλής.
3. Με τον Κανονισμό της Βουλής ρυθμίζονται όσα αφορούν τη σχέση των ανεξάρτητων αρχών με τη Βουλή και ο τρόπος άσκησης του κοινοβουλευτικού ελέγχου. "

Άρθρο 24

1. Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων. Η σύνταξη δασολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός αν προέχει για την Εθνική Οικονομία ή αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον.
2. Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδόμηση και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης. Οι σχετικές

τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης. Η σύνταξη εθνικού κτηματολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους.

3. Για να αναγνωριστεί μια περιοχή ως οικιστική και να ενεργοποιηθεί πολεοδομικά, οι ιδιοκτησίες που περιλαμβάνονται σε αυτή συμμετέχουν υποχρεωτικά, χωρίς αποζημίωση από τον οικείο φορέα, στη διάθεση των εκτάσεων που είναι απαραίτητες για να δημιουργηθούν δρόμοι, πλατείες και χώροι για κοινωφελείς γενικά χρήσεις και σκοπούς, καθώς και στις δαπάνες για την εκτέλεση των βασικών κοινόχρηστων πολεοδομικών έργων όπως νόμος ορίζει.
4. Νόμος μπορεί να προβλέπει τη συμμετοχή των ιδιοκτητών περιοχής που χαρακτηρίζεται ως οικιστική στην αξιοποίηση και γενική διαρρύθμισή της σύμφωνα με εγκεκριμένο σχέδιο, με αντιπαροχή ακινήτων ίσης αξίας ή τμημάτων ιδιοκτησίας κατά όροφο, από τους χώρους που καθορίζονται τελικά ως οικοδομήσιμοι ή από κτίρια της περιοχής αυτής.
5. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται και στην αναμόρφωση των οικιστικών περιοχών που ήδη υπάρχουν. Οι ελεύθερες εκτάσεις, που προκύπτουν από την αναμόρφωση, διατίθενται για τη δημιουργία κοινόχρηστων χώρων ή εκποιούνται για να καλυφθούν οι δαπάνες της πολεοδομικής αναμόρφωσης, όπως νόμος ορίζει.
6. Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών.

N 3094/2003 / (ΦΕΚ Α' 10/22.01.2003)
Συνήγορος του Πολίτη και άλλες διατάξεις.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

Άρθρο 1 :Αποστολή

1. Η ανεξάρτητη αρχή "Συνήγορος του Πολίτη" έχει ως αποστολή τη διαμεσολάβηση μεταξύ των πολιτών και των δημοσίων υπηρεσιών, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ν.Π.Ι.Δ. όπως αυτά καθορίζονται στο άρθρο 3 παρ. 1 του παρόντος, για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας.

«Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επίσης ως αποστολή του την προάσπιση και προαγωγή των συμφερόντων του παιδιού, καθώς και την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων χωρίς διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.»

*** Το δεύτερο εδάφιο της παρ.1 αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 20 παρ.1 Ν.3304/2005,ΦΕΚ Α' 16/27.01.2005.

2. Ο Συνήγορος του Πολίτη επικουρείται από πέντε Βοηθούς Συνηγόρους, εκ των οποίων ο ένας ορίζεται ως Βοηθός Συνήγορος για το παιδί ως Βοηθοί Συνήγοροι επιλέγονται πρόσωπα εγνωσμένου κύρους που διαθέτουν υψηλή επιστημονική κατάρτιση και απολαύουν ευρείας κοινωνικής αποδοχής. Ο Συνήγορος του Πολίτη και οι Βοηθοί Συνήγοροι δεν ευθύνονται, δεν διώκονται και δεν εξετάζονται για γνώμη που διατύπωσαν ή πράξη που διενήργησαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Δίωξη επιτρέπεται κατόπιν εγκλήσεως μόνο για συκοφαντική δυσφήμιση, εξύβριση ή παραβίαση του απορρήτου.

*** ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Με την παρ.6 άρθρ.10 Ν.3207/2003,ΦΕΚ Α 302/24.12.2003,ορίζεται ότι: "6. Οι διατάξεις του δεύτερου και τρίτου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 1 του Ν. 3094/2003 (ΦΕΚ 10 Α) εφαρμόζονται και για τον Πρόεδρο και τα μέλη των γνωμοδοτικών οργάνων των άρθρων 49, 50 και 51 του Ν. 3028/2002".

Άρθρο 2 : Εκλογή - Θητεία

1. Οι Βοηθοί Συνήγοροι διορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, μετά από πρόταση του Συνηγόρου του

Πολίτη.

2. Αναπλήρωση του Συνηγόρου του Πολίτη χωρεί εφόσον απουσιάζει ή κωλύεται προσωραίως να ασκήσει τα καθήκοντά του για οποιονδήποτε λόγο. Ο Συνήγορος του Πολίτη ορίζει έναν εκ των Βοηθών Συνηγόρων ως αναπληρωτή του.

3. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να παυθεί για σωματική ή πνευματική ανικανότητα εκτέλεσης των καθηκόντων του.

Οι Βοηθοί Συνήγοροι παύονται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, μετά από πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη, για σωματική ή πνευματική ανικανότητα εκτέλεσης των καθηκόντων τους, καθώς και για ανεπάρκεια κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Η λήξη της θητείας του Συνηγόρου του Πολίτη, για οποιονδήποτε λόγο, επιφέρει αυτοδίκαια και τη λήξη της θητείας των Βοηθών Συνηγόρων, οι οποίοι συνεχίζουν να ασκούν τα καθήκοντά τους, έως το διορισμό νέων Βοηθών Συνηγόρων και πάντως όχι μετά πάροδο τριών μηνών από το διορισμό νέου Συνηγόρου του Πολίτη.

4. Κατά τη διάρκεια της θητείας των Βοηθών Συνηγόρων αναστέλλεται η άσκηση οποιουδήποτε δημόσιου λειτουργήματος, καθώς και η άσκηση καθηκόντων σε οποιαδήποτε θέση στο Δημόσιο, σε Ν.Π.Δ.Δ. και σε νομικά πρόσωπα του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

Οι Βοηθοί Συνήγοροι είναι σε κάθε περίπτωση πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης και δεν επιτρέπεται να ασκούν καμία άλλη επαγγελματική δραστηριότητα. Στους Βοηθούς Συνηγόρους επιτρέπεται η άσκηση καθηκόντων μέλους διδακτικού προσωπικού Α.Ε.Ι., με καθεστώς μερικής απασχόλησης.

"Καταργείται η διάταξη της παραγράφου 8 του άρθρου 8 του Ν. 2623/1998 (ΦΕΚ 139/Α')."

*** Το τελευταίο εδάφιο της παρ.4 προστέθηκε με την παρ.3 άρθρ.12 Ν.3242/2004, ΦΕΚ Α 102/24.5.2004.

Άρθρο 3 : Αρμοδιότητες

1. Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι αρμόδιος για θέματα που ανάγονται στις υπηρεσίες: α) του Δημοσίου, β) των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, γ) των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δ) των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, των δημόσιων επιχειρήσεων, των επιχειρήσεων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεων των οποίων τη διοίκηση ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος. Εξαιρούνται οι Τράπεζες και το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών. Οπου στον παρόντα νόμο αναφέρεται ο όρος "δημόσια υπηρεσία" ή "δημόσιες υπηρεσίες" νοούνται οι αναφερόμενες στο προηγούμενο εδάφιο της παραγράφου αυτής. Για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού ο Συνήγορος του Πολίτη είναι αρμόδιος και για θέματα που ανάγονται σε ιδιώτες, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, που προσβάλλουν τα δικαιώματα του παιδιού, σύμφωνα με τους όρους και

τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 4.

2. Στην αρμοδιότητα του δεν υπάγονται οι υπουργοί και υφυπουργοί ως προς τις πράξεις που ανάγονται στη διαχείριση της πολιτικής λειτουργίας, τα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, οι δικαστικές αρχές, οι στρατιωτικές υπηρεσίες ως προς τα θέματα, που αφορούν την εθνική άμυνα και ασφάλεια, η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών, οι υπηρεσίες του Υπουργείου Εξωτερικών για δραστηριότητες που ανάγονται στην εξωτερική πολιτική ή στις διεθνείς σχέσεις της Χώρας, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και οι ανεξάρτητες αρχές ως προς την κύρια λειτουργία τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν επιλαμβάνεται υποθέσεων που αφορούν την κρατική ασφάλεια. «Δεν υπάγονται επίσης στην αρμοδιότητά του θέματα που αφορούν την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που ο Συνήγορος του Πολίτη ενεργεί ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.»

*** Το τελευταίο εδάφιο της παρ.2 αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 20 παρ.2 Ν.3304/2005,ΦΕΚ Α΄ 16/27.01.2005.

3. Ο Συνήγορος του Πολίτη ερευνά ατομικές διοικητικές πράξεις ή παραλείψεις ή υλικές ενέργειες οργάνων των δημοσίων υπηρεσιών που παραβιάζουν δικαιώματα ή προσβάλλουν νόμιμα συμφέροντα φυσικών ή νομικών προσώπων. Ιδίως ερευνά τις περιπτώσεις κατά τις οποίες όργανο δημόσιας υπηρεσίας ατομικό ή συλλογικό:

i) προσβάλλει, με πράξη ή παράλειψη, δικαίωμα ή συμφέρον προστατευόμενο από το Σύνταγμα και το νόμο, ii) αρνείται να εκπληρώσει συγκεκριμένη υποχρέωση που επιβάλλεται από τελεσίδικη ή προσωρινά εκτελεστή δικαστική απόφαση, iii) αρνείται να εκπληρώσει συγκεκριμένη υποχρέωση που επιβάλλεται από διάταξη νόμου ή από ατομική διοικητική πράξη, iv) ενεργεί ή παραλείπει νόμιμη οφειλόμενη ενέργεια, κατά παράβαση των αρχών της χρηστής διοίκησης και της διαφάνειας ή κατά κατάχρηση εξουσίας.

4. Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν επιλαμβάνεται υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης δικαστικής αρχής.

5. Ο Συνήγορος του Πολίτη με απόφαση του αναθέτει αρμοδιότητες στους Βοηθούς Συνηγόρους, εποπτεύει και συντονίζει το έργο τους.

Ο Συνήγορος του Πολίτη συντάσσει ετήσια έκθεση, στην οποία εκθέτει το έργο της Αρχής, παρουσιάζει τις σημαντικότερες υποθέσεις και διατυπώνει προτάσεις για τη βελτίωση των δημοσίων υπηρεσιών και αναγκαίες νομοθετικές ρυθμίσεις.

Η έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη υποβάλλεται το Μάρτιο κάθε έτους στον Πρόεδρο της Βουλής, συζητείται κατά τα προβλεπόμενα στον Κανονισμό της Βουλής και δημοσιεύεται σε ειδική έκδοση του Εθνικού Τυπογραφείου. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να υποβάλλει στον Πρωθυπουργό, τον Πρόεδρο της Βουλής και να κοινοποιεί στον κατά περίπτωση αρμόδιο Υπουργό, ειδικές εκθέσεις κατά τη διάρκεια

του έτους.

«Ο Συνήγορος του Πολίτη διενεργεί έρευνες και δημοσιεύει ειδικές εκθέσεις για την εφαρμογή και την προώθηση της ίσης μεταχείρισης χωρίς διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.»

*** Το τελευταίο εδάφιο της παρ.5 προστέθηκε με το άρθρο 20 παρ.3 Ν.3304/2005,ΦΕΚ Α'16/27.01.2005.

Άρθρο 4 : Διαδικασία έρευνας

1.Ο Συνήγορος του Πολίτη επιλαμβάνεται κάθε θέματος που εμπίπτει στις αρμοδιότητές του, ύστερα από ενυπόγραφη αναφορά κάθε άμεσα ενδιαφερόμενου φυσικού ή νομικού προσώπου ή ενώσεως προσώπων. Ο Συνήγορος του Πολίτη δέχεται επίσης αναφορές από κάθε άμεσα ενδιαφερόμενο παιδί ή τον ασκούντα τη γονική μέριμνα ή συγγενή κατ' ευθεία γραμμή ή εκ πλαγίου έως το δεύτερο βαθμό, τον επίτροπο ή τον προσωρινό επίτροπο, καθώς και από τρίτο πρόσωπο που έχει άμεση αντίληψη παραβίασης των δικαιωμάτων του παιδιού. Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου, ως παιδί νοείται όποιος δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του.

2.Ο Συνήγορος του Πολίτη δύναται να επιληφθεί υποθέσεων αυτεπαγγέλτως.

"Δύναται, επίσης, να μην ανακοινωθεί το όνομα και τα άλλα προσωπικά στοιχεία του προσώπου που κατέθεσε αναφορά, σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, εφόσον το ζητήσει εγγράφως ο ίδιος ο ενδιαφερόμενος και εφόσον η διερεύνηση της αναφοράς είναι δυνατή χωρίς ανακοίνωση του ονόματος. Αν εκ των πραγμάτων η διερεύνηση δεν είναι δυνατή χωρίς ανακοίνωση του ονόματος, ο ενδιαφερόμενος ειδοποιείται ότι η αναφορά του θα τεθεί στο αρχείο, εφόσον ο ίδιος δεν συναινέσει εγγράφως στην ανακοίνωση του ονόματός του."

*** Το δεύτερο εδάφιο της παρ.2 προστέθηκε με το άρθρο 12 Ν.3242/2004, ΦΕΚ Α 102/24.5.2004

3. Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν επιλαμβάνεται περιπτώσεων, κατά τις οποίες η διοικητική ενέργεια έχει γεννήσει δικαιώματα ή έχει δημιουργήσει ευνοϊκές καταστάσεις υπέρ τρίτων, που ανατρέπονται μόνο με δικαστική απόφαση, εκτός εάν προφανώς συντρέχει παρανομία ή έχουν σχέση κατά το κύριο αντικείμενο τους με την προστασία του περιβάλλοντος.

4.Η αναφορά υποβάλλεται μέσα σε έξι (6) μήνες αφότου ο ενδιαφερόμενος έλαβε πλήρη γνώση των ενεργειών ή παραλείψεων για τις οποίες προσφεύγει στον Συνήγορο του Πολίτη, καταχωρείται δε σε ειδικό μητρώο. Η υποβολή της αναφοράς δεν αναστέλλει τις προβλεπόμενες από το νόμο προθεσμίες για την άσκηση ενδίκου μέσου ή βοηθήματος και δεν εξαρτάται από την παράλληλη αίτηση θεραπείας, ιεραρχικής προσφυγής ή ενδικοφανούς προσφυγής. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί, προτού επιληφθεί της υποθέσεως, να ζητήσει από τον ενδιαφερόμενο να ασκήσει διοικητική

προσφυγή.

Σε περίπτωση που ασκηθεί ενδικοφανής προσφυγή, ο Συνήγορος του Πολίτη δεν επιλαμβάνεται του θέματος πριν αποφασίσει το αρμόδιο όργανο ή παρέλθει άπρακτη προθεσμία τριών (3) μηνών από την άσκηση της προσφυγής.

Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να θέτει στο αρχείο αναφορά που κρίνεται προδήλως αόριστη, αβάσιμη ή ασκείται κατά τρόπο καταχρηστικό ή κατά παράβαση της αρχής της καλής πίστης.

5. Ο Συνήγορος του Πολίτη δύναται κατά την έρευνα των υποθέσεων να ζητεί τη συνδρομή του Σώματος Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης ή άλλων ελεγκτικών σωμάτων της Διοίκησης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ζητεί από τις δημόσιες υπηρεσίες κάθε πληροφορία, έγγραφο ή άλλο στοιχείο για την υπόθεση, να εξετάζει πρόσωπα, να ενεργεί αυτονμία και να παραγγέλλει πραγματογνωμοσύνη. Κατά την εξέταση εγγράφων και άλλων στοιχείων, που βρίσκονται στη διάθεση δημοσίων υπηρεσιών, δεν μπορεί να αντιταχθεί ο χαρακτηρισμός τους ως απορρήτων, εκτός εάν αφορούν την εθνική άμυνα, την κρατική ασφάλεια και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας. Όλες οι δημόσιες υπηρεσίες οφείλουν να διευκολύνουν με κάθε τρόπο την έρευνα. Η μη σύμπραξη δημόσιας υπηρεσίας στη διεξαγωγή της αποτελεί αντικείμενο ειδικής έκθεσης του Συνηγόρου του Πολίτη προς τον καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργό.

Για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού, ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ζητά με ειδικά αιτιολογημένο έγγραφό του από ιδιώτη που κατονομάζεται στην αναφορά έγγραφα ή άλλα στοιχεία για την υπόθεση. Ο χαρακτηρισμός των στοιχείων αυτών ως απορρήτων δεν μπορεί να του αντιταχθεί. Στην περίπτωση αυτή ο Συνήγορος του Πολίτη υποχρεούται να διασφαλίζει τα προσωπικά και επαγγελματικά απόρρητα των ιδιωτών, και να μη δημοσιεύει στοιχεία ικανά να καταστήσουν δυνατό τον προσδιορισμό τους. Σε περίπτωση που ιδιώτης αρνείται να παράσχει τα παραπάνω στοιχεία, ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ζητήσει τη συνδρομή δημόσιας υπηρεσίας, επαγγελματικού συλλόγου ή φορέα κατά περίπτωση, καθώς και της εισαγγελικής αρχής.

6. Μετά το πέρας της έρευνας ο Συνήγορος του Πολίτη, εφόσον το απαιτεί η φύση της υπόθεσης, μπορεί να συντάσσει πόρισμα το οποίο γνωστοποιεί στον καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργό και τις αρμόδιες υπηρεσίες, διαμεσολαβεί δε με κάθε πρόσφορο τρόπο για την επίλυση του προβλήματος του πολίτη.

Ο Συνήγορος του Πολίτη στις προτάσεις του προς τις υπηρεσίες μπορεί να θέτει προθεσμία, μέσα στην οποία οφείλουν να τον ενημερώσουν για τις ενέργειες τους σχετικά με την εφαρμογή των προτάσεων του ή για τους λόγους που δεν επιτρέπουν την αποδοχή τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να δημοσιοποιήσει τη μη αποδοχή των προτάσεών του, εφόσον κρίνει ότι δεν αιτιολογείται επαρκώς.

7. Ο Συνήγορος του Πολίτη, όταν η αναφορά στρέφεται κατά ιδιώτη, προβαίνει σε όλες τις ενδεικνυόμενες ενέργειες, προκειμένου να εξαλειφθούν τα προβλήματα που έχουν

τεθεί υπόψη του και προτείνει κάθε αναγκαίο μέτρο για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ενδιαφερόμενου παιδιού. Ειδικότερα, όταν οι συνθήκες λειτουργίας ενός νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου προσβάλλουν τα δικαιώματα του παιδιού, μπορεί να προτείνει τα αναγκαία οργανωτικά και λειτουργικά μέτρα. Το νομικό πρόσωπο υποχρεούται να ενημερώσει τον Συνήγορο του Πολίτη για τα μέτρα που έχει λάβει ή προτίθεται να λάβει, εντός της προθεσμίας που το έχει ταχθεί. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να δημοσιοποιήσει τη μη αποδοχή των προτάσεων του, εφόσον κρίνει ότι δεν αιτιολογείται επαρκώς.

8. Ο Συνήγορος του Πολίτη ενημερώνει σε κάθε περίπτωση τον ενδιαφερόμενο για την τύχη της υποθέσεώς του.

9. Το προσωπικό της Αρχής υπέχει καθήκον εχεμύθειας για έγγραφα και στοιχεία των οποίων λαμβάνει γνώση στο πλαίσιο της έρευνας και είναι απόρρητα σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις ή εξαιρούνται από το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα, κατά τον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και κάθε άλλη συναφή διάταξη.

10. "Λειτουργός ή υπάλληλος ο οποίος αρνείται να συνεργασθεί με τον Συνήγορο του Πολίτη με σκοπό να παρακωλύσει ή να αποτρέψει τη διεξαγωγή έρευνας, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών. Η ποινική δίωξη ασκείται μόνο εφόσον υποβληθεί σχετική έκθεση από την Ανεξάρτητη Αρχή προς τον αρμόδιο Εισαγγελέα."

*** Η άνω νέα παρ.10 προστέθηκε και οι υπάρχουσες παρ. 10 και 11 αναριθμήθηκαν σε 11 και 12 αντιστοίχως με την παρ.4 άρθρου 12 Ν.3242/2004,ΦΕΚ Α 102/24.5.2004.

11. Άρνηση λειτουργού ή υπαλλήλου ή μέλους διοίκησης να συνεργασθεί με τον Συνήγορο του Πολίτη, κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα παράβασης καθήκοντος, για δε τα μέλη διοίκησης λόγω αντικατάστασής τους.

Αν κατά την έρευνα διαπιστωθεί παράνομη συμπεριφορά λειτουργού, υπαλλήλου ή μέλους διοίκησης, ο Συνήγορος του Πολίτη διαβιβάζει την έκθεση στο αρμόδιο όργανο και μπορεί να προκαλέσει την πειθαρχική δίωξη του υπαίτιου ή να προτείνει τη λήψη άλλων μέτρων, αν ο υπαίτιος δεν υπόκειται σε πειθαρχικό έλεγχο. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να τάσσει εύλογη προθεσμία εν όψει των περιστάσεων, μετά την άπρακτη παρέλευση της οποίας παραγγέλλει ο ίδιος τον έλεγχο. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί επίσης σε σοβαρές περιπτώσεις να προκαλέσει με έγγραφό του προς το αρμόδιο όργανο την πειθαρχική δίωξη του υπαίτιου λειτουργού ή υπαλλήλου για την ανωτέρω παράλειψη άσκησης του ενδεικνυόμενου ελέγχου. Αν προκύπτει από εκθέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη ότι λειτουργός ή υπάλληλος δημόσιας υπηρεσίας παρακωλύει, για δεύτερη φορά εντός τριετίας, το έργο της έρευνας ή αρνείται χωρίς σοβαρό λόγο να συμπράξει στην επίλυση του προβλήματος μπορεί να του επιβληθεί η ποινή οριστικής παύσης.

12. Αν προκύψουν αποχρώσεις ενδείξεις για τέλεση αξιόποινης πράξης από λειτουργό, υπάλληλο ή μέλος διοίκησης, ο Συνήγορος του Πολίτη διαβιβάζει την έκθεση και στον αρμόδιο εισαγγελέα. Για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού, αν κριθεί ότι παρίσταται ανάγκη παρέμβασης της αρμόδιας δικαστικής αρχής ή άλλης δημόσιας

υπηρεσίας ή φορέα, ο Συνήγορος του Πολίτη διαβιβάζει σε αυτούς σχετική έκθεση.

Άρθρο 5 : Ειδικοί Επιστήμονες, Βοηθοί Επιστήμονες
Γραμματεία

1. Συνιστώνται 75 θέσεις ειδικών επιστημόνων και 50 θέσεις βοηθών επιστημόνων με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου. Προσόντα διορισμού είναι τα ακόλουθα:

α) Για τους ειδικούς επιστήμονες, τα οριζόμενα στην παρ. 1 του άρθρου 2 του Π.Δ. 50/2001 (ΦΕΚ 39 Α') "Καθορισμός των προσόντων διορισμού σε θέσεις φορέων του δημόσιου τομέα".

β) Για τους βοηθούς επιστήμονες, πτυχίο Α.Ε.Ι., της ημεδαπής ή ισότιμο της αλλοδαπής και γνώση μιας ξένης γλώσσας.

Οι διατάξεις για το ανώτατο όριο ηλικίας διορισμού στις θέσεις του παρόντος άρθρου δεν εφαρμόζονται. Η ιδιότητα του συνταξιούχου αποτελεί κώλυμα διορισμού στις πιο πάνω θέσεις.

Οι διατάξεις του πρώτου και του δεύτερου εδαφίου της παρ. 7 του άρθρου 4 του Ν. 3051/2002 (ΦΕΚ 220 Α') "Συνταγματικά κατοχυρωμένες ανεξάρτητες αρχές, τροποποίηση και συμπλήρωση του συστήματος προσλήψεων στο δημόσιο τομέα και συναφείς ρυθμίσεις" εφαρμόζονται και για τις θέσεις των βοηθών επιστημόνων του παρόντος.

Η εμπειρία αποτελεί στοιχείο που εκτιμάται ιδιαίτερα για την αξιολόγηση των υποψηφίων. Ως εμπειρία νοείται η άσκηση έργου που σχετίζεται με το αντικείμενο της προς πλήρωση θέσης ή η απασχόληση σε ανεξάρτητη αρχή με συναφές με το Συνήγορο του Πολίτη έργο.

Για την πλήρωση των θέσεων ειδικού και βοηθητικού επιστημονικού προσωπικού προηγείται δημόσια πρόσκληση, η οποία δημοσιεύεται σε δύο τουλάχιστον εφημερίδες των Αθηνών, που έχουν ευρεία κυκλοφορία, τηρούνται δε σε κάθε περίπτωση οι αρχές της δημοσιότητας, της διαφάνειας, της αντικειμενικότητας και της αξιοκρατίας.

Με την προκήρυξη πλήρωσης των θέσεων μπορούν να εξειδικεύονται κάθε φορά οι απαιτούμενοι τίτλοι σπουδών, βασικοί και μεταπτυχιακοί, και να προσδιορίζονται η ξένη γλώσσα, και το επίπεδο αυτής, η απαιτούμενη εμπειρία, καθώς και η γνώση χρήσης Η/Υ. Ως προς την απόδειξη του επιπέδου της ξένης γλώσσας εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 28 του Π.Δ. 50/2001. Η επιλογή του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού γίνεται από πενταμελή επιτροπή που αποτελείται από τον Συνήγορο του Πολίτη ως Πρόεδρο, δύο Βοηθούς Συνηγόρους και δύο καθηγητές Α.Ε.Ι., οριζόμενους με απόφαση της Αρχής. Για τα θέματα επιλογής προσωπικού που δεν περιλαμβάνονται κάθε φορά στην προκήρυξη ή δεν ρυθμίζονται από το παρόν άρθρο εφαρμόζονται οι διατάξεις του Π.Δ. 291/1998 "Κανονισμός λειτουργίας για τη διαδικασία πρόσληψης

του προσωπικού του Συνηγόρου του Πολίτη".

"Η προκήρυξη μπορεί να προβλέπει ότι ο ίδιος ο Συνήγορος του Πολίτη προβαίνει σε προεπιλογή μεταξύ αυτών που υπέβαλαν υποψηφιότητα. Κατά την προεπιλογή εξετάζονται τα τυπικά προσόντα των υποψηφίων, καθώς και η συνάφεια των σπουδών και της επαγγελματικής εμπειρίας τους προς τα καθήκοντα των υπό πλήρωση θέσεων."

*** Το τελευταίο εδάφιο της παρ.1 προστέθηκε με το άρθρο 12 Ν.3242/2004, ΦΕΚ Α 102/24.5.2004

2. Τα κριτήρια, ο χρόνος, η συχνότητα, ο τύπος, η διαδικασία και το όργανο αξιολόγησης των ειδικών και των βοηθών επιστημόνων καθορίζονται με απόφαση του Συνηγόρου του Πολίτη.

3. Στο Συνήγορο του Πολίτη αποσπώνται και ασκούν καθήκοντα ειδικού επιστήμονα έως είκοσι πέντε (25) μόνιμοι ή με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου υπάλληλοι του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α, α' και β' βαθμού, Ν.Π.Δ.Δ. και Ν.Π.Ι.Δ. της περιπτώσεως ε' της παρ. 1 του άρθρου 3 που συγκεντρώνουν τα προσόντα ειδικού επιστήμονα της παρ. 1 α του παρόντος άρθρου ή είναι υπάλληλοι κατηγορίας ΠΕ του δημόσιου τομέα με οκταετή τουλάχιστον υπηρεσία και με άριστη γνώση ξένης γλώσσας. Η επιλογή των υποψηφίων για απόσπαση υπαλλήλων γίνεται με ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων της ανωτέρω παραγράφου 1. Η απόσπαση διενεργείται με απόφαση του οικείου Υπουργού μετά από πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη, κατά παρέκκλιση από κάθε γενική ή ειδική διάταξη. Η απόσπαση διαρκεί τρία (3) έτη, μπορεί να παρατείνεται μια ή περισσότερες φορές για ίσο χρονικό διάστημα και είναι υποχρεωτική για την υπηρεσία του υπαλλήλου. Η διάταξη αυτή εφαρμόζεται και για τις αποσπάσεις που παρατάθηκαν αυτοδικαίως με την παρ. 3 του άρθρου 28 του Ν. 3013/2002.

4. Με την επιφύλαξη των διατάξεων της παρ. 4 του άρθρου 4 του Ν. 3051/2002, οι αποδοχές των ειδικών και βοηθών επιστημόνων, καθορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, μετά από πρόταση της Αρχής. Μέχρι την έκδοση της ανωτέρω κ.υ.α. εφαρμόζονται οι διατάξεις που ισχύουν κατά τη δημοσίευση του νόμου αυτού. Στο λοιπό προσωπικό της Αρχής καταβάλλονται οι αποδοχές που προβλέπονται από τις κείμενες διατάξεις.

5. Οι ειδικοί επιστήμονες, οι βοηθοί επιστήμονες, καθώς και οι αποσπασμένοι υπάλληλοι που ασκούν καθήκοντα ειδικών επιστημόνων, σε περίπτωση που διώκονται ή ενάγονται για πράξη ή παράλειψη κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, μπορεί να παρίστανται ενώπιον των δικαστηρίων με μέλη του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

6. Οι αποσπασμένοι κατά οποιονδήποτε τρόπο υπάλληλοι που υπηρετούν στην Αρχή λαμβάνουν το σύνολο των τακτικών αποδοχών, καθώς και όλα τα με οποιαδήποτε ονομασία επιδόματα και οποιεσδήποτε αμοιβές, παροχές και κάθε φύσεως απολαβές και αποζημιώσεις της οργανικής τους θέσης, πλην του επιδόματος θέσεως ευθύνης και των επιδομάτων που συνδέονται με την ενεργό άσκηση καθηκόντων στον φορέα που ανήκουν οργανικά. Επίσης λαμβάνουν την ειδική πρόσθετη αμοιβή που προβλέπεται

στην παρ. 4 του άρθρου 4 του Ν. 3051/2002.

Οι διατάξεις της παρ. 10 του άρθρου 21 του Ν. 2733/1999 (ΦΕΚ 180 Α') εφαρμόζονται και για την υπηρεσία των υπαλλήλων που αποσπώνται κατά την ανωτέρω παράγραφο 3 στο Συνήγορο του Πολίτη,

7. Στη Γραμματεία της Αρχής προΐσταται δημόσιος υπάλληλος ΠΕ κατηγορίας με βαθμό διευθυντή του άρθρου 79 παρ. 2 του Υπαλληλικού Κώδικα (Ν. 2683/1999). Η πλήρωση της θέσης του διευθυντή, που συνιστάται με το παρόν άρθρο, γίνεται με απόφαση ειδικού συμβουλίου που αποτελείται από τον Συνήγορο του Πολίτη ως Πρόεδρο και μέλη τους Βοηθούς Συνηγόρους του Πολίτη, ύστερα από αίτηση υποψηφιότητας, που υποβάλλεται μέσα σε αποκλειστική προθεσμία που τάσσεται με δημόσια πρόσκληση προς τους ενδιαφερόμενους. Η αίτηση υποψηφιότητας συνοδεύεται από βιογραφικό σημείωμα, το περιεχόμενο του οποίου προκύπτει από τα στοιχεία του προσωπικού μητρώου του υπαλλήλου. Δικαίωμα υποβολής αίτησης υποψηφιότητας έχουν μόνιμοι υπάλληλοι ΠΕ κατηγορίας δημόσιων υπηρεσιών, Ν.Π.Δ.Δ., Ο.Τ.Α., και ανεξάρτητων αρχών που έχουν τα προσόντα προαγωγής στο βαθμό διευθυντή κατά την παρ. 2 του άρθρου 82 του Υπαλληλικού Κώδικα (Ν. 2683/1999). Το Ειδικό Συμβούλιο καλεί σε προφορική συνέντευξη τους υποψηφίους προκειμένου να διαμορφώσει γνώμη για την ικανότητα και την προσωπικότητα τους, ως προς την άσκηση των καθηκόντων τους. Οι διατάξεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, οι σχετικές με τη συνεκτίμηση και την έννοια της εμπειρίας, εφαρμόζονται αναλόγως και για την επιλογή του διευθυντή.

Ο υπάλληλος που θα επιλεγεί κατά τα ανωτέρω για τη θέση του διευθυντή μετατάσσεται, κατά παρέκκλιση από κάθε γενική ή ειδική διάταξη, με απόφαση του οικείου Υπουργού χωρίς γνώμη του υπηρεσιακού συμβουλίου και εντάσσεται με την ίδια απόφαση στο βαθμό της θέσης του διευθυντή.

Κατά την πρώτη εφαρμογή της παρούσας διάταξης η επιλογή για την πλήρωση της θέσης του διευθυντή γίνεται μέσα σε δύο (2) μήνες από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου. Η απόσπαση του κατά την παρ. 3 του άρθρου 5 του Ν. 2477/1997 διευθυντή λήγει αυτοδικαίως με την ολοκλήρωση της κατά τα ανωτέρω μετάταξης του διευθυντή και ο χρόνος της απόσπασης αυτής λογίζεται για κάθε συνέπεια ως υπηρεσία σε θέση βαθμού διευθυντή του άρθρου 79 του Υπαλληλικού Κώδικα (Ν. 2683/1999).

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Με το άρθρο 22 Ν.3448/2006,ΦΕΚ Α 57/15.3.2006,ορίζεται ότι:

"1. Οι υπηρετούντες σε θέση βοηθού επιστήμονα στον Συνήγορο του Πολίτη κρίνονται, μετά από αίτησή τους, για την εξέλιξή τους σε θέση ειδικού επιστήμονα, χωρίς να απαιτείται προκήρυξη της αντίστοιχης θέσης, εφόσον διαθέτουν τα οριζόμενα υπό στοιχ. α' της παρ.1 του άρθρου 5 του ν. 3094/2003 (ΦΕΚ 10 Α') προσόντα και έχουν συμπληρώσει ως βοηθοί επιστήμονες τρία (3) τουλάχιστον έτη ευδόκιμης υπηρεσίας. Την παραπάνω κρίση διενεργεί η Επιτροπή της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου και νόμου μετά από δημόσια συνέντευξη του ενδιαφερομένου ενώπιόν της. Η κρίση αυτή μπορεί να διενεργείται ταυτοχρόνως για όλες τις αιτήσεις που υποβλήθηκαν εντός του αυτού ημερολογιακού έτους.

2. Οι κρινόμενοι ως ικανοί για εξέλιξη, σύμφωνα με τη διαδικασία της προηγούμενης

παραγράφου, εντάσσονται με πράξη του Συνηγόρου του Πολίτη σε θέσεις ειδικών επιστημόνων, στις οποίες και μετατρέπονται οι ήδη κατεχόμενες από αυτούς θέσεις βοηθών επιστημόνων. Νέα αίτηση μπορεί να υποβληθεί για μία μόνο φορά, μετά την παρέλευση ενός (1) τουλάχιστον έτους και πάντως πριν από τη συμπλήρωση τριών (3) ετών από την απόρριψη της πρώτης αίτησης. Οι θέσεις όσων η αίτηση για εξέλιξη απορρίπτεται για δεύτερη φορά ή δεν έχουν υποβάλει αίτηση για εξέλιξη έως και την ημερομηνία που συμπληρώνουν τρία (3) έτη υπηρεσίας από την έναρξη ισχύος του παρόντος, μετατρέπονται εφεξής σε ειδικές προσωποπαγείς θέσεις βοηθών επιστημόνων.

3. Οι θέσεις βοηθών επιστημόνων στον Συνήγορο του Πολίτη, που παραμένουν κενές κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος ή κενώνονται εφεξής, για οποιονδήποτε λόγο, μετατρέπονται αυτοδικαίως σε αντίστοιχες θέσεις ειδικών επιστημόνων και προκηρύσσονται σύμφωνα με τη διαδικασία της παρ.1 του άρθρου 5 του ν. 3094/2003".

Άρθρο 6 : Τίτλος της Αρχής

Απαγορεύεται σε οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο η χρήση του τίτλου "Συνήγορος του Πολίτη" ή τίτλου παρεμφερούς που μπορεί να δημιουργήσει στο κοινό σύγχυση σε σχέση με την ως άνω Αρχή.

Άρθρο 7 : Τελικές και μεταβατικές διατάξεις

1. Οι θέσεις του ειδικού επιστημονικού προσωπικού της παρ. 1 του άρθρου 5 του Ν. 2477/1997, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 28 του Ν. 3013/2002 και οι θέσεις του βοηθητικού επιστημονικού προσωπικού της παρ. 4 του άρθρου 8 του Ν. 2623/1998 διατηρούνται και καταργούνται με τη λήξη της σύμβασης εργασίας των υπηρετούντων στις θέσεις αυτές ή και προ αυτής, εφόσον κενωθούν με οποιονδήποτε άλλον τρόπο.

2. Οι διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 10 του Ν.Δ. 216/1974, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε, ισχύουν και για αποσπάσεις υπαλλήλων στην υπηρεσία του Συνηγόρου του Πολίτη. Οι διατάξεις της παρ. 8 του άρθρου 5 του Ν. 3051/2002 ισχύουν και για το μόνιμο προσωπικό των Ο.Τ.Α., και των ανεξάρτητων αρχών που είναι αποσπασμένοι στον Συνήγορο του Πολίτη.

3. Γενικές ή ειδικές διατάξεις που είναι αντίθετες με τις διατάξεις του παρόντος νόμου καταργούνται. Διατηρούνται σε ισχύ οι διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 8 του Ν. 2623/1998 (ΦΕΚ 139Α'), όπως ισχύει κάθε φορά και προστίθεται μία (1) ακόμη θέση για τις ανάγκες Βοηθού Συνηγόρου.

4. Κατά την πρώτη επιλογή μετά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, για τις θέσεις ειδικών επιστημόνων και για τις θέσεις βοηθών επιστημόνων, η προβλεπόμενη στο άρθρο 5 παρ. 1 του παρόντος νόμου επιτροπή αποτελείται από τον Συνήγορο του Πολίτη, δύο (2) καθηγητές Α.Ε.Ι. και δύο (2) μέλη ή πρώην μέλη ανεξάρτητων διοικητικών αρχών.

Άρθρο 8

Στο τέλος της παραγράφου 6 του άρθρου 15 του Ν. 2266/1994 (ΦΕΚ 218 Α') προστίθενται οι εξής φράσεις:

"Η απόσπαση, από θέση του Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. και Ν.Π.Ι.Δ., προϊσταμένων τμημάτων, γίνεται κατά παρέκκλιση των κείμενων διατάξεων. Ο χρόνος υπηρεσίας συνυπολογίζεται και προσμετράται για την προαγωγή του υπαλλήλου στον επόμενο βαθμό. Η ισχύς της παρούσας διάταξης αρχίζει από την 1η Νοεμβρίου 2002."

Άρθρο 9

Στην περίπτωση β της παρ. 3 του άρθρου 1 του Ν. 3074/2002 (ΦΕΚ 296 Α') προστίθεται δεύτερο εδάφιο το οποίο έχει ως ακολούθως:

"Η θητεία του είναι πενταετής και μπορεί να ανανεώνεται με την ίδια διαδικασία."

Άρθρα 10

Το Ελληνικό Ινστιτούτο Διοικητικών Επιστημών επιχορηγείται κατ' έτος, αρχής γενομένης από το οικονομικό έτος 2004, από πιστώσεις του τακτικού προϋπολογισμού του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης για την κάλυψη δαπανών λειτουργίας του και τη συμμετοχή του στις επιστημονικές εκδηλώσεις του Διεθνούς Ινστιτούτου Διοικητικών Επιστημών.

Το ποσό της επιχορήγησης καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, που εκδίδεται μετά από αιτιολογημένη γνώμη του Διοικητικού Συμβουλίου του Ινστιτούτου και δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό των 14.674 ευρώ ετησίως. Το ποσό αυτό μπορεί να αναπροσαρμόζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.

Για τα έτη 2002 και 2003 ως επιχορήγηση παραμένει εις χείρας του Ελληνικού Ινστιτούτου Διοικητικών Επιστημών το μη δαπανηθέν ποσόν της επιχορήγησης, την οποία εισέπραξε από το Π.Δ.Ε. 2001 ΣΑΕ 015 για τη διοργάνωση του 25ου Διεθνούς Συνεδρίου Διοικητικών Επιστημών, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 8 του Ν. 2738/1999 (ΦΕΚ 180 Α').

Άρθρα 11 : Ισχύς

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευση του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός εάν ορίζεται διαφορετικά σε επί μέρους διατάξεις αυτού.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 22 Ιανουαρίου 2003

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
Ν. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ
Κ. ΣΚΑΝΔΑΛΙΔΗΣ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους

Αθήνα, 22 Ιανουαρίου 2003

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
Φ. ΠΕΤΣΑΛΝΙΚΟΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Εικόνα 1

Στην εικόνα απεικονίζεται η κατάσταση στη λίμνη Κερκίνη πριν τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη.

Εικόνα 2

Στην εικόνα απεικονίζεται η κατάσταση στη λίμνη Κερκίνη μετά τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αθανασοπούλου Χ. (2003), Ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής του Συνηγόρου του Πολίτη αντιμέτωπος με την «ακραία» κακοδιοίκηση, *ΠερΔικ*, 1:183-193.

Αθανασοπούλου Χ. (2004), Πόρισμα της 6.2.2004 (υπόθ. 20392/2001) – Παράνομες εκσκαφές και κατασκευή προβλήτας στην περιοχή της προστατευόμενης λίμνης Καστοριάς, *ΠερΔικ*, 1: 122-126.

Αθανασοπούλου Χ. (2007), Πράξεις κακοδιοίκησης και παραλείψεις του Δήμου Κερκίνης στην προστατευόμενη περιοχή της λίμνης Κερκίνης- Πόρισμα της 23.8.2007 επί της υπ' αριθ. 9265/7.6.2005 αναφοράς, *ΠερΔικ*, 3: 474-479.

Αθανασοπούλου Χ. (α) (2008), Βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος: Σύγχρονες τάσεις της θεωρίας και της νομολογίας στην Ελληνική και Ευρωπαϊκή έννομη τάξη, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* <http://nomosphysis.org.gr>

Αθανασοπούλου Χ. (β) (2008), 1998-2008: Τα 10 χρόνια του Συνηγόρου του Πολίτη στην ελληνική έννομη τάξη, *ΘΠΑΔ*, 2: 129-139.

Αθανασοπούλου Χ. (γ) (2008), Παράνομη λειτουργία μονάδων επεξεργασίας αγροκτηνοτροφικών προϊόντων στην Ηλεία Πόρισμα της 15.11.2007 επί της υπ' αριθ. 3696/20.3.2001 αναφοράς, *ΠερΔικ*, 1;152-157.

Αθανασοπούλου Χ. (δ) (2008), Η συμμόρφωση της διοίκησης προς τη νομολογία του ΕΔΔΑ σε υποθέσεις ρυμοτομικών απαλλοτριώσεων και προσβολών στο περιβάλλον, *ΑνΑ*, 6:54-58.

Αθανασοπούλου Χ. (2009), Αυθαίρετες επιχωματώσεις στην περιοχή βόρεια της πρώην αμερικανικής βάσης Ν. Μάκρης – Ανεξέλεγκτος χώρος διάθεσης στερεών αποβλήτων από τον Δήμο Ν. Μάκρης. Πορισματικό έγγραφο της 24.3.2009 της αναφοράς 20745/20.12.2007, 1: 174-180.

Αντωνίου Α. Κ. (2006), Η εφαρμογή του δικαίου του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* <http://nomosphysis.org.gr>.

Ασημακοπούλου Μ. (1994), Οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην πρόσφατη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* <http://nomosphysis.org.gr>.

Βρετού Β. (2003), Η συνταγματική κατοχύρωση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης – Προκλήσεις για τη διοίκηση – Συνήγορος του Πολίτη και προστασία περιβάλλοντος, , *ΠερΔικ*, 1:73- 81.

Βρετού Β. (2005), Παρουσίαση των Ειδικών Θεματικών Αντικειμένων του Κύκλου Ποιότητας Ζωής του Συνηγόρου του Πολίτη, *ΠερΔικ*, 4:689-692.

Βρετού Β. (2006), Πόρισμα της υπ' αριθ. 5207/2005 αναφοράς με θέμα: «Περιβαλλοντικά προβλήματα από τη λειτουργία του Κρατικού Αερολιμένα Ηρακλείου Κρήτης», *ΠερΔικ*, 2: 318-323.

Βρετού Β. (2007), Πόρισμα της υπ' αριθ. 20671/2003 αναφοράς με θέματα: 1. Προστασία των βιοτόπων της περιοχής του Αγίου Ιωάννη Πόρτο στην Τήνο. 2. Συμμόρφωση με τις υπ' αριθ. 3955/1995 και 3956/1995 αποφάσεις του ΣτΕ και την απόφαση της 22^{ας} Μαΐου 2003 (Κυράτος εναντίον Ελλάδος) του ΕΔΔΑ», *ΠερΔικ*, 2: 298-303.

Βρετού Β. (α) (2008), Μεσογειακοί και ελληνικοί υγρότοποι, ο διαμεσολαβητικός ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* <http://nomosphysis.org.gr>.

Βρετού Β. (β) (2008), Αίτηση για έλεγχο νομιμότητας ανέγερσης ξενοδοχειακής μονάδας στη λίμνη Αντινιώτη (περιοχή Natura) Πορισματικό έγγραφο της 30.12.2005 επί των υπ' αριθ. 2914/10.8.2005 και 16404/14.10.2005 αναφορών, *ΠερΔικ*, 2: 333-336.

Βρετού Β. (γ) (2008), Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής και Συνήγορος του Πολίτη – ο ρόλος τους στην προστασία του περιβάλλοντος, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 224.

Γιαννακούρου Γ. (εισαγ.) (2004), Τα πορίσματα του Κύκλου Ποιότητας Ζωής του Συνηγόρου του Πολίτη 1998-2003, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 210.

Γκιζάρη – Ξανθοπούλου Α., Οι νέοι μηχανισμοί Περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα- Θεσσαλονίκη, σελ. 334

Δαγτόγλου Π.Δ. (1991), Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Β΄, εκδ. Αντ. Ν. Σάλλουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, σελ. 1364.

Δετσαρίδης Χ. (2009), Οι Ανεξάρτητες Αρχές και η Τυπική Διάκριση των Λειτουργιών, *ΔτΑ*, 41: 99-111.

Καμίνης Γ. (2000), Συνήγορος του Πολίτη και Θρησκευτική Ελευθερία, *ΤοΣ*, 3:597-617

Καραγεωργίου Β. 2004, Η αειφόρος ανάπτυξη ως βάση της σύγχρονης περιβαλλοντικής πολιτικής – Βασικοί άξονες και εργαλεία με βάση τα νέα δεδομένα, *ΠερΔικ*, 3:2004, σελ. 324-333.

Καράκωστας Ι. (2000), Περιβάλλον και Δίκαιο, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, σελ. 651.

Καράκωστας Ι. (2004), Η νομική προστασία των υδροτόπων, *ΠερΔικ*, 1: 27-30.

Κατσιγιάννη – Παπακωνσταντίνου Μ. (2000), Η επίδραση σύγχρονων διεθνών και εσωτερικών θεσμών στην ποιότητα της ζωής μας, *Ελληνική Δικαιοσύνη*, 41:5-12.

Κίνηση Πολιτών για μια ανοικτή κοινωνία (2005), Ο Συνήγορος του Πολίτη. Ένας Θεσμός της Εποχής, 3:37, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα <http://www.kinisipoliton.gr>

Κοζύρης Φ.Ι. – Μεγγελίδου Σ. (2003), Η ανεξαρτησία των ανεξάρτητων αρχών – Προβληματισμοί και ελπίδες ενός νέου θεσμού, Πρακτικά ημερίδας 29/10/2002, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 236.

Κούγκολος Α. 2007, Εισαγωγή στην περιβαλλοντική μηχανική, εκδ. Τζιόλα, Θεσσαλονίκη, σελ. 344.

Κουλούρης Ν. (1993), Οι Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές: τα Αλλοδαπά Πρότυπα και τα Ημεδαπά Κακέτυπα, *ΔιΔικ*, 5: 1140-1183.

Κρεμλής Γ. (1998), Η Ευρωπαϊκή πολιτική και το δίκαιο περιβάλλοντος – το περιβαλλοντικό κεκτημένο, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* <http://nomosphysis.org.gr>.

Κρητικός Μ., Η προστασία των υδροτόπων στη διεθνή, κοινοτική και ελληνική έννομη τάξη, *ΠερΔικ*, 1: 58-67.

Λιανάς Θ. (2001), «Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές» (Ένας θεσμικός νεωτερισμός στο ελληνικό δικαίκο σύστημα), *Επιστημονική Επετηρίδα του Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης* 22:99-114.

Μαρίνος Α. (2008), Οι Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές στην Ελληνική Έννομη Τάξη, *ΕΔΔΔΔ* 1:5-15.

Μαυρομουστακάκου Η. (2007), Εμπειρική (Συν)διαμόρφωση των Ανεξάρτητων Αρχών στην Ελλάδα, *ΕΔΔΔΔ*, 2:281-292.

Μενουδάκος Κ. (1997), Προστασία του περιβάλλοντος στο ελληνικό δημόσιο δίκαιο, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* <http://nomosphysis.org.gr>.

Μενουδάκος Κ. (2008), Η προστασία των δασικών οικοσυστημάτων πριν και μετά το Σύνταγμα 1975/2001, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* <http://nomosphysis.org.gr>

Μπακογιάννης Κ. (2007), Η αναρμοδιότητα του Συνηγού του Πολίτη ενόψει δικαιωμάτων και ευνοϊκών υπέρ τρίτων καταστάσεων κατά το άρθρο 4 παρ. 3 του Ν. 3094., *ΑνΑ*, 4:3-22.

Μπεσίλα – Μακρίδη Ε. (2004), Έλεγχος Διοίκησης Τόμος Α΄, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, σελ. 378.

Νομικός Οδηγός για το περιβάλλον (2009) διαθέσιμος από την ιστοσελίδα http://www.synigoros.gr/perivallon/pdf_01/8379_1_WWF_Ellas_StP_Odigos_gia_to_perivallon_Nomikos_Odigos.pdf

Παγκάκης Γ.Α. (2003), Ο Συνήγορος του Πολίτη – Νέοι Θεσμοί, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή, σελ.114.

Παπαδημητρίου Γ., Μακρυδημήτρης Αντ., Χρυσανθάκης Χ. (2003), Ο Συνήγορος του Πολίτη και η ενδυνάμωση της προστασίας των δικαιωμάτων, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 85.

Παίνεση Μ. (2008), Η επικοινωνιακή διάσταση της λειτουργίας του Συνηγόρου του Πολίτη: ιστορική αναδρομή και εξέλιξη, *ΑνΑ* 6:117-123.

Παπαδημητρίου Γ. (2008), Η Προστασία του περιβάλλοντος στην Ελλάδα
Επισκόπηση και Προοπτική, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* <http://nomosphysis.org.gr>

Παπακωνσταντίνου Α. (2007), Σύνταγμα και προστασία του περιβάλλοντος, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* <http://nomosphysis.org.gr>.

Παπανικολάου Α. (2004), Οι ανεξάρτητες αρχές ως θεσμός επαύξησης και εγγύησης των δικαιωμάτων, *Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου*, ειδικό τεύχος, σελ. 47-59.

Παπατόλιας Α. (2010), Η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη ως εγγύηση εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* <http://nomosphysis.org.gr>.

Σιούτη Γ.Π. (2003), Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα- Κομοτηνή, σελ. 241.

Σπηλιωτόπουλος Ε.Π. (2007), Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου Ι, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα- Κομοτηνή, σελ. 399.

Σταματίου Ε. (2008), Διατηρητέα κτίσματα και ακίνητα- Κρατική πολιτική προς τους ιδιοκτήτες στην Ελλάδα- Εμπλεκόμενοι φορείς και ο Συνήγορος του Πολίτη, *ΑνΑ*, 4:201-242.

Σωτηρόπουλος Δ.Α. (επιμ.). (2000), Ο Συνήγορος του Πολίτη: Η δημοκρατία σε βάθος, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα σελ. 223.

Σωτηρόπουλος Β. (2004), Η διαδικασία ενώπιον των Ανεξάρτητων Αρχών, *Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου*, ειδικό τεύχος, σελ. 65-98.

Τάχος Α. Ι. (2006), Δίκαιο προστασίας του περιβάλλοντος, Ειδικό Διοικητικό Δίκαιο Τεύχος 5, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα- Θεσσαλονίκη, σελ. 330.

Τριανταφύλλου Θ.(2004) , Η Διεθνής Προστασία των Υγροτόπων, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* διαθέσιμο από την ιστοσελίδα <http://nomosphysis.org.gr>.

Τσαϊτουρίδης Χ. (2007), Η ειδική αποστολή του Συνηγόρου του Πολίτη για την προστασία του περιβάλλοντος και τα δικαιώματα των τρίτων, *ΑνΑ*, 4:23-32.

Χατζή Χ. 2006, Ο Συνήγορος του Πολίτη, το περιβάλλον και η κοινωνία των πολιτών, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* <http://nomosphysis.org.gr>.

Χρυσανθάκης Χ. (2001), Οι Ανεξάρτητες Δημόσιες Αρχές στο σκοπευτήριο της συνταγματικής αναθεώρησης, *ΕΛΛΔ*, 1:8-18.

Χρυσανθάκης Χ, (2007), Οι περιβαλλοντικές επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη. Κριτική επισκόπηση της Έκθεσης του 2006, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* διαθέσιμο από την ιστοσελίδα <http://nomosphysis.org.gr>.

Χρυσανθάκης Χ. (2009), Τα Διοικητικά Δικαστήρια και οι Ανεξάρτητες Αρχές ενώπιον των θεμελιωδών και των λοιπών Δικαιωμάτων: Συμπόρευση ή Αντιπαλότητα, *ΘΠΔΔ*, 8-9: 945-949.

Χρυσόγονος Χ. (2000), Οι Ανεξάρτητες Αρχές στο σχέδιο επιτροπής αναθεώρησης του Συντάγματος, διαθέσιμο από την ιστοσελίδα του περιοδικού *Νόμος και Φύση* διαθέσιμο από την ιστοσελίδα <http://nomosphysis.org.gr>.

Ψαλτάκη Μ., (2008), Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και ο διαμεσολαβητικός ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη, *ΑνΑ*, 6:2008, σελ. 187-199.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Christopoulos D.- Hornovitis D. (2005), The Ombudsman in South Eastern Europe, εκδ. Αντ. Ν. Σαάκκουλα, Αθήνα, σελ. 283.

DELAUNAY Bénédicte (2004), « La loi du 12 avril 2000 relative aux droits des citoyens dans leurs relations avec les administrations », *RDP*, n° 4.

Πρακτικά Συνεδρίου

Πρακτικά 20^{ου} Συνεδρίου ΠΑΝΔΟΙΚΟ στις Σέρρες, 24-26 Οκτωβρίου 2008 με θέμα: Φυσικό Περιβάλλον, Φορείς Διαχείρισης, Δημόσια Διοίκηση.

Στρογγυλή Τράπεζα του Συνηγόρου του Πολίτη, στην Αθήνα 22-23/6/2009 με θέμα: Ο Συνήγορος του Πολίτη και η Προστασία του περιβάλλοντος, διαθέσιμη από την ιστοσελίδα <http://www.synigoros.gr/perivallon/presentations.htm>.

Ετήσιες Εκθέσεις

Ετήσια Έκθεση Συνηγόρου του Πολίτη ετών 1997 - 2009, διαθέσιμες από την ιστοσελίδα <http://www.synigoros.gr>.

Ετήσια Έκθεση Ευρωπαίου Διαμεσολαβητή έτους 2009, διαθέσιμη από την ιστοσελίδα : www.euro-ombudsman.eu.int.

Ιστοσελίδες

www.euro-ombudsman.eu.int (ιστοσελίδα του Ευρωπαίου Διαμεσολαβητή.)

<http://www.synigoros.gr> (ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη).

<http://www.synigoros.gr/perivallon> (ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη για το περιβάλλον).

http://www.synigoros.gr/perivallon/fysiko_01.htm (από την ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη για το περιβάλλον, θεματική ενότητα φυσικού περιβάλλοντος).

<http://www.synigoros.gr/perivallon/pdfs/prostasiaDason.pdf> (από την ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη για το περιβάλλον, εισήγηση σε ημερίδα με θέμα: Ο Συνήγορος του Πολίτη και η προστασία των δασών).

<http://www.synigoros.gr/reports/kastoria-1.pdf> (από την ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη για το περιβάλλον Πόρισμα με θέμα: Παράνομες εκσκαφές και παράνομη κατασκευή προβλήτας στην περιοχή της προστατευόμενης λίμνης της Καστοριάς).

http://www.synigoros.gr/perivallon/pdfs/20_02_Antinioti.pdf (από την ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη για το περιβάλλον που αφορά τη διαμεσολάβηση για παρεμβάσεις στη λιμνοθάλασσα Αντινιώτη).

(http://www.synigoros.gr/reports/porisma_3_7.pdf ((από την ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη για το περιβάλλον που αφορά Υπόθεση 5207/2005 – Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη με θέμα: Περιβαλλοντικά προβλήματα από τη λειτουργία του Κρατικού Αερολιμένα Ηρακλείου Κρήτης).

www.euro-ombusdman.eu.int/decision/en/991288.htm (ιστοσελίδα του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή που είναι διαθέσιμη η απόφασή του για το περιβάλλον)

<http://www.synigoros.gr/eunomia/gr> (ιστοσελίδα του προγράμματος «Ευνομία»).

www.mediateur-de-republique.fr (ιστοσελίδα του Γάλλου Διαμεσολαβητή).

<http://www.pandoiko.gr/> (ιστοσελίδα του Πανελληνίου Δικτύου Οικολογικών Οργανώσεων).

<http://nomosphysis.org.gr> (ιστοσελίδα του περιοδικού Νόμος και Φύση).

<http://politics.wwf.gr> (ιστοσελίδα του WWF για την περιβαλλοντική πολιτική).

http://politics.wwf.gr/images/stories/political/press/environmental_governance_final.pdf (Ιστοσελίδα όπου έχει αναρτηθεί κείμενο της WWF με τίτλο: Πολιτεία για το Περιβάλλον, Πρόταση για Εθνικό σύστημα διακυβέρνησης – Σχέδιο για δημόσιο διάλογο, WWF, Αθήνα, Μάιος 2008).

<http://www.kinisipoliton.gr> (ιστοσελίδα του σωματείου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με την επωνυμία «Κίνηση Πολιτών»).

<http://www.minenv.gr> (ιστοσελίδα του Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής).

http://europa.eu/scadplus/glossary/sustainable_development_el.htm.

http://ec.europa.eu/dgs/environment/index_en.htm (ιστοσελίδα της γενικής διεύθυνσης περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

http://www.europarl.gr/view/el/press-release/news/news_2010/ (ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου – Γραφείο ενημέρωσης Ελλάδας).

<http://www.coe.int> (ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης).